

3. заседание

Срѣда, 25 май 1938 г.

(Открито отъ председателя г. Стойчо Мошановъ въ 15 ч. и 50 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: П. Стайновъ, Д. Стояновъ и Ст. Славовъ	37	между потребителитѣ на електрическа енергия и електрическото дружество за София — България. (Съобщение)	37
Питания:		6) отъ сѣщия къмъ сѣщия министъръ по общия градоустройственъ планъ на Столичната голѣма община — плана Мусманъ. (Съобщение)	37
1) отъ народния представителъ Д. Гичевъ къмъ министъръ-председателя въ връзка съ действията на Дирекцията за храноизносъ. (Съобщение)	37	Запитвания:	
2) отъ сѣщия къмъ министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ относно нарушаване тайната и неприкосновеността на частната кореспонденция. (Съобщение)	37	1) отъ народния представителъ Д. Мацанкиевъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве по действията на софийския околийски управителъ Мирчо Захариевъ презъ време на изборитѣ. (Съобщение)	37
3) отъ народнитѣ представители Х. Каркъмовъ, К. Крачановъ, Е. Поповъ, Ст. Славовъ и М. Драндаревски къмъ министра на земедѣлието и държавнитѣ имоти относно цената на розовия цвѣтъ. (Съобщение)	37	2) отъ народния представителъ Кръстю Славовъ Лековъ къмъ министра на народното просвѣщение, относно действията на известни студенти въ манифестацията по случай празника Св. св. Кирилъ и Методий. (Съобщение)	37
4) отъ народния представителъ Г. Василевъ къмъ министъръ-председателя по общия градоустройственъ планъ на Столичната голѣма община. (Съобщение)	37	Предложение за проектоправилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание (Второ четене — докладване и разискване)	38
5) отъ народния представителъ Д. Търкалановъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве по уреждане отношенията		Дневенъ редъ за следващото заседание	65

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Понеже присѣдствуватъ нужното число народни представители, обявявамъ днешното заседание за открито.

(Отъ 160 народни представители присѣдствуватъ 158, отсѣдствуватъ 2, а именно: г. г. Димитъръ Стояновъ Ангеловъ и Минчо Пановъ Минчевъ)

(Става правъ) Г. г. народни представители! Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да ви направя следнитѣ съобщения:

Разрешени сѣ отпуски:

На казанлъшкия народенъ представителъ г. проф. Петко Стайновъ — 1 день, по д. машини причини.

На хасковския народенъ представителъ г. Димитъръ Стояновъ Ангеловъ — 3 дни, а именно за 25, 26 и 27 май, поради болестъ въ семейството му.

На народния представителъ г. Стойно Славовъ — 2 дни, за да се яви на преосвидетелствуване отъ военно-инвалидна медицинска комисия.

Постѣпили сѣ следнитѣ питания:

Отъ пловдивския народенъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ до г. министъръ-председателя, въ връзка съ действията на Дирекцията за храноизносъ.

Д. Гичевъ: За цената на хранитѣ.

Председателъ С. Мошановъ: Моля Ви се, ще си развисте питането, когато му дойде редътъ. Азъ не го чета цѣлото, само го съобщавамъ.

Д. Гичевъ: Съобщете предмета.

Председателъ С. Мошановъ: Предметътъ е: действията на Дирекцията за храноизносъ.

Отъ сѣщия народенъ представителъ до г. министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ — по нарушаване тайната и неприкосновеността на частната кореспонденция.

Отъ карловския народенъ представителъ г. Христо Каркъмовъ, отъ казанлъшкия народенъ представителъ г. Коста Крачановъ, отъ пловдивския народенъ представителъ г. Еню Поповъ, отъ старозагорския народенъ представителъ г. Стойно Славовъ и отъ чирпанския народенъ представителъ г. Минчо Драндаревски — до г. министра на земедѣлието и държавнитѣ имоти, по розовия цвѣтъ.

Д. Гичевъ: За цената му.

Председателъ С. Мошановъ: Отъ софийския народенъ представителъ г. Григоръ Василевъ до г. министъръ-председателя — по общия градоустройственъ планъ на Столичната голѣма община.

Отъ софийския народенъ представителъ г. Димитъръ Търкалановъ до г. министра на вътрешнитѣ работи — по уреждане отношенията между потребителитѣ на електрическа енергия и електрическото дружество за София и България.

Отъ софийския народенъ представителъ г. Димитъръ Търкалановъ до г. министра на вътрешнитѣ работи — по общия градоустройственъ планъ на Столичната голѣма община — плана Мусманъ.

Постѣпили сѣ следнитѣ запитвания:

Отъ софийския народенъ представителъ г. Димитъръ Мацанкиевъ до г. министра на вътрешнитѣ работи — по действията на софийския околийски управителъ Мирчо Захариевъ презъ време на изборитѣ.

Отъ чирпанския народенъ представителъ г. Кръстю Славовъ Лековъ до г. министра на народното просвѣще-

ние — по действията на известни студенти във вчерашната манифестация по случай празника Св. св. Кирил и Методий.

Тия питання и запитвания ще бъдат изпратени на съответните г. г. министри, за да отговорят.

Пристъпваме към първа точка от дневния ред: **второ четене проекта за правилник за вътрешния ред на обикновеното Народно събрание.**

Има думата докладчикът г. Иванъ Петровъ.

Докладчикъ И. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ тазсутришното си заседание комисията разгледа проектоправилника за вътрешния ред на обикновеното Народно събрание. Бързамъ веднага да кажа, че всички текстове бѣха обстойно разисквани. Въ разискванията взеха участие не само членоветъ на комисията, но и много отъ присъстващите въ заседанието г. г. народни представители. Нѣкои обемисти измѣнения въ правилника не бѣха направени, поради което, както е било и въ миналото, не стана нужда да се отпечати проектътъ на комисията и да се раздаде на народните представители.

Съществения измѣнения се свеждатъ въ четири пункта.

Първото измѣнение е въ връзка съ изказанитъ завчера тукъ, както и днесъ въ комисията, опасения относно правото на народния представителъ да внася законопроекти. Счете се, че въ първоначалната редакция на проектоправилника не е достатъчно ясно изразено това право на народния представителъ, поради което този текстъ днесъ въ комисията бѣше уясненъ.

На второ мѣсто, увеличи се времето за говорене. Това стана пакъ съ огледъ да се даде възможностъ на народното представителство да се изказва при различните случаи, които му се отдаватъ, по въпроситъ, съ които е сезирано Народното събрание.

На трето мѣсто бѣ гарантирано правото за говорене и на онѣзи отъ народните представители, които при разискванията не сж могли да взематъ думата, защото дебатитъ сж били прекратени, следъ като нѣколцина сж се изказали, но които народни представители има да изкажатъ мнение противно на това, което сж изказали говорившиятъ до предложението за прекратяване на дебатитъ.

И, на четвърто мѣсто, по-важно измѣнение е това относно състава на комисията. Въ проекта всички комисии бѣха предвидени въ съставъ отъ 9 души. Сега се направи едно измѣнение, като числото на членоветъ въ комисията се увеличи на 11 души, а пакъ специално съставътъ на комисията по Министерството на търговията, промишлеността и труда и по Министерството на земедѣлното и държавните имоти се увеличи на 15 души, предвидъ на особена важностъ на тия голѣми министерства отъ стопанска гледна точка.

Това сж съществения измѣнения, г-да, които комисията направи въ правилника. (Чете)

„ПРАВИЛНИКЪ

за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание“

Председателъ С. Мошановъ: Г. г. народни представители! По заглавието на правилника бѣха записани да говорятъ 8 души народни представители. Очевидно е, обаче, че се касае до едно недоразумение. Вѣрно е, че има практика да се говори на второ четене и по заглавието на законопроектитъ, но това бѣше въ случаитъ, когато по нѣкой законопроектъ имаше пълно съгласие на Събраниято да се препрати въ комисията, безъ да се разисква на първо четене, а когато дойде проектътъ тукъ на второ четене, тогава по заглавието народните представители имаха право да говорятъ, както и по всѣки единъ членъ. Но понеже въ дадения случай ние се изказахме по принципъ и проектътъ бѣше приетъ по принципъ, безспорно е, че разисквания по заглавието не могатъ да ставатъ. А изричния текстъ на чл. 39 казва, че при второто четене Събраниято разисква законопроектитъ членъ по членъ. Значи, разискванията ще ставатъ членъ по членъ.

Ето защо, азъ моля, да гласувате заглавието така, както е.

Д. Нейковъ: Г. председателю! Практиката е друга. Всѣки пътъ е давано да се говори по заглавието 20 минути. Направете една справка и ще видите, че практиката е такава, както азъ ви казвамъ. Думата е за практиката.

Председателъ С. Мошановъ: Думата е за практиката. Ето справката: тя е въ „Парламентарната практика“ (Сочи книгата „Парламентарна практика“ отъ д-ръ Борисъ Васильевъ).

Д. Нейковъ: Нѣма законъ въ Народното събрание отъ 15 години насамъ, по който да не е давано да се говори по заглавието по 20 минути.

Председателъ С. Мошановъ: Г. Нейковъ! Можете да говорите по заглавието на законопроекта 20 минути, ако предлагате нѣкакво измѣнение въ него, или да се отхвърли това заглавие.

Д. Нейковъ: Вие отде знаете какво ще предложи този, който ще говори?

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля ви се, азъ нѣмамъ никакви предложения по този въпросъ. Практиката на Народното събрание е установена и азъ моля Народното събрание съ своя вотъ да потвърди тая практика.

Който е съгласенъ (Силно тропане отъ банкитъ въ лѣво) съ заглавието така, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събраниято приема. (Шумъ)

Пристъпваме къмъ чл. 1. (Възражения отъ лѣво) 90 пъти можете да вземете думата, но по членоветъ отъ проекта.

Д. Нейковъ: Никога не се е стигало до добъръ край съ подобна практика, г. председателю!

Председателъ С. Мошановъ: (Силно звъни)

Д. Нейковъ: Завчера се изказа пожелание да се върви по новъ пътъ. Това не е новъ пътъ, това е стариятъ пътъ.

Председателъ С. Мошановъ: Именно, понеже не трѣбва да вървимъ по стария пътъ, затова трѣбва да се процедира правилно и строго, и това азъ правя.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Глава I

Б ю р о .

Чл. 1. Следъ откриване на Народното събрание, по покана на министъръ-председателя, най-стариятъ по възраст измежду присъстващите народни представители заема председателското мѣсто, а двама посочени отъ него народни представители изпълняватъ длъжността на секретари до избиране постоянно бюро“.

Председателъ С. Мошановъ: По чл. 1 е записанъ до говори народниятъ представителъ г. Никола Петковъ.

Имате думата, г. Петковъ.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ г. Георги Марковъ)

Н. Петковъ: (Чете) „Г. г. народни представители! По поводъ непрестанно отправянитъ закани отъ страна на приобщилитъ се къмъ политиката на днешното правителство народни представители по адресъ на останалитъ народни представители за отстранението имъ отъ Народното събрание, формулирани за пръвъ пътъ“ . . . (Възражения отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Г. Петковъ! Такъвъ въпросъ нѣма.

Н. Петковъ: . . . въ нарочно стѣкмени за целта конференции подъ ръководството на г. г. министритъ, ние, подписанитъ народни представители отъ XXIV-то обикновено Народно събрание“ . . . (Силно тропане отъ дѣсно и центъра. Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Нѣкой отъ дѣсно: Отнемете му думата, г. председателю!

Председателствуващъ Г. Марковъ: Моля, това не е по чл. 1. Не можете да говорите. Ще ви отнема думата. Говорете по чл. 1.

Н. Петковъ: (Продължава четенето на декларацията, съпроводено съ шумъ, тропане отъ дѣсно и центъра и ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Силно звъни) Подобенъ редъ на действие не допринася нищо. Отнемамъ ви думата, защото не говорите по чл. 1.

Има думата следващиятъ записанъ.

Другъ записанъ нѣма. Ще гласуваме.

Които приемат чл. 1, както се прочете от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 2. Постоянното бюро се състои от: единъ председател, двама подпредседатели, 8 секретари и четирима квестори.“

Председателстващъ Г. Марковъ: (Къмъ г. Никола Петковъ, който продължава да чете декларацията всрѣдъ голѣмъ шумъ) Нѣмате думата, г. Петковъ! Не знаете ли какво е редъ?

Има думата по чл. 2 народниятъ представителъ г. Георги Петровъ.

Г. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Съжалявамъ, че тукъ се усвоява една погрѣшна практика, да не се дава възможност да се изкажемъ по заглавието на правилника. Позоваването на чл. 39 отъ сега действащия правилникъ е неоснователно. Въ него е казано, че законопроектитъ се гласуватъ членъ по членъ. Това е вѣрно. Но за да отидете до чл. 1 отъ текста на законопроекта или на едно предложение, какъвто е случаятъ съ това, за гласуването на единъ правилникъ, вие трѣбва да гласувате най-напредъ заглавието. Г. председателъ казва: „Нѣмаме никаква писмено предложение за измѣнение на заглавието на правилника, за да мога да се занимамъ съ него и да давамъ думата“.

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Говорете по членъ 2.

Г. Петровъ: Добре, ще пристѣпя веднага къмъ чл. 2. Нѣма да говоря по заглавието.

Председателстващъ Г. Марковъ: Такъвъ е редътъ. Говорете по чл. 2. Нѣма да говорите по заглавието.

Г. Петровъ: Разбира се, нѣма да говоря по заглавието, но азъ ще се обясня по този въпросъ, защото съмъ записанъ да говоря по заглавието, а не ми се даде думата. Ще говоря по чл. 2, обаче искамъ да се разберемъ и да се уяснимъ. Ние приемаме правилника на Народното събрание.

Председателстващъ Г. Марковъ: Може ли такова нѣщо! Говорете по чл. 2.

Г. Петровъ: Извинете, но има хора, които, като четатъ, не разбиратъ. Моля ви се, недейте прави такива апострофи отъ това високо мѣсто.

Председателстващъ Г. Марковъ: Вие давате поводъ.

Г. Петровъ: Ще трѣбва да се уяснимъ. Сега ще дойда да говоря по чл. 2, но вие ще ми искате предварително предложение, което не мога да дамъ, защото не е предвидено въ правилника. Но то не значи, че не може да се разисква върху въпроситъ, сложени на дневенъ редъ, щомъ такова предложение не е постѣпило. Завършвамъ по този въпросъ. Недейте да губимъ време. Когато ставатъ разисквания, ако председателътъ поиска, споредъ чл. 39 отъ правилника, ще му се даде такова писмено предложение. Това имамъ да отбележа по този въпросъ. Въ всѣки случай, азъ разбирамъ декларацията, която ми направи линчо г. председателътъ, че по отдѣлнитъ текстове на законопроекта ние можемъ да направимъ известни общи бележки, които иматъ обсегъ съ цѣлата материя, която се разисква. Да бждемъ начисто по този въпросъ. Не желая да ме шиканирате, а желая спокойно да разисквамъ правилника, защото намирамъ, че той е вътрешната конституция на Събранието, по която, смѣтамъ, че всички трѣбва да бждемъ единодушни. И да си кажа право, не ми харесва всичката тая нервностъ, която се проявява отъ тая и оная страна. Не желая да се възбуждатъ страсти по единъ въпросъ, по който трѣбва да се обяснимъ съвършено обективно и безстрастно.

Чл. 2 отъ проектоправилника предвижда избирането на едно постоянно бюро, което се състои отъ единъ председател, двама подпредседатели, 8 секретари и 4 квестори.

Г. г. народни представители! Както казахъ, правилникътъ за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание е сборъ отъ правила, които регулиратъ дейността на Народното събрание; тѣ се отнасятъ до насъ. Това сѣ разпоредби, които ние приемаме, за да ограничимъ въ

рамки нашата дейностъ. Ако азъ се спирамъ върху текста на чл. 2, то е, за да отбележа, че самото председателство на Народното събрание не е нито на болшинството въ това Събрание, нито на меншеството — то е председателство на цѣлата Камара. И ако това е така — върху което не трѣбва да има споръ — азъ бихъ помогълъ да се приеме, щото въ правилника да се постави едно положение, което да гарантира представителство въ бюрото и на меншеството въ Народното събрание.

Азъ зная, че ще ми се възрази, че тая система, на която се основава правилникътъ, не предвижда разделяне на групи. Това е вѣрно, ясно е това. По самия законъ, не могатъ да съществуватъ старитъ парламентарни групи, защото тѣ бѣха отражение на по-раншната политическа структура въ нашата страна. Но не можете да отречете едно обстоятелство — че нито този правилникъ, нито другъ нѣкой правилникъ, какъвто може да бжде измисленъ и отъ най-гениалниятъ човѣкъ, може да премахне положението, което съществува фактически: едната страна е дѣсна, която поддържа правителството, другата е лѣвица, която не го поддържа; или, както вие приехте да се изразявате въ вашия печатъ и въ вашитъ изявления: приобщи къмъ правителствената политика народни представители и неприобщи.

Ето защо азъ смѣтамъ, че за да трѣгнатъ работитъ въ редъ, за да се подчертае себеуважение отъ Парламента, трѣбва да бждатъ представени въ бюрото и народнитъ представители отъ меншеството чрезъ свой избраникъ. Дали той ще бжде председател — това не вѣрвамъ; но той може да бжде единъ подпредседател въ състава на това бюро.

Г. г. народни представители! Ще трѣбва да се съгласите, че като пристѣпваме на нова смѣтка къмъ възстановяването на парламентарния режимъ, който бѣде, да кажа, така жестоко унищоженъ на 19 май 1934 г., ние трѣбва да вземемъ всички гаранции още отсега, за да се създадатъ условия за мирна и плодотворна дейностъ на Народното събрание, да притѣпимъ страститъ, които могатъ да разяжатъ народното представителство. Завчера нѣкой отъ ораторитъ, говорейки за парламентаризма, като отбеляза възстановяването на парламентарния режимъ, дойдоха да кажатъ, че прекъсването на този режимъ се дължало на неджизитъ, които съществували въ него, и че то било една неизбежна необходимостъ. Азъ не споделямъ това гледище. Азъ още тогава възразихъ, но моятъ възразения, за съжаление, не сж записани въ стенографскитъ дневници — не допускамъ поради нѣкаква преднамѣреностъ, но може би случайно, защото имаше много голѣмъ шумъ. Азъ казахъ, че каквито и да сж прегрѣшенията на Парламента до 19 май 1934 г., каквито и да сж били неджизитъ на парламентарното управление, тѣзи грѣшки, тѣзи неджизе не оправдаватъ удара, който, подведена отъ амбициозни политически деятели, армията нанесе на 19 май и на политическия режимъ на страната, и на Парламента. Г-да! Дѣлото на 19 май има последствия, които и до днесъ не сж премахнати. Дѣлото на 19 май създаде една анархия въ нашето управление, последствията отъ която и днесъ се чувствуватъ ясно. (Възразения отъ дѣсно и центъра)

Нѣкой отъ дѣсно: Престѣпна анархия!

Г. Петровъ: Моля ви се! Азъ ще дойда до тамъ, за да се разбере какъвъ смисълъ иматъ вашитъ апострофи. Чакайте само две минутки. Азъ казвамъ, че може да е имало неджизе, но това не можеше да бжде достатъченъ поводъ, за да се премахне парламентаризмътъ и съществуващиятъ режимъ. Потвърждение на тая моя мисль азъ намирамъ въ вашитъ ежедневни декларации, защото вие и до днесъ говорите за необходимостъ отъ нормализиране на политическото положение. Какво значи нормализиране на политическото положение? — Възстановяване на онова, което е редно, на онова, което е съобразно съ господстващитъ политически идеи въ страната, на онова, което е съобразно съ основния законъ. Та вие като че ли ще дойдете съ тия апострофи да отречете вашето собствено дѣло, нашето собствено разбиране. Недейте бърза да апострофирате, защото, споредъ мене, ще се изложите. Излишно е. Азъ не мога да разбера, защо бѣе и апострофътъ ви завчера, по поводъ на бележитъ, които направихъ на г. Петко Стайновъ. Азъ казахъ на г. Стайнова, че той се явява защитникъ на дѣлото на 19 май, той се явява апологъ, защитникъ на звенарската идеология, а вие ме прекъсвате! Трѣбва ли да заключа отъ това, че вие наистина сподѣляте тая звенарска идеология? Г-да! Дѣлото на 19 май не е ваша идейна позиция, както разбирамъ отъ собственитъ ви изявления. Вие държите на друга позиция, която произтича отъ манифеста отъ 21 априль 1935 г.

Ще трябва да правите съществена разлика между тия две дати и между тенденциите на политическите идеи, които изпъхват тяхното съдържание. На 19 май не беше похитен само парламентарният режим в България, не беше похитен само политическият режим на България. На 19 май беше застрашена и независимостта на България. На 19 май се премахна и сигурността на нашата държава, (Възражения от дясно и центъра)

Г. председателю! Моля да ми осигурите свободата да говоря.

Нъкой от дясно: Говорете по чл. 2.

Г. Петровъ: Азъ говоря по чл. 2.

Между 19 май 1934 г. и 21 април 1935 г. има една чувствителна разлика. Докато 19 май изложи на рискове независимостта на България, ...

Нъкой от дясно: На 18 май беше изложена.

Г. Петровъ: ... 21 април 1935 г. съставлява единъ повратен пунктъ въ това направление.

Председателстващъ Г. Марковъ: Оставете 19 май. Говорете по чл. 2.

Г. Петровъ: По чл. 2 ще се аргументирамъ. Когато ви защитавамъ, вие не ме разбирате. Какъ мога да говоря!

Д. Узуновъ: Уводътъ ви къмъ чл. 2 е много голъмъ!

Г. Петровъ: Искамъ да отбележа, че 21 април 1935 г. въ това направление съставлява началото на една нова ера въ нашия животъ, съставлява една възможностъ за възходъ на националния духъ. Разбирате ли ме? 21 април създаде една възможностъ за успокоение на страната и за сигурностъ на нейното съществуване. Това искамъ да разберете.

И вие виждате, че за парламентаризма, който се наложи, поради въздействието на общественото мнение, че за парламентаризма, който се наложи вследствие съзнанието, обхванато мърдавните фактори, за невъзможността България да върви по пътя на авторитарното управление, за сщия този парламентаризъмъ, чрезъ своя органъ „Бразда“, онѣзи, които на 19 май посегнаха върху него, днесъ плидиратъ и сщитъ се бориха въ изборитъ да дойдатъ тукъ, защото виждатъ, че само чрезъ него е възможно едно управление на хармония и сътрудничество между различните фактори въ страната.

Ето тази бележка искахъ да направя. И ви моля, когато разискваме въпроси отъ такова важно естество, да не шумиме само за това, че нъкой отъ опозицията ги засѣга и да апострофирате. Това търпение се налага, за да бждатъ пояснени тѣзи въпроси. Азъ зная, че нъкой отъ васъ сж дошли тукъ съ голѣмия нагонъ да вършатъ народоползна работа, да се проявятъ въ това Събрание; виждамъ тукъ хора съ способности и таланти, но трябва да допустнете и тая скромна претенция — да признаете, че има сщщо хора като васъ, които разбиратъ нѣщата и които иматъ възгледи и позиции за управлението на страната и да ги изслушвате. Това е първиятъ залогъ, който ще издигне престижа на Народното събрание и който ще има благотворно отражение въ обществото.

Ако, както се отбеляза, правилникътъ за вътрешния редъ на обикновеното Народное събрание трябва да бжде общо наше дѣло, ние ще трябва да се съгласимъ, щото въ различните му разпоредби да има търпимостъ, да има застъпване на различните нюанси въ Народното събрание.

Г-да! Азъ ви казахъ — не можете да постигнете единство въ мненията. Това никжде по свѣта не съществува. Та тъкмо тамъ, въ различията, въ борбата между отдѣлните възгледи, въ това щракане на идеитъ, както сме приели да се изразяваме, се заключава и прогресътъ на обществото. Вие искате да потънемъ въ едно единство на възгледитъ, да нѣмаме право да изказваме нашитъ противни възгледи. Тогава сме обречени на пълненъ застой и не може да има прогресъ, не можемъ да разчитаме, че идеалитъ на нашия народъ могатъ нѣкога да бждатъ осъществени. Азъ настоявамъ, при приемането на този правилникъ, не само въ разпоредбата на чл. 2, а навсѣкжде, да дадете надлежното значение на теченията, представени въ Народното събрание, за да може работитъ да се развиватъ правилно.

Правилникътъ за вътрешния редъ на обикновеното Народное събрание трябва да обезпечавя приложението на конституционните повели. Той трябва да дава възможностъ да се прокара тая идея, на която стана вчера из-

разителъ г. Йосифъ Робевъ — че народниятъ представител е представител на цѣлия народъ. Като че ли нѣкога народниятъ представител не е билъ такъвъ! Той въ миналото, по разпоредбитъ на конституцията, и фактически, както и днесъ, е представител на цѣлия народъ. Народниятъ представител не може да изразява — нито въ миналото е могълъ да изразява — нито съсловни, нито групови, нито класови интереси; той може да застъпва само общонародни интереси. Като е така, и въ тая Камара, макаръ създадена по единъ новъ изборенъ режимъ, сщитъ тия възможности на проявяване на различните нюанси трябва да бждатъ дадени; трябва да бжде застъпено малцинството въ бюрото на Народното събрание още и за това, за да се даде надлежното значение на депутатския мандатъ и защото не може отъ страна на мнозинството, което и да бжде то, днешно или утрешно, да се оказва пренебрежение къмъ малцинството. Тоя принципъ въ стария правилникъ е билъ прокаранъ; азъ се надявамъ, че ще бжде прокаранъ и въ новия правилникъ, обаче не го виждамъ. Гаранцията, която съществуваше по-рано за представителитъ на малцинството, поддѣлено тогава на парламентарни групи, днесъ я нѣма. И не само това. Азъ мога да отбележа една първа стѣпка, твърде неблагоприятна, отъ практиката на сегашното Народное събрание. Г. председателътъ на Народното събрание предложи завчера избирането на една комисия, въ която отъ 10-тѣ члена има само единъ неприобщенъ къмъ политиката на правителството. Наистина, народниятъ представител има възможностъ да отиде и да участвува въ заседанията на комисията, да изкаже мнението си, но само това не е достатъчно, тъй като той трябва да има възможностъ и да участвува въ гласуването. Това нѣщо вие не зачетохте, а то е толкова елементарно, колкото елементарно е правото на депутата да бжде свободенъ да определя своето становище къмъ правителството съ съдването въ залата на тая или оная страна. Въ това отношение мѣрките, прокарани въ правилника, показватъ незначително достоинството на народния представител, който е преди всичко представител на народния суверенитетъ. Ако днесъ една частъ отъ народното представителство бжде сведена до значението, което иматъ общинскитъ съветници, вие сте направили първия пробивъ въ съзнанието на народа за значението на Парламента. Недейте си прави илюзия, че тукъ може безразборно, днесъ или утре, както не бѣ и въ миналото, мнозинството некачвано да произволничи. Това е невъзможно. То има отгласъ въ обществото. Ако днесъ още резултатитъ нѣма да бждатъ налице, утре тѣ ще бждатъ обнаружени въ едно движение противъ мнозинството, което служи на правителството, или противъ самото правителство.

Председателстващъ Г. Марковъ: Още две минути Ви оставатъ.

Г. Петровъ: Добре, ще свърша въ тия две минути.

Две думи и по въпроса за говоренето. Мнозина още вчера тукъ правиха бележки, че нѣма нужда отъ много приказване. Та ние сме дошли тукъ да приказваме!

Отъ дясно: А-а-а!

Г. Петровъ: Моля ви се! Нашата работа е да приказваме. Народното събрание е трибуна, отъ която ще се размѣнятъ мисли; Народното събрание не е футболно игрище — тамъ съ краката се работи, а тукъ съ главата и устата. (Възражения отъ дясно и центъра) Нашето назначение е да обсъждаме въпроситъ. И въ цѣлата терминология на конституцията и на самия правилникъ — върху която изглежда, тия, които ме апострофиратъ, не сж се спрѣли — се говори за разисквания. Та тъкмо това е нашата работа. И когато нѣкой говорятъ, че Парламентътъ се е провалилъ съ дългитъ си разисквания — тѣ грѣшатъ. Сжщо, когато нѣкой говорятъ, че Парламентътъ се е провалилъ поради това, че правилъ голѣми разходи, вследствие многогото приказване, грѣшатъ. Ако за тайната полиция въ България се даватъ 30 милиона лева, нищо не значи, че се дава 25 милиона за върховния изразителъ на българския народъ — Парламентътъ. (Ржкопѣскания отъ лѣво).

Министъръ д-ръ Н. П. Николаевъ: Не е вѣрно, че 30 милиона лева се даватъ за тайната полиция. Това е една голѣма лъжа.

Г. Петровъ: Азъ казвамъ примѣрно.

Министъръ д-ръ Н. П. Николаевъ: А, примѣрно, 30 милиона лева!

Г. Петровъ: Не съм гледал цифрата въ бюджета колко е, за да Ви кажа точно, но всеки случай искамъ да кажа, че не харчите толкова много пари за Парламента. Но трѣбва ли да заключа отъ този апострофъ, че Ви се струватъ много 25-тъ милиона лева за Народното събрание?

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни)

Г. Петровъ: Следователно, г. г. народни представители, когато ще гласувате чл. 2 отъ правилника, азъ ви моля да имате въ съображения и тѣзи въгледи, които изказахъ, защото възприемането имъ обезпечава една възможностъ за по-голъмо и по-широко застъпничество на различните нюанси въ Камарата. Вие имате вашия вотъ. Избрахте вашето бюро. Не искамъ да се повърнете да го ревизирате. Настоявамъ, като гаранция за възможноститъ за проявление на лѣвицата, да имате предвидъ съображенията и възгледитъ, които казахъ, и да обезпечите приложението имъ въ бъдещето.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Ще гласуваме Конто приематъ чл. 2 така, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка . . .

Петко Стояновъ: Азъ искахъ думата по чл. 2. Дохождахъ при Васъ и Вие ме записахте.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Моля, извинявайте! По-после сте записани — не видяхъ. Имате думата.

Петко Стояновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не само е парламентарна традиция, но е едно елементарно право и длъжностъ на всеки народенъ представителъ, по заглавието на законопроектитъ — а въ случая на проектоправилника за вътрешния редъ на Народното събрание — да изкаже своето мнение по съдържанието, ако той има нѣщо да каже по него. И затова действието на нашия председателъ — да ни отнема думата, веднѣжъ редовно записани — е неправилно. Азъ съмъ сега лишенъ отъ възможността да се изкажа по съдържанието на проектоправилника, затова защото съдържанието му е въ неговото заглавие, по което не ми се даде думата. Азъ съмъ длъженъ, за голѣмо мое съжаление, да взема думата сега по онѣзи въпроси, по които и тази сутринъ въ комисията се изказахъ.

Въпросътъ, който се засѣга отъ чл. 2 на новия правилникъ, нагледъ е много простъ. Тамъ е казано, че Народното събрание избира председателъ, подпредседатели и секретари. Но има нѣщо, което не е казано въ този текстъ, а е казано съ други текстове на правилника, именно какви сѫ правата на председателството на Събраниято. Когато е дума за права на председателството, трѣбва да има една прецизностъ. И азъ смѣтамъ, че когато се поставятъ голѣмитъ въпроси на дневенъ редъ — а тѣ, въпрѣки всичко, ще бѣдатъ поставени, ще се изживѣятъ и разрешатъ — и когато е потребно всеки членъ човѣкъ, а още повече изпатенъ тукъ съ мандатъ отъ своитъ избиратели да сътрудничи доляно за разрешението на тия въпроси, нищо по-рационално и по-правилно нѣма отъ простото зачитане правата на народния представителъ, успоредно съ опредѣлянето прецизно правата на председателството.

Председателътъ на Народното събрание, съ неговитъ помощници, има права по чл. 2 на правилника. Тѣ не сѫ изброени. И ако ги потърсимъ и намѣримъ, азъ дохождамъ до заключение, че правата, които този правилникъ дава на председателя, сѫ по-голъми отъ онѣзи, които позволява конституцията, които въобще позволява парламентарниятъ редъ.

Г. г. народни представители! Между насъ има хора съ различни разбираня. Може би мнозина отъ васъ — азъ бихъ желалъ тѣ да бѣдатъ малцина — мислятъ, че е потребно българското Народно събрание да се обърне въ просто свѣщателно учреждение. Но и тогава, когато то ще бѣде обърнато, за голѣмо нещастие, въ свѣщателно учреждение, и тогава правата на председателството не могатъ да бѣдатъ по-голъми отъ ония, които разумътъ позволява.

Какви сѫ правата на председателя и въобще на председателството на Народното събрание по новия правилникъ? Този правилникъ дава на председателя, първо, правото да запише онѣзи, които желаятъ да се изкажатъ по повдигнатитъ и поставени на разрешение въпроси. Второ, той дава на председателя правото, когато настане безредие и се отправятъ лични оскърбления, които засѣгатъ достойнството на даденъ народенъ представителъ, да даде

думата на оскърбения за лично обяснение. Дадено е още по-голъмо право на председателя — по чл. 26 — да опредѣля и той да предложи на народното представителство кои да бѣдатъ членове на парламентарнитъ комисии. А известно е и се знае, че една парламентарна комисия не е нищо друго, освенъ въ умаленъ видъ Народното събрание. Следователно, то ще трѣбва чрезъ своя органъ — комисията — да изрази пълната мисль на цѣлия си съставъ по въпроса, който е поставенъ на разискване. Очевидно е, че въ случая правото, което се дава на председателя, е чрезмѣрно неограничено и голѣмо. На председателя сѫ дадени и други права, каквито въ никой отъ досегашнитъ правилници не сѫ били предвиджани. Дадено му е правото съ чл. 63 на новия правилникъ да съобщава запитванията, които правятъ народнитъ представители, но безъ да е длъженъ да ги прочете изцѣло — както г. председателътъ направи сега съпитанията, които бѣха отправени отъ гѣкон народни представители — а да каже само: „Отнася се за едикакъ си“. Председателътъ е длъженъ — както това ще се види отъ туй, което ще изложя впоследствие — да изпълни една длъжностъ, а не да упражни едно право, което да му даде възможностъ да обезлизи отъ всякаква физиономия запитването, което народниятъ представителъ отправя.

Г. г. народни представители! Задачата и значението на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание се опредѣля отъ това, какво е Народното събрание, какви сѫ законитъ, върху които това Народно събрание е създадено. Въ чуждитъ страни, където конституциитъ сѫ неписани, тамъ правилникитъ и традициитъ иматъ съвременно друго значение и съдържание. Въ онѣзи страни, където има конституции, които се попълватъ съ прецеденти и решения на националнитъ събрания, правилницитъ за вътрешния редъ иматъ друга физиономия, тамъ тѣ отиватъ непосредствено да попълнятъ конституцията. Азъ поддържамъ едно особено мнение: правилникътъ за вътрешния редъ на българското Народно събрание нѣма и не може да има друга задача, освенъ да осигури онѣзи възможности за проявление на органа на законодателната власть — Народното събрание — които сѫ опредѣлени отъ българската конституция. Ето защо азъ искахъ да говоря по съдържанието на правилника.

Г. г. народни представители! Моля ви, направете една справка съ чл. 94 отъ конституцията. Тамъ е казано: (Чете) „Правата на председателя и отговорността на членоветъ отъ Събраниято“ — за какво? — „за редъ и приличие въ заседанията опредѣляватъ се въ особенъ правилникъ за вътрешния редъ на Събраниято“. Следователно, правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание има да разреши тия задачи: кои сѫ правата на председателя и кои сѫ задълженията на членоветъ на Събраниято. За какво? За реда и за приличието. Така щото тия правила, които ще съдържа правилникътъ за вътрешния редъ, не могатъ да засегнатъ съществото на правата, които конституцията дава на членоветъ на Събраниято, и не могатъ да дадатъ на председателя права по-голъми, които могатъ да поставятъ правата на народния представителъ на изпитание.

Кои сѫ правата на народния представителъ? Конституцията ги опредѣля ясно и въ това отношение не може да има никакво съмнение. Чл. 87, алинея II, на конституцията гласи: (Чете) „На представителитъ се дава пълна свобода да обсъждатъ нуждитъ на България, споредъ собственото си убеждение и свѣсть“. Пълни права! Не е казано длъжностъ, а е казано: пълни права, споредъ свѣсть, разбиране и знание. Следователно, това абсолютно право на българския народенъ представителъ не може съ никакъвъ правилникъ и съ никакви подразумевани се права на председателя въ никакъвъ случай да бѣде накърнено. Второ право, което има представителътъ на българския народъ, то е изразено въ чл. 93 отъ конституцията: (Чете) „Всякой членъ на Събраниято има право да изказва свободно своето мнение и да дава гласъ по свое убеждение и свѣсть“. Следователно, свободното мнение на представителъ народенъ въ българското Народно събрание е ненакърняемо съ никакви разпореждания, а още повече съ никакви правилници и — прибавямъ — съ каквито и да е подразумевани се права и пълномощия на председателството. И третото право е изказано въ чл. 107 отъ конституцията: (Чете) „Членоветъ на Събраниято иматъ право да правятъ на правителството запитвания, а надлежнитъ министри сѫ длъжни да отговарятъ на тѣзи запитвания“. И когато това право на запитване е съпроводено съ постановлението въ чл. 63 отъ проектоправилника, че г. председателътъ може да не прочете съдържанието на запитването, това показва пре-

небрежение не, това показва — извинете, г. г. народни представители — подигравка. Но вие, Събранието въ цѣлия си съставъ, не можете да допустите такива изрази и още повече такива права на председателя, съ които неограниченитѣ лични права на членоветѣ на Камарата се засѣгатъ и заплашватъ отъ това, което председателството може да направи. Това не може да бѣде въ съдържанието на правилника за вътрешний редъ на Събранието.

Г. г. народни представители! Парламентаризмътъ е на изпитание — да. Може би ние все сме допринесли единъ матѣкъ дѣлъ за това, което днесъ така широко е поставено на дневенъ редъ и да сме понесли всичкиадиумъ на българското олигархично политическо управление до вчера. Ние имаме куража да заявимъ, че сме били и ще бѣдемъ за цѣренето на тѣзи недостатѣци на българския парламентаризмъ. Днешното време на резонаторство и на реализмъ и голѣма експедитивностъ, действително, е дѣлжно да ликвидира съ много отъ романтиката на миналото, но същевременно трѣбва да се знае, че въ това минало, а особено въ това, което представлява действащиятъ основенъ законъ, има съдържание, тамъ има права, тамъ има скелетъ на единъ режимъ за животъ, тамъ има гаранции за скилибъръ на сили, който екилибъръ не може да бѣде нарушаванъ, защото, ако бѣде нарушаванъ, това нарушение ще се отрази и на друго мѣсто и оттамъ ще следватъ обществени повреждания.

Когато трѣбва съ съзнание и съ честъ да се пристѣпни къмъ тая задача въ тоя случай, когато имаме въпросъ за правилникъ, азъ казвамъ: такива права на председателството не могатъ да бѣдатъ дадени. И затова азъ предлагамъ — съжалявамъ, че ние бѣхме лишени отъ възможностъ да правимъ предложения и да бѣдемъ слушани съ нашитѣ предложения въ комисията — азъ предлагамъ този въпросъ за правата на председателството, при днешната политическа и обществена обстановка, да бѣде отново върнатъ въ комисията за разглеждане. Отъ това достоинството на народното представителство само ще се повиши, а, главно, съ това ние ще бѣдемъ предпазени, въ лицето на председателя, отъ опасността да унижимъ достоинството на народното представителство. Народното събрание не може въ цѣлия си съставъ, г-да, чрезъ единодушния си вотъ, чрезъ вота на никого отъ насъ да отнеме правото на народния представител да бѣде слушанъ свободно, по съвѣстъ и по собствено знание да изкаже своето мнение. Но веднага ще ми се каже: да, но това може да отиде въ дългата улица на чаканията и отлаганията и, заедно съ това, да бѣде провалено всичко туй, което се желае да бѣде постигнато. Ако се желае народниятъ представител да говори и да изказва своето мнение, защото е длъженъ да мисли, същевременно и Народното събрание, като институция, е длъжно да си гледа своята работа и съевременно да я свършва. Това е свършено право. Въ рамкитѣ на съевременното и разумно извършване работата на Народното събрание, обаче, личнитѣ, признати отъ конституцията, права на народния представител не могатъ да бѣдатъ засегнати.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че фразитѣ за грѣшки на миналото, действителнитѣ указания за грѣшкитѣ на миналото, въ никакъвъ случай не могатъ да разрушатъ оная основа, върху която е поставенъ цѣлнитѣ нашъ социаленъ и политически животъ. А това е нашата конституция. И заради това азъ моля да се има предъ видъ това, което по-нататкъ ще трѣбва да вършимъ. Права по правилника, които отиватъ да атакуватъ или да подложатъ на изпитание права, които сѣ абсолютни по конституцията, не могатъ да бѣдатъ признати. Експедитивността, която е необходимо да се създаде, не трѣбва да бѣде за смѣтка на пълното, всестранното и свободното обсъждане на въпроситѣ.

Г. г. народни представители! Онова, което се нарича здравъ смисълъ, онова, което се нарича почетностъ, честъ, днесъ е въ по-голѣма степенъ манифестирано отъ всички страни. Защото съзнанието, че ние живѣемъ въ преходни времена не, но въ трудни времена, които бързо ни изправятъ предъ все ново разнообразие отъ задължения, изисква отъ насъ всекога поддържането на една връзка, на една търпимостъ и поддържането на едно достоинство въ извършване на своята работа.

Г. г. народни представители! Въпрѣки тѣзи обяснения, които често могатъ да служатъ, за да се извърши или оправдае известенъ бруталитетъ, вие сте длъжни всички заедно да поддържате престижа свой, а заедно съ това и тоя на народното представителство. Действително тамъ, където има възможностъ и по другъ начинъ да се върши обществена работа, ние можемъ да намѣримъ изходъ отъ създаденото положение. Но когато пѣтищата сѣ затво-

рени и когато единственото мѣсто да извършимъ своя дългъ е тукъ, тогава повече отъ онова, което конституцията позволява, не може да бѣде създадено. Въ другитѣ страни не говорятъ много въ Народнитѣ събрания. . .

Председателстващъ Г. Марковъ: Още две минути Ви оставатъ, г. Стояновъ.

Петко Стояновъ: Азъ свършвамъ вече въ една минута. — Въ другитѣ страни, г-да, не се говори много въ Народнитѣ събрания, но тамъ като не се гозори, говори се въ свободнитѣ публични събрания. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Съ какво ще обясните вие факта, че днесъ не е позволено на никого да се изкаже? Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, който възразява, че е лъжа, че 30 милиона лева се харчези за тайна полиция, има свободата да изпраща цѣлъ сонмъ отъ детективи подиръ всяко едно, за да пропаднатъ всички ония. . . (Гласове „Позоръ“ и ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни)

Петко Стояновъ: Ето това е опакото.

Председателстващъ Г. Марковъ: Изтече Ви времето, г. Стояновъ.

Петко Стояновъ: Не е нужно да се говорятъ думи, а е нужно да се вършатъ дѣла. Дайте свобода на словото и на печата! Засрамете се, че едни отъ тия права сѣ ограничени, а други унищожени днесъ и ние нѣма да говоримъ тукъ, защото нѣма да има нужда да се говори. (Продължителни ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: Които приематъ чл. 2, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 3. Изборътъ на председателя и подпредседателя става съ тайно гласоподаване. Най-напредъ се пристѣпва къмъ изборъ на председател. Следъ като избраниятъ председателъ заеме мѣстото си, пристѣпва се къмъ изборъ на подпредседателитѣ.

Провѣзгласяватъ се избрани тия, които получатъ половината илюсъ единъ отъ подаденитѣ гласове. Ако при първото гласоподаване не се получи това болшинство, изборътъ се повтаря и въ такъвъ случай е достатъчно относително болшинство.

Изборътъ на секретаритѣ и квесторитѣ става по предложение на председателството съ явно гласоподаване“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Които приематъ чл. 3, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, приема се.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 4. Членоветѣ на постоянното бюро се избиратъ за презъ цѣлия законодателенъ периодъ“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Които приематъ чл. 4, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, приема се.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 5. Длъжноститѣ на председателя сѣ:

- а) да отваря и затваря заседанията;
- б) да предлага за разглеждане отъ Събранието всички законопроекти, внесени отъ правителството, или предложения отъ народни представители;
- в) да ржководи разискванията;
- г) да поставя на гласуване въпроситѣ и да обявява резултатитѣ;
- д) да дава надлежния ходъ на постѣпилитѣ въ Събранието писма и съобщения;
- е) да удостоверява съ подписа си решенията и всички други актове на Събранието, както и взетитѣ отъ него мѣрки, и
- ж) да бди за изпълнението на настоящия правилникъ.“

Комисията измѣни буква „б“ отъ този членъ, както следва: (Чете) „Да полага на Събранието всички законопроекти и предложения, внесени отъ правителството или отъ народни представители“. Съ други думи, възстанови се старото положение.

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представител г. Иванъ Пастуховъ.

И. Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Взехъ думата по чл. 5, относително длъжноститѣ

на председателя на Народното събрание, не толкова да припомним колко сж тѣ години и каква е ролята на председателя на Народното събрание, макаръ туй да е въпросъ отъ първостепенна важностъ, колкото да обърна внимание на цѣлѣи постановления или цѣлѣи предвиждания въ различнитѣ пунктове, на които наистина комисията, както виждамъ, е обърнала внимание, защото се отнасятъ до голѣми принципиални въпроси. Но при все туй азъ, макаръ и да съмъ съ намѣрение да подкрепя предложението на самата комисия, искамъ да си развию мисълта, за която вземахъ думата, преди да обхвъ чуй поправкитѣ, които сж направени отъ самата комисия.

Въпросътъ се отнася до правата на председателя, изразени въ пунктъ „б“, относно предложението и законопроектитѣ, които има да се разглеждатъ въ Народното събрание. Както вие виждате и както самата комисия се е досѣтила, въ пунктъ „б“ отъ страна на 75-тѣ вносителѣ на предложението е направено едно грубо опущение или недоняждане по отношение на ония предложения и законопроекти, които, съгласно чл. 108 и чл. 109 отъ конституцията, иматъ право да внасятъ народнитѣ представители. Искамъ да обърна внимание, че чл. 108 отъ конституцията гласи: (Чете) „Законодателната инициатива принадлежи на царя и на Народното събрание“. А чл. 109 пояснява: (Чете) „Законопроектитѣ и предложенията на правителството се внасятъ въ Народното събрание отъ надлежитѣ министри по царска заповѣдъ. Всѣки представител сжщо може да внесе въ Народното събрание законопроектъ или предложение, ако тѣ сж подписани отъ една четвъртъ отъ присѣдстващитѣ представители“.

Г. г. народни представители! Това опущение, което въ самия проектъ бѣше направено, ми се струва, че не е случайно, защото вие ще видите подобни опущения и въ останалитѣ членове на правилника, където се касае все до предложения и законопроекти на народни представители. Тамъ се говори само за предложения. Съзира се една тенденция, която вие виждате и въ чл. 14, и въ редица други членове — по единъ или другъ начинъ нѣкакви народнитѣ представители да бждатъ поставени не въ положението, въ което ги поставя конституцията и за което така красноречиво говори колежътъ Петко Стояновъ. Въ редица постановления отъ проектсправилника вие виждате, че на народнитѣ представители нѣкакси се поглежда като на една по-второстепенна частъ отъ държавния животъ. Поглежда се нѣкакси като на хора, които могатъ да бждатъ нареждани, напр., както сж ни нареждали по гия столове тукъ, съ тия нумера. За съжаление, комисията не се съгласи да се промѣни това положение, въпреки всички красноречиви доводи и вътрѣшнѣи видимото убеждение на самитѣ тия, които говориха тамъ отъ името на болшинството, и по самитѣ имъ изрази и по самитѣ имъ погледи се виждаше, че тукъ има едно нѣщо, което чопли, което унижава народния представител и което чрезъ тоя правилникъ по единъ или другъ начинъ се е допуснало.

Азъ обърщамъ внимание на тази работа заради туй, защото днесъ се говори за криза въ парламентаризма.

Действително, г. г. народни представители, говори се за криза въ парламентаризма, но азъ мисля, че не бива да се обобщава това говорене и не бива да се мисли и не бива да се представява, че парламентаризмътъ е въ криза изобщо въ цѣлия свѣтъ. Ние имаме парламентарно-демократични страни, където за никаква криза въ парламентаризма не се говори: ние имаме Съединенитѣ щати, ние имаме Велико-Британия съ всичкитѣ ѣ доминиони, ние имаме Франция, ние имаме малкитѣ крайбалийски държави, Белгия и Холандия включително, където за никаква криза въ парламентаризма не се говори и където, напротивъ, когато се помне думата „фашизъмъ“, „диктатура“ или за каквото и да било друго ограничение и друга система на управление, хората единодушно се противопоставятъ на такива тенденции, ако тѣ сщществуватъ въ единъ или други глави въ тѣхнитѣ общества. Криза въ парламентаризма действително има, но къде? Въ странитѣ, които никога не сж живѣли правилень парламентарень животъ; въ странитѣ, които не можаха чрезъ парламента да урегулиратъ своитѣ вътрешни работи: където не можаха чрезъ съгласуване действията на различнитѣ течения на обществото да достигнатъ до едно здраво разрешение на въпроситѣ, по простата причина, че никога не е имало възможностъ въ тия страни, действително, по таквъ парламентарно-демократичень редъ да се действува.

И ние, които — поддържаме това съ всичката си душа — не принадлежимъ къмъ тия страни, които не сж свикнали къмъ парламентарно управление, мисля, че най-малко имаме право отъ всѣка стамка да изковаваме гредя и да говоримъ, че парламентаризмътъ е въ криза и да

ржкопѣтскаме тогава, когато се посѣга върху него, и дори, когато ние говоримъ за възстановяване на конституцията и на парламентарно-демократическия редъ, да си позволяваме чрезъ правилници да допускаме възможностъ за компрометиране на Парламента и, следователно, на парламентаризма. Не отъ друго се компрометира у насъ самата идея за парламентаризма, а отъ грѣшки на едни или други, отъ предумишлено използване на тия грѣшки отъ трети и отъ издигането имъ като лозунги, за да може действително онова, което не е свойствено на българския животъ, да го постигнатъ тукъ, не заради българщината си, не заради национализма си, не заради патриотизма си, а за да го постигнатъ за едни заети отъ чужбина, отъ чай-нездравитѣ държави на свѣта идеи да ги присадятъ тукъ за преследване на лични цели. (Ржкопѣтския отъ лѣво)

Въ българския народень животъ, въ неговото историческо развитие не знаемъ тоталитаризмъ, диктатура, фашизъмъ и каквото и да било погаване на народнитѣ правдини, а само едно знаемъ: стремекъ къмъ демокрация, къмъ свобода. Още въ борбитѣ на възраждането вие знаете, че се е дохождало до успѣхи, когато сж се организирани чрезъ свободно проявената воля на народа, чрезъ народни представители. Било въ еснафитѣ, било въ първия Църковно-народень съборъ, било въ Оборище, било въ Букурещъ и където да било другаде — тамъ само народни представители сж разрешавали всички въпроси. И Учредителното събрание, въ което вѣдѣоха борбитѣ за свободата на България, съ много голѣмо основание отхвърли проекта за конституция на Лукиновъ, отхвърли и другия проектъ на групата, наречена консерватори, отхвърли всички предложения за ограничение свободата на народа, за да даде обезпечение чрезъ конституцията на тая свобода.

И мене ми се струва, че онѣзи, които днесъ искагъ да възстановятъ конституцията, които говорятъ, че отиваме къмъ нормализиране, които говорятъ, както г. Робевъ, че къмъ тия въпроси трѣбва да се присѣпва съ чисто сърдце, съ свѣсть, трѣбва да се попитатъ въ себе си: съ чисто сърдце ли отиватъ къмъ парламентаризма, къмъ демокрацията, съ свѣсть ли предлагатъ и обсъждатъ всички законоположения, които ще обезпечатъ тържеството на демокрацията и възстановяването на конституцията и, следователно, възвръщането къмъ нормалень животъ, както историческитѣ традиции на българския народъ сж заветвали? Тѣхната искреностъ ние можемъ отъ всѣкъде да я проверимъ. Вижте състоянието на печата, вижте цензурата какво разрешава да се печати.

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звѣни)

И. Пастуховъ: Нищо друго не разрешава да се печати, освенъ което е въ хармония съ идеитѣ на тоталитаризма.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Моля, говорете по въпроса!

И. Пастуховъ: Азъ говоря по предмета, за да мотивирамъ предложението си.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Свършва ви се времето.

И. Пастуховъ: Азъ бързамъ да привърша. — Всичко азъ печата, въ телеграфната агенция, по радиото, което може да напомни, че въ свѣта сщществуватъ и демократически държави, че въ свѣта има държави, дега не се говори за криза въ парламентаризма, че въ свѣта има държави, дега се говори съ отвращение за тоталитаризма и фашизма, по силата на официалнитѣ наредби до цензурата, се зачерква, за него не може да се помне. Азъ виждамъ, че нѣма сърдце къмъ действителна демокрация и парламентаризмъ. И ако ние искаме тукъ, като народни представители, дошли действително да създадемъ и подсигуриимъ пътя на нормалното развитие въ рамкитѣ на конституцията и на всички принципи, които сж легнали въ нея, въ таквъ случай, г. г. народни представители, ние трѣбва да пренебрегнемъ онова, което ни се предлага отъ тия, които могатъ да създаватъ диктати и да подвеждатъ всичко подъ тия диктати. Ние трѣбва да пренебрегнемъ всичко, което чрезъ диктати иска да ни се наложи — което по силата на една гѣхна традиция вече се формулира и въ правилника — и, като действителни народни представители, да отхвърлимъ тия проекти и да се заловимъ за това, което, съ удоволствие мога да кажа, поне по този членъ комисията е взела подъ внимание, следъ като сж направени нужнитѣ забележки. Заради туй, за-

щото само въ такъв случай, когато народното представителство действително се покаже на висотата си, когато то се почувствува въ това положение, въ което го е поставила конституцията — да твори по съвѣсть, по разумъ и по свое знание — само въ такъв случай то ще може действително да изгради пѣтищата, по които ще се оправи и урегулира нашиятъ животъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата варненскиятъ народенъ представителъ г. Христо Мирски.

Х. Мирски: Г. г. народни представители! Ние сме въ началото на нашата законодателна дейность. Искамъ да направя една бележка, която, моля, да се вземе подъ внимание отъ тия народни представители, които внасятъ законопроекти. Това не се е спазвало и въ миналото и е ставало нужда често пѣти да се правятъ поправки въ Народното събрание. Въ текстоветъ на законопроектитъ трѣбва да има една и сѣща дума за едно понятие, а не различни думи.

Въ чл. 1 отъ правилника се говори за откриване, а тукъ, въ чл. 5, буква „а“, се казва: „отваря и затваря“. Тѣзи работи и въ миналото не можехъ да ги търпя. Законитъ, които се гласуватъ, трѣбва да иматъ еднаква терминология и да бѣдатъ стилистично издържани до края. Затуй предлагамъ въ чл. 5, буква „а“, вмѣсто „отваря и затваря“, да се каже „открива и закрива“. Навсѣкжде въ правилника да се казва „открива и закрива“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Нѣма други записани да говорятъ.

Ще гласувамъ предложението на комисията по чл. 5, буква „б“.

Комисията предлага следната редакция на тая буква: „Да полага на Събранието всички законопроекти и предложения, внесени отъ правителството или отъ народни представители“.

Който сѣ съгласенъ съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка.

Мнозинство, Събранието приема.
Какво предлагате Вие, г. Мирски?

Х. Мирски: Вмѣсто „отваря и затваря“, да се каже „открива и закрива“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Г. Мирски предлага въ текста на члѣния правилникъ да се казва само „открива и закрива“, а не на едно мѣсто „открива и закрива“, а на друго мѣсто „отваря и затваря“. Това ще се има предъ видъ при окончателната редакция на правилника.

Който приематъ чл. 5, заедно съ приетата поправка, моля, да вдигнатъ рѣка.

Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 6. Когато председателятъ отсъствува или иска да вземе участие въ разискването на нѣкой въпроси, по негова покана, замѣства го единъ отъ подпредседателитъ. Ако председателстващиятъ е взелъ участие въ едно разискване, той не може да заеме изново председателското мѣсто преди гласуването и решаването на въпроса“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 6, както го прочете г. докладчикътъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 7. Длъжноститъ на секретаритъ сѣ:

- а) да отбелязватъ отсъстващиятъ народни представители и да дежурятъ въ заседанията на Събранието по двама души по редъ, опредѣленъ отъ председателството;
- б) да четатъ законопроектитъ и предложенията на първо четене, когато нѣма докладчикъ;
- в) да четатъ имената на народнитъ представители при поименнитъ гласоподавания;
- г) да скрепаватъ съ своитъ подписи всички актове на Събранието, които носятъ подписа на председателя, и
- д) да изпълняватъ разпорежданията на председателя“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 7, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 8. Длъжноститъ на квесторитъ сѣ:

- а) да изпълняватъ заповѣдитъ на председателстващия за добрия редъ въ заседанието;

б) да преброяватъ гласоветъ на народнитъ представители при явнитъ гласоподавания, когато се появи съмнение, и

в) да проверяватъ тайнитъ гласоподавания“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 8, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Глава II.

Заседания.

Чл. 9. Народното събрание има въ седмицата четири редовни заседания: въ вторникъ, сръда, четвъртъкъ и петтъкъ“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 9, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 10. Въ всѣки заседателенъ день, точно въ 15 часа, председателятъ открива заседанието, ако присѣствуватъ въ него повече отъ една трета отъ народнитъ представители. (Чл. 114 К.)

Народнитъ представители се разписватъ въ списъка, който се държи отъ дежурния секретаръ“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 10, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 11. По решение на Събранието, може да има заседание и въ други дни и часове извънъ означенитъ въ чл. чл. 9 и 10“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 11, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 12. Следъ откриване на заседанието, председателятъ съобщава на Събранието постигнитъ законопроекти, предложения, запитвания, питаня и други подобни веднага се пристѣпва къмъ дневния редъ.

За постигване на законопроектъ и предложение може да се съобщава и въ течение на заседанието.

Пререждане на дневния редъ става съ съгласието на Събранието“.

Думата „откриване“ въ началото на члена се замѣства съ „отваряне“.

П. Стояновъ: „Откриване“ да остане, защото въ чл. 88 отъ конституцията е казано „откриване“.

Докладчикъ И. Петровъ: Така се прие отъ комисията.

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Еню Поповъ.

Е. Поповъ: Въ първата алинея се казва „и други подобни“. Какво се разбира подъ това „и други подобни“?

Нѣкой отъ дѣсно: Това е текстъ отъ стария правилникъ.

Докладчикъ И. Петровъ: Подъ „други подобни“ се разбира всичко извънъ законопроектитъ, предложенията, запитванията и питанята.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ предложеното измѣнение отъ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Който приематъ чл. 12, заедно съ приетото измѣнение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 13. Когато отсъствува министъръ, чийто законопроектъ ще се разглежда, а не е натоваренъ другъ министъръ да го замѣства, тогава той се поканва да дойде и ако не се отзове на поканата, пристѣпва се къмъ следващата точка отъ дневния редъ“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Който приематъ чл. 13, както го прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 14. Никой народенъ представителъ не може да говори, безъ да е взелъ думата отъ председателя въ време на заседание.

Народнитѣ представители гово-рятъ отъ трибуната; тѣ може да говорятъ и отъ мѣстото си, но не повече отъ 10 минути.

Всѣки народенъ представителъ засма въ Народното събрание мѣстото, което е опредѣлено за колегията, отъ която е избранъ.

Къмъ неподчинилитѣ се народни представители се прилагатъ санкциитѣ на чл. 78 отъ правилника“.

Комисията направи една поправка въ аиния III на чл. 14 и тя доби следната редакция: „Всѣки народенъ представителъ засма въ Народното събрание мѣстото, което е опредѣлено отъ председателството за колегията, отъ която е избранъ“.

По това измѣнение ще дамъ следнитѣ обяснения. Въ комисията се разисква касателно мѣстата на народнитѣ представители въ залата, който въпросъ бѣше зачекнатъ завчера, когато се говори по принципъ по проектоправилника, и който бѣше зачекнатъ и преди малко о. въ нѣкои отъ преждеговорившитѣ. Всичко това, което се каза завчера и преди малко, бѣ казано и въ комисията отъ нѣкои народни представители. Г-да! Комисията остана съ съзнанието, комисията остана съ убеждението, че партийната система на управление въ нашата държава е изключена по силата на съществуващото законодателство.

Нѣкой отъ лѣво: Не върви!

Докладчикъ И. Петровъ: Ще върви и знаете ли какъ още ще върви!

Предвижда се въ правилника, че се опредѣлятъ въ залата мѣстата на народнитѣ представители по колегии. Всѣка колегия ще си има опредѣлено мѣсто.

Д. Петковъ: На това ли държите? Вие ни разпредѣляте по области, а не по колегии.

Докладчикъ И. Петровъ: Групирани сѫ народнитѣ представители по области, понеже колегитѣ влизатъ въ дадени области.

Нѣкой отъ лѣво: Споредъ конституцията, народниятъ представителъ представлява народа, а не колегията.

Докладчикъ И. Петровъ: Мене ми се вижда странно защо вие, които сте противъ това разпредѣление на мѣстата, се срамувате да седнете на мѣстото, опредѣлено за колегията Ви. (Възражения отъ лѣво) Казва се: не ли ще ни кажете къде ще седнемъ? Навсѣкжде, г-да, човѣкъ трѣбва да си знае мѣстото, а най-вече въ Народното събрание. Ние трѣбва да дадемъ примѣръ всѣки да си знае мѣстото въ нашето общество, въ нашия животъ. (Възражения отъ лѣво) Всѣки, г-да, трѣбва да седне тамъ, където е обозначена колегията му.

Н. Петковъ: (Възражава)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни)

Докладчикъ И. Петровъ: Г. Петковъ! Това е една безсмислица, това е най-слабата Ви позиция. Ще дойде другъ денъ тронното слово, ще си кажете думата тогава, но едно вървайте: нѣма да допустнемъ ние ...

Отъ лѣво: Кои сте вие? (Голѣма глъчка)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни)

Докладчикъ И. Петровъ: Ние, членоветѣ отъ комисията, сме съ съзнанието, че въ България има единъ законъ, съ който сѫ разтурени политическитѣ партии. (Възражения отъ лѣво) Нѣма да позволимъ най-малко тукъ, въ Народното събрание, чрезъ такива прегрупираия, чрезъ такива уюни, които вие искате да устроите, да ви дадемъ възможностъ да възкресите това, което вече е умрѣло. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

• Както ви казахъ, тая сутринъ станаха разисквания по този въпросъ въ комисията и като една концесия се прие председателството да опредѣля мѣстата на народнитѣ представители въ залата. Съ това не се отстъпи отъ туй, което е въ закона за разтурянето на политическитѣ партии — че тукъ не може да има парламентарни групи. (Възражения отъ лѣво) Каза се тази сутринъ въ комисията, че това разпредѣление на мѣстата било направено едва ли не отъ по-

лицията, отъ изпълнителната властъ, и заради това се предвидѣ, за честъта на парламента, че опредѣлянето на мѣстата на народнитѣ представители въ залата става по нареждане отъ председателството. (Възражения отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, г-да!

Д. Нейковъ: Ние по-добре отъ васъ знаемъ, че се е наредило това отъ тайната полиция.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата по чл. 14 софийскиятъ народенъ представителъ г. Димитъръ Мацанкиевъ.

Д. Мацанкиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ намирамъ, че въ постановленията на чл. 14 отъ правилника, който е поставенъ на разглеждане, е направено едно твърде важно и съществено нововъведение въ вътрешния редъ на Народното събрание, което нововъведение напраздно се мжчатъ да умаловажатъ известни наши колеги, по понятии съображения. Вѣрно е, че то е вмъкнато така подъ много невинна форма. Мотивътъ е, обаче, единъ: да се въведе редъ, да се въведе дисциплина, да се постигне една по-голѣма експедитивностъ въ работитѣ на Народното събрание — същиятъ мотивъ за редъ и дисциплина, който лежи въ основата на едно 4-годишно картечно законодателство, чрезъ което бѣ окованъ въ вериги българскиятъ народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Не е, г-да, въпросътъ чисто технически, както вие искате да го представите тукъ. Въпросътъ е принципенъ, въпросътъ е за свободата, за независимостъта и за достоинството на народния представителъ преди всичко. Ние разбираме смисъла на това постановление, което вие така подъ невинна форма го вмъквате въ правилника. И кой ви е формалниятъ мотивъ? И въ комисията, където участвахъ днесъ, се каза, че мотивътъ билъ този, че ние сме били избрани по области и по области тукъ трѣбва да се настанимъ. Г. г. инициатори на туй предложение! Азъ съмъ тамъ, че вие никого не можете да излъжете, освенъ себе си съ подобна мотивировка. Преди всичко областъта е едно географско понятие, въ най-добрия случай едно административно понятие за административно дѣлене на нашата страна, което само по себе си нищо не говори и не може да служи за изходно начало, когато вие ще провеждате една такава ограничителна мѣрка срещу народния представителъ. Другъ е смисълътъ на това постановление. Постановлението на чл. 14 отъ правилника, споредъ моето схващане, е само една брънка отъ редицата други постановления въ този правилникъ, които заедно съ тази съставятъ още една верига, за да оковете тукъ и мисълъта на малцината истински народни избраници, за да не могатъ да кажатъ своята дума. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Възражения отъ дѣсно и отъ центъра)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) Г. Мацанкиевъ! Всички сѫ народни избраници.

Д. Мацанкиевъ: Азъ казахъ истински народни избраници.

Н. Йотовъ: Сега — да, но по-рано трѣбваше да го кажете така.

Д. Мацанкиевъ: Ами я кажете кой е този гениаленъ авторъ на постановлението на чл. 14 отъ правилника и да му туримъ единъ портретъ тукъ! (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Д. Нейковъ: Въмѣсто да се засрамите и да изоставите туй положение, вие го защищавате.

Докладчикъ И. Петровъ: Въ всѣки случай не отъ популярнитѣ банки!

Д. Нейковъ: Я вижъ, братъ ти те вика нѣкъ за дѣлото, дето си му ограбилъ имотитѣ!

Докладчикъ И. Петровъ: Г. председателю! Този господинъ (Сочи Д. Нейковъ) подхвърля нѣщо за ограбване. Да стане да каже по-ясно! — За ограбени имоти ли говорите нѣщо? Азъ нѣмамъ никакви имоти.

Д. Нейковъ: А този господинъ (Сочи И. Петровъ) подхвърля за популярнитѣ банки. Какво иска да каже?

Петко Стояновъ: Виждате ли какъ е нужно за лично обяснение веднага да се отговори? Дайте това доказателство!

Докладчикъ И. Петровъ: Какво доказателство да дамъ?

Петко Стояновъ: Че за лично обяснение трѣбва да се говори веднага. (Възражения отъ дѣсно)

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, седнете на мѣстото си, г. Стояновъ.

Говорете, г. Мацанкиевъ.

Д. Мацанкиевъ: Казахъ, г. г. народни представители, че текстътъ на чл. 14 отъ правилника не може да намѣри абсолютно никакво оправдание отъ гледна точка на мотивитѣ, които сѫ легнали въ основата на проектоправилника. Неговиятъ смисълъ и значение сѫ много ясни. Той трѣбва да се разбира въ връзка съ редица други постановления отъ правилника, по които ще имаме пакъ случая да кажемъ отъ тая трибуна, макаръ и накратко, нашето мнение. По основната линия, която като червена нишка се провежда въ цѣлия правилникъ, е една: подъ предлогъ да се съкращаватъ дебатитѣ, да се пестятъ времето на Народното събрание, да се въвежда редъ и дисциплина, въ сѣщностъ се цели само едно нѣщо — ударътъ е насоченъ въ случая срещу възможността тукъ, въ Народното събрание, да бѣде чува думата на българския народъ. Защото, ако вие бѣхте искрени въ вашето съображение, ако бѣхте вѣрно това, че искате тукъ да постигнете по-плѣтенъ редъ, като искате да ни заставите да седнемъ тамъ, дето вие заповѣдвате; ако е истина това, което казвате вие, че искате да поставите въ хармония една разпоредба на правилника съ единъ съществуващъ законъ — избирателния — какво прѣчеше ние пакъ тукъ да седнемъ, т. е. кой какъто иска? Защото за никого не е тайна, че ако е вѣрно, какво политическиятъ партии сѫ разтурени, ако е вѣрно, че тѣ не съществуватъ, . . .

Обаждатъ се отъ дѣсно: Вѣрно е.

Д. Мацанкиевъ: Моля ви се — . . . политическата мисълъ въ България съществува. И вие не сте въ състояние съ никакъвъ законъ-наредба да убиете мисълта на българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Ако бѣхте вѣрно вашето твърдение, питамъ ви азъ, какво прѣчеше да седнемъ ние тамъ, дето чувствуваме по-голъмо идейно сродство? Защото, г-да, никой не може да отрече, че ако нѣма партии, има политически убеждения на българския народъ, има политически доктрини върху управлението. Защото ние тукъ не сме нито общински съветъ, не сме нито управителенъ съветъ на едно кооперативно сдружение, ние сме народни представители, ние сме пратени тукъ да кажемъ думата на българския народъ върху голѣмитѣ въпроси на управлението на страната. А тия въпроси, за да ги разискваме тукъ, неминуемо трѣбва да правимъ политика. Е, какъ можете вие тогава да мотивирате тия ограничения, които искате да наложите тукъ дори като ни опредѣляте мѣсто, да не мога да седна азъ до моя другаръ, когото чувствувамъ по-близъкъ по идея, по убеждение по голѣмитѣ въпроси, по които ще има тукъ да се изкажа? Не, съображенията ви не сѫ тѣзи! Бждете по-искрени! Вие искате да постигнете и съ технически срѣдства онсва, което сте оформили иначе, защото тукъ всичко е поставено въ хармония. Това е цѣль единъ комплексъ отъ постановления на правилникъ и пр. И съ всички срѣдства онова, което сте оформили иначе, защото тукъ всичко нито, върху свободата на народния представителъ. (Възражения отъ дѣсно) Това сѫ постановленията, това е духътъ на цѣлия вашъ правилникъ. И азъ ще ви моля да ми позволите поне по текстоветѣ да се изкажа, следъ като не ми бѣ позволено да се изкажа по принципъ по правилника. Защото ще дойда следъ време да се изкажа и по други текстове въ връзка съ тая основна мисълъ, която подчертавамъ.

Г-да! Вие казвате, че сте тръгнали по нови пѣтища. Най-после може да ви признаемъ, че сте тръгнали по нови пѣтища. Но много сѫ лоши пѣтищата, по които сте тръгнали. Въ сѣщностъ вие нищо ново не носите въ нашия политически животъ. Напротивъ, онова, което ние наблюдаваме тукъ вече отъ два-три дни, е едно много лошо указание, че вие ще надминете вашитѣ предшественици, ако е въпросъ за своеволията и безобразията, които се вършеха въ миналото. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Възражения отъ дѣсно и отъ центъра) Искате ли да ви кажа новото, което е у васъ. Новото е това! И то именно ви различава отъ бившитѣ режими, които обичате тъй често да атакувате тукъ, че сѫ посѣгали върху свещенитѣ правдини на българския народъ. Вѣрно е, че и тогава сѫ се вършили посегателства върху правата на българския народъ; вѣрно е, че политическиятъ развратъ бѣше стигналъ до крайни

предѣли, но все пакъ свободитѣ и правдинитѣ на българския народъ никога не сѫ били похищавани по единъ такъвъ начинъ, както днесъ вие вършите това. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Възражения отъ дѣсно и отъ центъра)

Председателстващъ Г. Марковъ: Г. Мацанкиевъ! Говорете по предмета!

Д. Мацанкиевъ: Г. г. народни представители! По този текстъ, съ който посѣгате и върху малкитѣ права, които сте ни оставили, дайте ми възможностъ да използвамъ 20-тъ минути.

Председателстващъ Г. Марковъ: Три минути Ви оставятъ, г. Мацанкиевъ.

Д. Мацанкиевъ: Г. г. народни представители! Чл. 14, както и всички други текстове, по които ще имамъ случай пакъ да кажа своята дума, отъ онова, което ние наблюдаваме, оставятъ само едно впечатление. Вие сте ни показали изглежда на едно скръбно тържество.

Отъ дѣсно и центъра: Ей-й-й!

Д. Мацанкиевъ: И вие искате отъ насъ не само да запазимъ мълчание докрай, когато ще погребвате великата покойница, но и да стоимъ заковани на опредѣлени мѣста, нищо да не казваме и дори една слъза да не проронимъ за тази светиня — Търновската конституция. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Възражения отъ дѣсно и отъ центъра)

Нѣкой отъ дѣсно: Оставете тая поезия!

Д. Мацанкиевъ: Това е смисълътъ на чл. 14. Но азъ едно мога да ви кажа, вие се лѣжете, страшно много се лѣжете. Защото вие тукъ можете да запушите и нашия гласъ, вие можете да ограничите и нашитѣ свободи, но вие никого не можете да излѣжете за нѣкакви нови пѣтища, по които вие сте тръгнали — пѣтища съвършено стари. И ако тукъ вие на насъ постоянно ни ограничавате възможността да кажемъ думата на българския народъ, да знаете, че той пакъ ще я каже!

Б. Димитровъ: Вие нѣмате право да говорите отъ името на българския народъ.

Д. Мацанкиевъ: Въ всѣки случай Вие най-малко имате право да говорите отъ името на българския народъ, защото стоите надѣсно!

Председателстващъ Г. Марковъ: Говорете по предмета, г. Мацанкиевъ, иначе ще Ви отнема думата.

Д. Мацанкиевъ: Г. председателю! Азъ съмъ готовъ да се подчиня на правилника, който ме ограничава, но моля, вземете мѣрки 20-тъ минути на народния представителъ да не бждатъ отнемани съ прекъсвания.

Председателстващъ Г. Марковъ: Вие не говорите по предмета.

Д. Мацанкиевъ: Това е ново посегателство върху нашитѣ права. Вие не ни позволявате да говоримъ нито по принципъ, нито по заглавия — какъ ще можемъ тогава да говоримъ?

Председателстващъ Г. Марковъ: Всѣкога — когато говорите по предмета.

Д. Мацанкиевъ: Азъ моля да не ме прекъсватъ господата.

Азъ завършвамъ. Чл. 14 е едно, споредъ мене, отъ многото посегателства върху правдинитѣ на народния представителъ. Той ограничава неговата свобода. И затуй азъ предлагамъ той изчѣло да бѣде изхвърленъ отъ правилника. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Глъчка)

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Василевъ.

Отъ дѣсно: Ей-й-й!

Отъ лѣво: (Ржкоплѣскания)

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, г-да!

Г. Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да! Позволете да ви кажа две съображения, по които предлагамъ да се изхвърли алинея трета на чл. 14 отъ правилника.

На първо място — раздвоянето на народните представители в Парламента по области. Това е една нещастна мисъл. Областното дѣлене на България, между другото, създаде две престѣпления против българската история и против българския стопански живот. Това е унижението на Велико-Търново и това е незачитането на гр. Варна. Тѣзи две нещастия бѣха толкова голѣми, че въ времето на диктатурата азъ си бѣхъ позволилъ да пиша на първия човѣкъ, на министъръ-председателя, едно предизвикателно писмо за това престѣпление противъ Велико-Търново и за това престѣпление противъ Варна, бисера на брѣга на Черно море. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣво) Искамъ да ви кажа — защото никой не го знае — откритието на Симеонъ Радевъ, което наскоро ще бѣде публикувано, за българския учредителенъ съборъ въ Цариградъ. Събиратъ се въ Цариградъ българи отъ областитѣ, отъ епархиитѣ, споменати въ султанския ферманъ, и българи отъ епархиитѣ, които още не сѣ били споменати въ султанския ферманъ — събиратъ се тия българи въ Цариградъ и започватъ да спорятъ по въпроса, дали да се събератъ само признатитѣ по фермана, или да допуснатъ да участвуватъ и другитѣ българи, които не сѣ отъ тѣзи епархии, главно отъ Македония. Започва едно разпукване, започватъ едни ежби и кавги, както често става и днесъ въ България. Намиратъ се тогава нѣколко поляци емигранти, много интелигентни мъже, събиратъ българитѣ отъ двѣтѣ течения и имъ казватъ: „Нашиятъ съветъ, по-неже и вие сте въ робство, както и ние поляцитѣ сме въ робство, е следниятъ — даватъ една програма отъ 3—4 завети, отъ които първата точка е: „Бъдете едни фанатици за българската нация; нѣма признати, нѣма непризнати, нѣма Тракия, нѣма Македония, нѣма Северна България, нѣма Южна България — има само България и само българи“. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣво) Това ще го публикува наскоро Симеонъ Радевъ, нашъ историкъ, и ще го даде въ много по-широка и по-красива форма. Самиятъ фактъ, че сега насъ ни дѣлятъ на области, ми напомня това минало и ние падаме много зле.

Д. Гичевъ: Албански бейства!

Г. Василевъ: Започваме да се дѣлимъ на страни: шуменици, като излизатъ отъ Събранието, ще отидатъ въ Шуменската бирария да пиятъ бира, софиянци ще отидатъ въ „Батембергъ“. Това е една нещастна мисъл. Помня отъ 1908—1909 год., по времето, когато се гласува законътъ за източнитѣ желѣзници, като ученикъ отъ галерията наблюдавахъ, че първитѣ наши държавници тогава и въ течение на 40—50 години винаги заемаха опредѣлени мѣста: тукъ седѣше Каравеловъ, тукъ седѣше Такевъ, тамъ седѣше Ляпчевъ, тамъ седѣше Стойловъ. И така презъ разни времена тѣ стояха на своитѣ мѣста и около тѣхъ се групираха хората. Имайте предъ видъ, че въ парламентарния животъ настѣпватъ много важни моменти и човѣкъ може да почувствува нуждата да поиска съветъ отъ другаря си. Тукъ се гласува законътъ за заема въ 1914 г. съ хвърляне на книги, съ скандали и пр. Разбира се, председателството бѣше много експедитивно и направи позорното сключване на заема безъ законъ и хвърли България въ катастрофа. Ето защо азъ моля, по тѣзи съображения, да се не дѣлимъ на области.

Имамъ и друго съображение. Народниятъ представителъ, идвайки тукъ, представлява народния суверенитетъ и трѣбва да се предполага, че има поне единъ минимумъ отъ гражданско и човѣшко достолепие. Тѣй че, който иска това дѣлене, той иска непременно да унижи народния представителъ. Това е вече въпросъ на честъ. Г-да! Ще кажете, че нѣма такова памѣрение. Допускамъ, че нѣма такова памѣрение, но цѣлото общество разбира, че това е така. Въ това никой не може да се съмнява, даже тия изпечени идеалисти на „новото“, единъ отъ които е стариятъ народникъ Иванъ Петровъ (Рѣжкоплѣскания и смѣхъ отъ лѣво), който сега ми разправя за „новото“, защото въ предшествуващитѣ години г. Буровъ го прати въ Мусолини и той заекна предъ него, защото не знаелъ какво да приказва и защо е отишелъ тамъ.

И. Петровъ: Или говори сериозно, или ще ми разрешитъ да ти отговоря по същия начинъ, макаръ че е подъ моето достоинство да правя такива работи.

Г. Василевъ: Допускамъ всичко да ми се говори.

И. Петровъ: Ако допускате всичко да Ви се говори, тогава ще искамъ една комисия да ви освидетелствува дали трѣбва да бъдете тукъ. (Рѣжкоплѣскания и смѣхъ отъ дѣсно)

Г. Василевъ: Азъ мисля, че може да се свърши и безъ комисия, тѣй като работата е очевидна. Готовъ съмъ да чуя всѣкакви оскорбления; азъ зная да търпя.

И. Петровъ: Никому не съмъ оставалъ дълженъ.

Г. Василевъ: Бившиятъ калфовистъ, бившиятъ фашистъ се премѣта и днесъ на казана на правителството. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣво)

И. Петровъ: Ти никога ли не си билъ на казанъ?

Г. Василевъ: Ако единъ народенъ представителъ, който и да билъ той, е лишень, за нещастие, отъ това чувство на достолепие, ние ще трѣбва да го възпитаме и да му го внушимъ. Азъ не бихъ си позволилъ — вие може би се догаждате защо — да направя това предложение. Азъ ще направя единъ апелъ и ще го направя не въ комисията, защото тамъ е безнадеждно — комисията е решила да се наложи. Ще го направя не къмъ г. Багарова, защото не е отъ негова компетентностъ, а къмъ председателя на Народното събрание, защото е отъ негова компетентностъ и защото го познавамъ, тѣй като дълги години съмъ работилъ съ него: въ името на достолепието на Парламента, азъ настоявамъ да се премахне тази алинея. Нейното премахване ще ме затвърди въ убеждението, че има желание да се сведе парламентаризмътъ до едно нищо, да бѣде той униженъ — да не казвамъ по-тежки думи. Остава онѣзи, които сѣ партизани на това вързване за мѣстата, да имъ се тури по единъ синджиръ! (Смѣхъ и рѣжкоплѣскания отъ лѣво) Какво е това? Парламентътъ на България, г-да, ще бѣде призованъ да решава какво да върши тази страна въ днешното смутно време, когато сме едва ли не предъ война. Вчера войната бѣше избѣгната по една случайностъ, може би подъ влиянието на Полша. А вие съ толкова шумъ, следъ 4 години диктатура, сте изменили новото: плакати, надписи върху мѣстата за народни представители по колегии.

Свършвамъ, безъ да чакамъ да ме подканватъ. Въ английския парламентъ съмъ чулъ две думи: въ политиката само този не отстъпва, който не е честенъ. Има моменти, когато човѣкъ трѣбва да отстъпи. Може да не отстъпи отъ своитѣ основни убеждения. Би направилъ безчестие, ако каже: „Азъ направихъ отстъпка заради престѣпление“. Но това не е отъ този характеръ. Който не отстъпи и по дребна работа, която е важна за противника, той не е добъръ политикъ. Спомнямъ си тѣзи думи, които чухъ тамъ, че не е моятъ този, който не отстъпва, а не онзи, който отстъпва.

С. Димитровъ: Като Васъ.

Г. Василевъ: Какво съмъ азъ, нѣма да чакамъ свидетелство отъ Васъ. Азъ мога да ви го подписа — на Васъ тая честъ нѣма да се падне. Не ме закачайте, защото винаги много по-скѣпо ще платите, отколкото мислите. — Ще искамъ отъ васъ да ми кажете на кого служите вие? Приемамъ за днесъ — на правителството. Приемате ли вие отговорностъ за тѣзи четири години отъ последното време?

Обаждатъ се отъ дѣсно: Приемаме я.

Г. Василевъ: Колко души я приемате?

Обаждатъ се отъ дѣсно: Всички.

Г. Василевъ: Значи, вие поемате отговорностъ за времето на Дамянъ Велчевъ, за всички минали управления, за управлението на Андрея Тошевъ?

Н. Пановъ: Приемаме отговорностъ не за времето на Дамянъ Велчевъ, а за това, че държава е била управлявана.

Г. Василевъ: Г-да! Този момъкъ е синъ на единъ добъръ баща. Баща му бѣше депутатъ и чичо му бѣше депутатъ. Съ тѣхъ азъ съмъ починалъ тукъ преди 25 години. Той е билъ само околийски началникъ.

Свършвамъ и правя апелъ, както направихъ и предложението предъ председателя на Народното събрание, да се премахне тази алинея, да се освободи комисията и г. Иванъ Петровъ отъ голѣмата грижа на всѣка цена да вързватъ депутатитѣ на опредѣлено мѣсто. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣво).

С. Димитровъ: Най-напредъ вие трѣбва да бъдете вързанъ.

Председателстващ Г. Марковъ: Има думата народният представител г. Стефанъ Цановъ.

(Председателското място заема подпредседателът г. Димитъръ Петъ.).

С. Цановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Чл. 14 съдържа въ себе си единъ въпросъ, който може би на пръв погледъ е много дребенъ, много простъ и не заслужава нито страстнитъ, съ които се водѣха дебати по него, нито борбитъ, които се разиграха въ първитъ още дни на нашето Народно събрание. Но и азъ смѣтамъ, че сега, когато сме отишли вече така далечъ въ борбата по тоя нищоженъ, споредъ нѣкои, въпросъ, народното представителство ще трѣбва именно сега да издържи първия екзаменъ и да докаже дали то за въ бъдеще ще може да разрешава голѣмитъ въпроси, които нацията и държавата слагатъ предъ него. Да кажемъ, че тѣзи отъ тукъ (Сочи налѣво) ще се съгласятъ да седнатъ на опредѣленитъ нѣмъ мѣста. Какво ще се спечели отъ това? Или какво ще се изгуби, ако тоя опитъ на незнайни автори да новаторствуватъ, който почна и свършва съ подобни провокации, се спре още въ неговото начало? Обаче, г. г. народни представители, намъ се налага да разрешимъ въпроса. Ние трѣбва да го разрешимъ, защото мнозина тукъ онзи денъ и по-онзи денъ възразяваха на всѣки, който казваше „ние“ и „вие“, и съ право: „Защо ни дѣлите? Ние всички сме народни представители“. Нека докажемъ, че сме такива, нека го докажемъ по малкитъ въпроси, за да можемъ да разрешаваме и голѣмитъ въпроси съ още по-голѣмо единодушие, съ още по-голѣма сплотеностъ.

Всѣко дѣло носи отпечатъка на времето, презъ което е сътворено, и макаръ че нашата конституция ясно и категорично е опредѣляла както функциитъ на Парламента, както положението на народнитъ представители, така и основнитъ начала, върху които трѣбва да почива нашиятъ вътрешенъ редъ, ние сме длъжни да се вслушаме въ повелитъ на новото време, ние сме длъжни да направимъ оня компромисъ, който то ни налага. Но азъ чакахъ друго нѣщо. Чакахъ да се надигне гласъ за експедитивностъ, за по-усиленъ темпъ на работата, за да не изоставаме, защото, който днесъ изостава въ свѣта, той е изгубенъ. Чакахъ да се запrikaзва за компетентностъ, да се издигнатъ на първитъ мѣста и на първитъ линии онѣзи, които най-много могатъ да бждатъ полезни на народъ и държава. Чакахъ да се приспособи Народното събрание къмъ по-голѣма дейностъ, защото функциитъ въобще на държавата, на изпълнителната властъ се разшириха: днесъ тя е и предприемачъ, тя е и търговецъ, тя сключва международни договори, които могатъ да нанесатъ милиардни щети или милиардни облаги на народа и на народното стопанство. Въ новия правилникъ трѣбваше именно да се гарантира на народното представителство възможностъ да казва думата си по тия въпроси. И ако правилникитъ бѣше такъвъ, азъ щѣхъ да благодаря, щѣхъ да поздравя авторитъ му и щѣхъ да гласувамъ за него. Но г. г. народни представители, ние виждаме нѣщо друго — виждаме, че, вмѣсто да се издигне престижътъ на Народното събрание и на народнитъ представители, правятъ се дребни нагледъ нѣща, които убиватъ този престижъ. Ние виждаме, че възможността на народния представител да каже думата си, а заедно съ това и Народното събрание да вземе по-правилни решения, се ограничава. И най-после се стига до положение, като на ученици въ първо отдѣление да ни се казва: ти ще седнешъ тукъ, а ти — тамъ. Помня, когато тръгнахъ най-напредъ на училище, като дете, пакъ учителътъ ни попита: „Съ кого искате да седнете?“ А тукъ и това даже не ни се позволява! (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Не ни се позволява сами да опредѣлимъ мѣстото, на което ще седнемъ.

Но казва се: „Ние не желаемъ нищо въ Народното събрание да символизира миналото, не желаемъ нищо, което може да напомня за партиитъ, за политическия борби и за страститъ, които се отразяваха пагубно върху българския народъ и върху българската държава“. Та това ли е мѣрката, това ли е срѣдството — като едни ще заковемъ на едни мѣста, а други на други мѣста?

С. Стателовъ: Не е важно къде ще седнете, а какъ ще служите на народа.

С. Цановъ: Съ това, г-да, групитъ не се премахватъ. Още повече, когато ония, които желаятъ по този начинъ да ги премахнатъ и които твърдятъ, че нѣма групи, фактически съ цѣлата си дейностъ правятъ групи, доказватъ, че има групи. Че има групи, това го доказаха и изборитъ.

Въ файтопитъ на околийскитъ началници се възбѣха едни кандидати, а стражаритъ въ това време гонѣха други кандидати. Следъ това — конференциитъ. Едни бѣха канени, други не бѣха канени. Следъ това тукъ — едни се събиратъ на заседание на едно мѣсто, други — на друго мѣсто. И въ края на краищата стигнахме до тамъ, че всѣки денъ четемъ въ вестникитъ за народни представители, които одобряватъ политиката на правителството. Щомъ има народни представители, които одобряватъ политиката на правителството, също така има и такива, които не я одобряватъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Но и тия последнитъ желаятъ да работятъ, защото не значи, че като не одобряватъ тая политика, тѣ ще рушатъ Парламента, ще рушатъ парламентаризма, ще рушатъ държавата. Днесъ може да не одобряватъ нѣщо, утре може да не одобряватъ друго, но ще има и нѣща, които ще одобрятъ. Тия, обаче, които одобряватъ, сѣмъ отъ една група, а тѣзи, които не одобряватъ, сѣмъ отъ друга група. Тѣ трѣбва да се зачетатъ и трѣбва да се даде техническа възможностъ за работа въ Парламента. Я ми кажете, като се прѣснемъ изъ залата по колѣни, какъ ще се четатъ гласовѣтъ, когато гласуваме за и противъ даденъ въпросъ, щомъ като така ще цѣфнемъ като залата по зелена моравъ? (Мѣхъ и ржкоплѣскания отъ лѣво) Азъ смѣтамъ, че и това нагледъ най-дребно нѣщо не позволява този редъ, който нѣкои господа искатъ на всѣка цена да наложатъ, безъ да иматъ реална поза и самитъ тѣ отъ него. Съ това се излага народниятъ представител. И въ обществото почнаха да ни питатъ: ще седнете ли тамъ, където ви опредѣлятъ мѣста? Най-после, казвамъ, като седнемъ, какво ще спечелатъ? Въ всѣки случай, излишно бѣше толкова много да се държи на това нѣщо, ако въ него не проличаватъ други замисли, други тенденции: народниятъ представител да бжде прикованъ на дадено мѣсто, да му се отнеме възможността да изпълнява длъгъ си. И то въ едно време, когато насъ ни предупреждаватъ и отъ лѣво и отъ дѣсно, че може този Парламентъ да бжде последенъ. Но тоя Парламентъ ще стане последенъ не отъ това, че тукъ ще се приказва, ще се критикува. Парламентитъ сѣмъ ставали последни и излишни, когато сѣмъ скѣсвали съ маситъ, когато сѣмъ преставали да бждатъ върненъ изразъ на съотношението на реалнитъ сили въ икономическия и политическия животъ на държавитъ и на народитъ, когато парламентитъ сѣмъ се превръщали на срѣдство, чрезъ което една частъ отъ участващитъ въ тѣхъ сѣмъ се доближавали до използване благата на властѣта и държавата, а друга частъ сѣмъ били тормозени.

Тоя Парламентъ, смѣтамъ, не бива и не може да има такава участъ, още повече като имаме опититъ на миналото. Азъ смѣтамъ, че и много меракли за диктатори нѣма да има въ нашата страна, следъ като се разбра, че тия, които почватъ съ диктатура, зле свършватъ; а ония, които идватъ на другия денъ, ставатъ голѣмци и министри. Положението на ония, които правѣха диктатуритъ, никакъ не съответствува съ положението на тия, които после се ползуваха, и затова надали ще е много числото на първитъ.

Нека всички, които сме събрани тукъ и искаме да останемъ върни на интереситъ на нашитъ избиратели, не правимъ онова, което желаятъ не враговетъ на парламентаризма, а враговетъ на България, защото този Парламентъ дойде да възстанови връзката между народа и управлението, която 4 години бѣше скѣсана. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Тоя Парламентъ дойде да реабилитира властѣта въ очитъ на народа. Той дойде да разреши маса въпроси, свързани тѣсно съ живота на нашия народъ, които чакатъ своето разрешение и които, доказа се това, отъ чиновници не могатъ да бждатъ разрешени. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Тоя парламентъ ще се закрепи, г-да, върѣки заплашванията, върѣки волята на нѣкои. И ония именно народни представители, които ще останатъ здраво на своитъ позиции, които ще бждатъ върни на своитъ избиратели и на цѣлия народъ, азъ вървамъ, че тукъ ще останатъ много по-дълго време, отколкото нѣкои си представяватъ. И тукъ тѣ ще изпълнятъ най-добре длъгъ къмъ себе си, къмъ избирателитъ си, къмъ Парламента, къмъ парламентаризма и България, която ние трѣбва да подпомагаме и да възвеличаваме, а не да рушимъ, като унищожаваме нейнитъ основни институции.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител г. Стойчо Мошановъ.

С. Мошановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Председателътъ на Народното събрание да напусне своето мѣсто и да слѣзе на трибуната, трѣбва да бжде рѣдкъ и изключителенъ случаятъ. И затова на-

шиятъ правилникъ повелява, щото, веднажъ слѣзълъ отъ тамъ и намѣсилъ се въ дебатитъ, догдето тѣ се приключатъ, председателътъ да не може да се качи пакъ на председателското мѣсто. И, за да направя азъ това, значи действително много наложителни мотиви съмъ ималъ.

Най-сетне, г. г. народни представители, трѣбва да почнемъ да говоримъ по правилника и по чл. 14, поставенъ на разискване. Действително, тѣжна е картината! Тѣзи, които отъ два дни тукъ презъ дума говорятъ за конституцията, а презъ две плачатъ за Парламента, нищо друго не правятъ, освенъ да нарушаватъ при всѣки свой изразъ правилника за вътрешния редъ — вториятъ по важностъ и по задължителностъ за народния представителъ законъ следъ конституцията. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Днешното заседание започна съ разисквания по чл. 1. Взе думата народниятъ представителъ г. Петковъ, за да говори по чл. 1, а чеге протестъ, какъвто по правилника нѣма право да чеге. Какво е това, г. г. народни представители? Това е измама! Въ всѣки единъ парламентъ това би намѣрило своята санкция. Тоя народенъ представителъ не би останалъ на мѣстото си, щомъ чрезъ измама си е послужилъ, за да вземе думата. (Ръкоплѣскания и викове „Браво“ отъ дѣсно и центъра)

Д-ръ К. Милановъ: Позоръ!

С. Мошановъ: Той остана на мѣстото си. Нѣщо повече — завърши всрѣдъ ръкоплѣсканията на защитниците на парламентарния редъ.

Следъ това, при разискванията по чл. 2 и по чл. 3, чухте ли вие да се кажатъ две думи по материята на тия два члена?

Въ този моментъ разискваме по чл. 14. Вѣрно е, по този членъ отъ правилника трѣбва всички лоялно, искрено да се изяснимъ, но какви речи чухте? Единъ говори за фашисткитъ манифестации, които станали. Токущо слѣзалиятъ отъ трибуната говори за всичко друго, но не и по чл. 14.

Д. Гичевъ: А вие за какво говорите? (Смѣхъ и ръкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, не прекъсвайте.

С. Мошановъ: Точно по чл. 14 говоря.

Д. Гичевъ: Правите преговоръ на дебатитъ.

С. Мошановъ: Вие нѣма да ми дадете реда на моитъ мисли. За да дойда азъ до предмета, трѣбва да покажа, че предишнитъ оратори не сж говорили по него. Това е елементарното право — така да се говори по всѣки единъ въпросъ. (Възражения отъ лѣво)

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г-да, недейте прекъсва.

С. Мошановъ: Почвамъ да говоря по чл. 14, който нарежда, кой народенъ представителъ къде да седи въ този Парламентъ.

Г. г. народни представители! Кой къде трѣбва да седи въ тая сграда, може да реши само Народното събрание, и където реши то, тамъ ще седимъ ние. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Досега председателството, не по изриченъ текстъ, а по една заведена практика, нареждаше мѣстата на народнитъ представители. Азъ, като председателъ, заедно съ моитъ колеги, решихме, понеже се създава новъ редъ, да не използваме сами ние това право, което и днесъ отъ всички единодушно въ комисията се искаше да се даде на председателството, и вие си стоите така, както сте си седнали и където сте искали да седите. Ние чакаме вота на Българското Народно събрание да реши тоя важенъ въпросъ и станалъ още по-важенъ съ огледъ на абсолютно безосновния шумъ и спекула, които се вършатъ съ него.

Д. Гичевъ: Съ това (Сочи надписитъ на банкитъ) не е ли предрешенъ въпросътъ? Отговорете!

С. Мошановъ: Моля, г. Гичевъ, азъ нѣма да отговарямъ на Вашитъ въпроси. — Г. г. народни представители! Азъ имамъ на това единъ отговоръ и азъ го казахъ: ще стоите тамъ, където вие сами решите да стоите. Кой може да възрази на това ваше решение?

Сега по въпроса за самата разпоредба. Има нѣколко системи за разпредѣлението на мѣстата на народнитъ представители въ Парламента. Основнитъ сж две: английската

и френската. Въ английския парламентъ народнитъ представители си мѣнятъ мѣстата съ огледъ на становищата, които взематъ по отношение на правителствата. Партията, която стои отдѣсно на председателя, подкрепя правителството. Тии, които стоятъ въ лѣво, сж оппозиция на правителството. Френската система — сжщо система на една парламентарна страна — е друга.

Д. Нейковъ: (Възразява)

С. Мошановъ: Моля, не ми канервайте. — Френската система е друга — тя ги нарежда, по нюанситъ на убежденията, отъ лѣво къмъ дѣсно, независимо кой стои тукъ (Сочи министерската маса) и какви сж отношенията на народнитъ представители къмъ правителството. Тѣ винаги си запазватъ своитъ мѣста, които първоначално сж определени — лѣвицата може да подкрепя управлението и тя не отива въ дѣсно, а си стои на лѣво. Това е френската система.

Значи по този въпросъ нѣма известни сакраментални формули, а всѣка една страна, съ огледъ на своята политическа традиция, съ огледъ на политическия режимъ въ нея, си е разрешила въпроса. И на насъ сега предстои да решимъ цѣлия този въпросъ съ огледъ на политическия режимъ, на законитъ, които ние съ правилника за вътрешния редъ не можемъ да отгнемъ. Азъ нѣма да споря по съществуващо на въпроса. Но въ този моментъ ние сме подъ единъ режимъ, който забранява раздѣлянето на народнитъ представители на политически групировки. Може да е криво, може да е право, но ние не можемъ по единъ косвенъ начинъ чрезъ правилника за вътрешния редъ да вземемъ становище по този въпросъ.

Г. Василевъ: Тази наредба-законъ е противоконституционна.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, г. Василевъ!

Г. Василевъ: Тя може да бѣде неодобрена. Защо се бонте отъ нея?

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля да се нази редъ и тишина.

Г. Василевъ: Имаме практика. И Каравеловъ бѣше тукъ, и Такевъ бѣше тукъ, и Лячевъ бѣше тукъ, и г. Мошановъ бѣше тукъ. (Сочи надѣво) Какво ще промѣните сега?

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Василевъ.

С. Мошановъ: И вследствие на това, г. г. народни представители, трѣбваше да се избере единъ редъ за седењето, защото безредието не е възможно. Този редъ е въ формулата, която ви е предложена. Известни господа не се съгласяватъ съ този редъ, други пъкъ сж за него. Кой ще бѣде арбитъръ? Арбитъръ ще бѣде болшинството.

Нѣкой отъ лѣво: Г. Казанлиевъ ще бѣде арбитъръ!

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

С. Мошановъ: Защото има парламентаренъ режимъ само тогава, когато болшинството решава. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Само при режимитъ на диктатуритъ малцинствата се налагатъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Е добре, ние този въпросъ съ правилника за вътрешния редъ го предоставимъ на решението на Народното събрание. Възметете, г-да, вашето решение и председателството на Народното събрание ще счита за свой дългъ да го изгълзи.

Нѣкой отъ лѣво: А Вашето лично мнение?

С. Мошановъ: Слава Богу, азъ досега изказвамъ моето лично мнение.

Г. г. народни представители! По този въпросъ и по всичкитъ въпроси ние трѣбва да бѣдемъ пясно. Ще пазятъ този Парламентъ тия, които сж за реда, за строгата дисциплина, за дисциплината неотклонно и неуморно безъ компромиси. Само това ще закрепи нашия Парламентъ. Ако ние се поддадемъ въ това отношение на лѣжеларментариститъ, ние нѣма да запазимъ Парламента. А ние трѣбва да го запазимъ, защото, живѣйки Парламентътъ, ще живѣе България. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателстващ Д. Пешевъ: Има думата шуменият народен представител г. д-ръ Кънчо Милановъ.

Д-ръ К. Милановъ: Г. г. народни представители! Аз не отивамъ на трибуната, защото искамъ да бъда последователенъ. Въ комисията предлагамъ едно изменение...

Г. Василевъ: Стоиловото.

Д-ръ К. Милановъ: По-последуващо. — Може г. Василевъ да не е съгласенъ съ мене.

Г. Василевъ: (Възражая)

Д-ръ К. Милановъ: Азъ ще творя, а ти ще злословишъ.

Г. Василевъ: А Райко Алексиевъ ще рисува. (Смѣхъ)

Д-ръ К. Милановъ: За да се постигне спешностъ на нашитѣ дѣла тукъ, правя предложение, даже да се даде правото на председателстващия, следъ като напомни на оратора, че той приповтаря това, което сѣ говорили преди него, и че трѣбва да говори върху нова материя, да му отнеме думата. Искамъ да бъда последователенъ. Незнаеми, че г. председателътъ ще вземе думата, азъ взехъ думата, за да направя тия възражения, които той направя. Съ правилника не можемъ да отбѣяваме никакви законоположения, съдени въ законитѣ, които сѣ действащи въ този моментъ. Народното събрание първо е длъжно да се подчинява на законитѣ, докато тѣ не бѣдатъ отменени.

Г. Василевъ: Авторътъ на този законъ е въ затвора.

Председателстващ Д. Пешевъ: (Звъни) Този законъ ще бѣде законъ, на който ще се подчинятъ и всички вие. А който не се подчинява на законитѣ, той руши конституцията.

Г. Василевъ: Първо конституцията, а после законитѣ.

Д-ръ К. Милановъ: Азъ свършвамъ, защото не желая да приповтарямъ казаното отъ г. Стойчо Мошановъ. Правата на тази страна (Сочи налъво), която говори постоянно за свободата и за конституцията, никѣде не се ограничаватъ. Казано е, че който народенъ представителъ желае да говори 20 минути, ще излиза на трибуната, а ако говори отъ мѣстото си, ще говори 10 минути. Никой отъ неговитѣ другари не го спира. Едно желание има: да се организиратъ репресии и демонстрации, като се събиратъ известни народни представители на едно мѣсто. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Г. Василевъ: Браво, г. Милановъ, много умно!

Д-ръ К. Милановъ: Азъ съмъ живѣлъ тамъ (Сочи налъво) и го знамъ това нѣщо.

Г. Василевъ: Гениално! Сега си се подновило, като Андрея Тошевъ, на стари години.

Д-ръ К. Милановъ: Моля, не ме прекъсвайте.

Г. Василевъ: Вие защо прекъсвахте, когато азъ говоря?

Д-ръ К. Милановъ: Вие ме нарекохте вчера депутатъ на Негово Величество. Азъ съмъ гордъ поне, че съмъ представителъ на българитѣ, а не на болшевикитѣ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Не ме прекъсвай, защото ще ти докажа, че не си далъ истинска декларация.

Г. Василевъ: Браво, г. Милановъ! Да живѣте, г. Милановъ!

Д-ръ К. Милановъ: Г. г. народни представители! Има едно законоположение и ние ще се подчинява на него. Законътъ, по който сме се избрали, забранява политическитѣ организации. Нашиятъ правилникъ трѣбва да бѣде въ унисонъ съ законитѣ на тази страна. Азъ не се срамувамъ да гласувамъ единъ такъвъ правилникъ. Ако г. Григоръ Василевъ е правъ, като отиде утре тамъ (Сочи налъво), ще му дамъ възможностъ да ме убеди.

Прочее, ще гласувамъ за чл. 14 въ тази му редакция. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

И правя предложение, г. председателю, ако сѣ изкажатъ 6 души, да се прекратятъ дебатитѣ.

Г. Василевъ: И да се касира опозицията, та да не ви прѣчи.

Д-ръ К. Милановъ: Изказаха се вече толкова души!

Председателстващ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нѣмахъ намѣрение по тоя нагледъ дребенъ въпросъ — за жѣлтитѣ тенекенца, поставени на нашитѣ банки — да взема думата. Отъ голѣмата страсть, обаче, която се внесе при тия разисквания отъ единъ старъ парламентаренъ деятель, като нашия пръвъ председателстващъ г. Кънчо Милановъ, и отъ избрания отъ една частъ отъ народното представителство наши сегашенъ председателъ г. Стойчо Мошановъ, азъ виждамъ дълбокия смисълъ и голѣмото значение, което се отдава на тия нагледъ невинни жѣлти етикетчета, поставени на нашитѣ чиновне. Наистина, г. г. народни представители, всичко се оправдава все съ голѣмата грижа да издигнемъ престижа на парламентаризма, за да не дадемъ никакви поводи на никого въ тази страна да вдига отново ръка противъ него. И азъ, да ви кажа съ две рѣце бихъ гласувалъ, ако да съмъ убеденъ, че съ узаконяването на тия надписи, на това раздѣляне на народното представителство на области, ние ще издигнемъ престижа на сегашното Народно събрание и ще пресѣчемъ пѣтищата на атакитѣ и на поплъзновенията на ония, които отричатъ парламентарния режимъ.

Мене ми се струва, че това би било една наивна, бихъ казалъ, една детинска самоизмама. Вие може да правите каквото щете правилникъ; вие може да сложите въ него каквито щете постановления, Г. г. народни представители! Не е това, което ще създаде и ще запази авторитета на Народното събрание. Азъ не сподѣлямъ мисълта, че Народното събрание е било въ криза, т. е. че е въ криза представителната система — тая система, която е създавала прѣзъто на народитѣ, следъ дълги, тежки и упорити борби, да се самоуправляватъ, да си създаватъ власт по своята воля, която да зависи отъ тѣхъ, да служи на тѣхъ и да работи само за тѣхното благо. Другаде е въпросътъ — за жѣлтарпарламентаризма. Ако вие имате народни събрания, и ако тѣ бѣдатъ народни само на дума; ако задъ тѣхъ нѣмате свободно проявена свободна воля; ако болшинството отъ даденъ народъ не е представено въ тия народни събрания — било по силата на нѣкой противоконституционенъ избирателенъ законъ, било поради причина, по който сѣ произвели изборитѣ: при цензура, при ограничени свободи, при систематични насилствия и фалшификации — никакъвъ правилникъ за вътрешния редъ нѣма да създаде необходимата жива връзка между Народното събрание и народа.

И днесъ намъ ни се казва: пазете и щадете престижа на Народното събрание. По какъвъ начинъ, г. г. народни представители? Дали, когато ние изпълнимъ клетвата, която ние положихме тукъ, че ще бранимъ конституцията? Азъ не разбирамъ защо на нѣкого се дразни ухото, че отъ вчера много нѣшти била спомената тая дума: конституцията. Сигурно има нѣкакви причини; сигурно тя е била застрашена, тя е била погазена, тя е била обругана, за да има нужда тукъ, отъ тия, които се заклеха да я бранятъ, ти да бѣде защищавана, тя да бѣде пазена.

Ще изпълнимъ ли ние нашата клетва, ако се откажемъ отъ своята свобода да действуваме по съвѣстъ, да действуваме по собствено вразумление само заради това, че на нѣкой — по известни причини, които, дай, Боже, да имаме възможностъ други нѣштъ да разглеждаме — скимнало да обяви, че може да имаме Народно събрание, но Народно събрание, което нѣма да бѣде пълненъ господаръ на себе си, което нѣма да си възстанови всичкитѣ права, които е имало въ миналото и които конституцията му дава, но ще бѣде нѣщо като демократична фасада на единъ режимъ, който по своята сѣщина ще бѣде антидемократиченъ? (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Необходимо ли е ние да имаме едно Народно събрание, което ще се обърне само на архиваръ-регистраторъ? И затова азъ си позволяхъ — да призная този грѣхъ — да наруша правилника, за да попитамъ г. председателя: не е ли предрешенъ въпросътъ за слагането на тия тенекенца? Г. председателътъ ли ги постави?

Г. Василевъ: Г. Банковъ. (Смѣхъ въ лѣво)

Д. Гичевъ: Постави ги изпълнителната властъ, за угода на която се иска отъ насъ да нѣмаме куража да се обявимъ опозиция и да кажемъ: това не може, г. г. народни представители! България нито по конституцията се дѣли

на области — конституцията предвижда окръзи — нито въ избирателния закон нѣкъде се споменават области, нито азъ съмъ поетъ задължението да бѣда тукъ областен народенъ представител. (Рѣкопѣтския отъ дѣво) Азъ съмъ народенъ представител на цѣлокупния български народъ, но това не значи, г. г. народни представители, че ние сме длъжни тукъ да бѣдемъ всички въ едно, да мислимъ едно, да гласуваме тъй, както може да се поиска отъ насъ. Само въ първобитното човѣко общество не е имало раздѣляне между хората.

И. Пастуховъ: И тамъ не е било тъй.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Пастуховъ! Нѣмате думата.

Д. Гичевъ: Само тамъ не е имало раздѣляне на хората нито въ стопанско, нито въ умствено отношение: не е имало какво да ги дѣли. Но нужно ли е да правимъ дълги екскурзии? Нека се върнемъ къмъ епохата на възрождането — една славна епоха, изразъ на гения на българския народъ, съ която, за голѣмо съжаление, твърде много се светотатствува и конунствува отъ недостойни хора — за да видимъ, че и тамъ, въ началото на нашето възрождане, когато се появи хилендарецътъ Паисий, въ българската общественостъ е имало две течения: едното бѣше едининическо, гъркоманско, а другото бѣше на Паисий, който откри война и каза: „Не се срамувайте да се наричате българи“. (Рѣкопѣтския отъ дѣво) Нима не помните църковнитѣ борби? Тамъ нѣмаше ли два лагера? Не помните ли борбитѣ на нашитѣ аноности отъ освободителната епоха — на Каравеловъ, на Стамболиевъ? Тамъ нѣмаше ли два лагера? Не мислѣха ли едни, че е достатъчно само църковното освобождение, само духовното освобождение, а другитѣ се борѣха и за политическото освобождение?

Нѣкой отъ дѣсно: Оставете това на историката.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Д. Гичевъ: Ще отречете ли, г. г. народни представители, че днесъ въ България хората сѣ съ различни нужди, хората сѣ съ различни идеологии? Има различни системи за преустройство на нашата държава, за служене на българския народъ, за отстояване неговитѣ права и за подобрене на неговия хаѣ. Какъ искате тогава вие да отнемате правото на насъ, които не сме поели ангажментъ спрямо никого, освенъ спрямо конституцията и народа си, които не сме се разхождали по бани и манастири (Рѣкопѣтския отъ дѣво. Оживление), които не сме си предварително депозирали нито ума, нито съвѣстѣта — какъ ще ни отречете вие на насъ това право, което сте си записали за васъ: да се обособимъ въ отдѣлна парламентарна група? Това не значи възстановяване на политическия партия това не значи възстановяване на партизанщината, а отдѣлни идейни парламентарни групи, които еднакво мислятъ по политически, по стопански и по всички ония въпроси, които има и сегашното Народно събрание да разрешава. Ако е въпросътъ за партизанщина, позволете ми да ви припомня, че партизанщината не бѣше монополъ само на политическия организации. Партизанщина може навсякъде да има. То е опакото въ живота на всѣки обществено организъмъ. Партизанщина може да има и въ църковата, партизанщина може да има и въ стопански организации, и въ културни организации; партизанщина може да има и въ надпартийни и въ диктаторски управления. Партизанщината е майката-кърмачка на корупцията и азъ не зная доколко вие сте успѣли да очистите вашитѣ души, да се освободите отъ партизанщината. (Възражения отъ дѣсно и центъра) И ако смѣтате, че това раздѣляне на народнитѣ представители тукъ и тамъ ще тури край на недовѣритъ и ще накара всички еднакво и добросъвестно да служимъ на народа си, горчиво се лъжете.

Че кой, г. г. народни представители, тукъ прояви партизанщина? На насъ единъ отъ тия, които говориха отъ тая страна (Сочи надѣсно), ни каза: „Нѣмахте достоенъ човѣкъ за председател и вие го избрахте отъ нашата срѣда“. Оставаше да каже: отъ нашата партия. (Оживление въ дѣво)

Д-ръ Н. Найденовъ: (Възражая)

Д. Гичевъ: Това какво показва, г. г. народни представители? Че ние се издигнахме надъ онуй, косто се нарича партизанщина.

Отъ дѣсно: Е-е-е! (Смѣхъ)

Д. Гичевъ: Това показва, че ние смѣтаме, че председателството на Народното събрание не може да бѣде председателство на една група; то не бива да бѣде зависимо отъ една партия; то не може да бѣде зависимо отъ министритѣ, или отъ министъръ-председателя, или отъ другите нѣкъде. Председателството на Народното събрание трѣбва да се ползува съ довѣрието на цѣлото Събрание. То трѣбва да бѣде по този начинъ окрилено и да добие своята независимостъ и да знае, че не зависи отъ волята и каприза само на една организирана група въ Парламента. И ето въ първия моментъ, при първия важенъ актъ, който имаше да извърши сегашното Народно събрание, вие, носителитѣ на „новото“, въ кавички, проявихте най-долната партизанщина. (Рѣкопѣтския отъ дѣво)

Г. Василевъ: Това го знаятъ всички. Никой не се съмнява въ това.

Н. Стамболиевъ: Така е, защото тѣхниятъ председател бѣше предварително избранъ.

Нѣкой отъ дѣсно: Въ ваше време какъ бѣше?

Н. Стамболиевъ: А ние искахме да се избере единъ председател обективенъ и надпартиенъ, който никъде да не се е черкувалъ, — какъвто е Иванъ Баряновъ.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Стамболиевъ! Недейте нарушава реда.

Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! За да не става нужда да вземамъ думата и по следващия членъ, по въпроса за комиситѣ, за да използвамъ и други 20 минути, азъ искамъ да използвамъ нѣколко минути само, за да ви обърна вниманието, че комиситѣ въ Народното събрание се създаватъ за едно улеснение на неговата работа. Въмѣсто ние всички тукъ да разискваме надѣлно и нашироко членъ по членъ, отива се въ комисията, за да се направятъ необходимитѣ поправки въ всички законопроекти и сетне да дойдатъ тукъ. Тѣй както е предвидено въ сегашния правилникъ, имаме ли ние нѣкаква гаранция, или вие, събили се тукъ за болшинство, поддръжници на нова политика, давате ли нѣкаква гаранция, че действително утре тия комисии ще бѣдатъ едно действително отражение, пропорционално, на различнитѣ разбирания и нюанси въ сегашното Народно събрание? Въ миналия правилникъ това го имавме. Тамъ се застъпвахъ пропорционално всички парламентарни групи.

Нѣкой отъ дѣсно: Тогава имаше партии.

Д. Гичевъ: Тукъ има парламентарни идейни групи. Каква гаранция вие давате, че утре тѣ ще бѣдатъ застъпени?

Нѣкой отъ дѣсно: Отде знаете, че нѣма да се застъпятъ?

Д. Гичевъ: Текстътъ на правилника не ни дава абсолютно никаква гаранция. И азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че нѣма защо да се плашимъ като дявола отъ тамяна, нѣма защо да се боимъ да наречемъ нѣщата съ собственитѣ имъ имена. Въ българското Народно събрание ще дойдемъ да видимъ каква частъ тѣ българскитѣ избиратели представяваме ние всички, които сме тукъ, отъ дѣво и отъ дѣсно, и каква частъ отъ тия избиратели не сѣ представени чрезъ свои народни представители; ще дойдемъ да видимъ каква частъ отъ двата милиона български гласоподаватели представлявате пѣкъ вие, които искате да отнемете на насъ правото да бѣдемъ и ние истински представители на този народъ. Шомъ това е така, ние открито трѣбва да си сложимъ въпроситѣ още отъ първия день: парламентарни групи трѣбва да има. Вие образвахте вече вашата група — зачетете правото и на другитѣ, признайте го въ правилника и не се плашете, че съ това сте предrekli сѣдбата на една наредба-законъ, създадена въ първитѣ дни следъ 19 май, за отнемане правото на българскитѣ граждани да се сдружаватъ. (Рѣкопѣтския отъ дѣво. Възражения отъ дѣсно и центъра)

Ние се заклехме да възстановимъ конституцията — не, ние се заклехме да не позволимъ повече да бѣде газена; ние се заклехме да я бранимъ отъ посегателства на другитѣ, а още по-малко можемъ да си позволимъ правото ние самитѣ да я нарушаваме. И какъ искате сега съ едни постановления на правилника ние да предрешимъ въпроса (Възражения отъ дѣсно) . . .

Председателстващъ Д. Пешевъ: Моля!

Нъкой отъ дѣсно: Съ законъ не може да се измѣнява конституцията.

Д. Гичевъ: . . . и да признаемъ, че надъ нашата съвѣсть виси нѣкаква наредба-законъ, която ни прѣчи да действуваме конституционно? Защо трѣбва ние по косвенъ начинъ да одобримъ и узаконимъ тия действително противни на духа и буквата на основния ни законъ наредби-закони? Единъ пътъ приели по начало, че ние тукъ сме хора съ различни разбирания; единъ пътъ признали, че ние сме отдѣлно течение, носители на по-друго разбиране, носители на по-друга идеология, че ние не можемъ да бждемъ въ една група — та аслъ и самитъ вие не ни щете, вие сами не ни каните нито на бани, нито на манастири, нито въ вашитъ частни заседания — защо да не ни се признае правото тогава да седимъ въ Народното събрание тѣй, както сме седѣли въ 50-годишния парламентаренъ животъ на страната ни? Нима смѣтате, че съ това нововъведение действително ние ще отговоримъ на очакванията на българския народъ? Или това ще стане съ маниери като този, който се прояви въ началото на това заседание, за съжаление, пакъ отъ стария парламентаренъ деятель г. Стойчо Мошановъ, който, когато трѣбваше да съобщи за постъпването отъ мене питане, го съобщи — ще си позволя да кажа — не неточно, а дори фалшифицирано: „за порязкигъ въ Дирекцията за храноизносъ“. Г. г. народни представители! Азъ такова питане не съмъ отправилъ. Мене ме интересува другъ въпросъ, който интересува земеделския производител въ България — въпросътъ за цената на житото отъ предстоящата кампания на 1938 г., въпросътъ за цената на рѣжбата, за цената на царевичката (Възражения отъ дѣсно и центъра) Защото срамътъ е въ земеделска България да имате пшеницата 3 л., при 3.70 л. за ечемика.

Нъкой отъ дѣсно: Това е за площадитъ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Д. Гичевъ: И азъ съжалявамъ, че вие, хората на новото, сте толкова нервни, когато отъ тукъ (Сочи трибуната) искаме да повдигнемъ стопански въпроси, . . .

Нъкой отъ дѣсно: Когато имъ дойде времето.

Д. Гичевъ: . . . особено тѣзи, които днесъ трѣбва да доминиратъ въ нашата дейтелностъ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. Гичевъ! Имате още три минути.

Нъкой отъ дѣсно: Нѣма само за жито да приказваме. Ще му дойде времето. И ние има да приказваме. Вие искате да вземете лѣвския пай.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. Гичевъ! Приключвайте. Времето Ви изтича.

Д. Гичевъ: Независимо отъ това, на коя страна сме седнали, помнейки нашето задължение да действуваме по разумъ и по съвѣсть, знаейки отъ друга страна, че всѣки отъ насъ за онова, което върши тукъ, носи отговорностъ предъ себе си, предъ народа и предъ историята, азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че и вие отъ тая страна (Сочи надѣсно) ще съзрете, че е подъ достойнството ни да бжде вотирана, да бжде узаконена една мѣрка, една предварителна административна разпоредба, застъпаща изключително вътрешния животъ на Народното събрание. И азъ ви питамъ: ако действително има нѣкакъвъ разумъ, ако има нѣкакво оправдание раздѣлянето ни тукъ по области, защо тоя списъкъ на народнитъ представители, на който ние ежедневно се разписваме, не е и той по области? Очевидно, той не може да бжде по области, защото това би било абсурдно. А още по-абсурдно и още по-оноправдано е да бждемъ застапени да съдаме по области. Азъ дори да можехъ да бжда убеденъ, че има нѣкакъвъ резонъ въ това разпредѣление, ценейки своето достоинство и независимостта си на нароченъ представител, не бихъ се съгласилъ, чрезъ узаконяването на едно предварително хрумване на нъкой органъ на изпълнителната властъ, да се узакони това посегателство въ най-вѣтвения въ вътрешния животъ на българското Народно събрание.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Времето Ви изтече, г. Гичевъ, завършете.

Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Въ България се говори за липса на обществена дисциплина. Може би, ще се иска отъ васъ да направите вашия разумъ и вашата съвѣсть жертва именно на тая теория за обществената дисциплинираностъ. Никое организирано общество не може безъ дисциплина. Обаче друго е дисциплина, друго е опитъ на изпълнителната властъ да подчини подъ своята воля и своитъ разпоредби Народното събрание и да го сзее до положението на единъ безропотенъ, на единъ смиренъ, на единъ кроткъ изпълнител на разпорежданията на изпълнителната властъ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Свършете, г. Гичевъ! Времето Ви изтече.

Министъръ С. Никифоровъ: Г. Гичевъ! Вие много хубаво знаете, че този проектоправилникъ не е работенъ отъ изпълнителната властъ, че той е инициатива на народни представители, че е подписанъ отъ надлежното число народни представители и остава само вие, депутатитъ, да гласувате, да го одобрите или не. Защо докосвате изпълнителната властъ?

Д. Гичевъ: Г. министре! Това (Сочи табелките по банките) отъ кого е? Кой ги е наковалъ?

Министъръ С. Никифоровъ: Това е проектъ на ваши колеги, които въ предварителнитъ си заседания сж повдигнали този въпросъ и сж дали мнение.

Н. Стамболиевъ: Проектътъ е приготвенъ. . . .

Министъръ С. Никифоровъ: Проектътъ е отъ народни представители.

Н. Стамболиевъ: Заблуждава се.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

Министъръ С. Никифоровъ: Недейте пренася това въ Народното събрание. Това е ваша инициатива.

Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Очевидно, че самъ г. министърътъ на търговията чувствава передността на това, което е извършено, и отъ тамъ желанието да се отрече Министерскиятъ съветъ отъ авторството на това дѣло. Азъ съмъ въ състояние да твърдя, че всичкото прекрояване вътрешната архитектура на залата, по докладъ на нѣкаква благоустройствена властъ, е одобрявано предварително отъ Министерския съветъ.

Н. Стамболиевъ: Това е вѣрно.

Д. Гичевъ: И да се сложи тукъ трибуната, и да се сложи този по-високъ столъ на министъръ-председателя, за да се знае, че с по-голямъ отъ другитъ, и да се сложатъ тия табелки — това е по одобрявани планове отъ Министерския съветъ.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Нѣмате думата, г. Гичевъ!

Д. Гичевъ: И понеже азъ смѣтамъ, че най-малко по този важенъ въпросъ Министерскиятъ съветъ може да се мѣси и може да отнема независимостта на Народното събрание, желая да запазя свободата си, да служа честно и беззаветно на българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) И затова туй постановление на правилника не трѣбва да се приеме. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Възражения и тропане отъ дѣсно и центъра)

Н. Стамболиевъ: Тази трибуна стърчи, за да ни прѣчи да можемъ да виждаме.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Нѣмате думата.

Н. Стамболиевъ: Азъ съмъ билъ народенъ представителъ въ две Камари, но това не е било никога.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни). Нѣмате думата, г. Стамболиевъ!

Министъръ С. Никифоровъ: То не е театъръ за гледане, а е само за слушане.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! По чл. 14 отъ проектоправилника се изказва шестъ души. Направено е предложение отъ народния представител г. Кънчо Милановъ да се прекратятъ дебатитъ. Който е съгласенъ съ това предложение, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство. Събранието присма.

Г. Василевъ: Съобщете предложенията.

Е. Поповъ: Има направени предложения. (Пререкания)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Нѣмате думата!

Т. Кожухаровъ: Г. председателю! Вие ме бѣхте записали.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Вие сте записани следъ шестия човѣкъ и, следователно, не мога да Ви дамъ думата.

Петко Стояновъ: Петият ораторъ не може да предлага прекратяване на дебатитѣ. Това може да направи шестият. Вие сгрѣшихте. Вие гласувахте предложението за прекратяване на дебатитѣ, направено отъ петия ораторъ, и затова то не е законно гласувано.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Постѣпило е писмено предложение, подписано отъ 11 души народни представители, между които: г. Никола Петковъ, г. Иванъ Пастуховъ, г. Димитъръ Мацанкиевъ, г. Драндаревски, г. Димитъръ Нейковъ и други, подписитѣ на които не мога да прочета, съ което предлагатъ гласуването на чл. 14 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание да стане поименно.

Тѣзи отъ г. г. народнитѣ представители, които приемиатъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство, Събранието не приема. (Възражения отъ лѣво)

Петко Стояновъ: Колко души гласуватъ? Я ги прочетете!

Председателстващъ Д. Пешевъ: Очевидно малцинство. Пристѣпваме къмъ гласуването на чл. 14. Тѣзи отъ г. г. народнитѣ представители, които приемиатъ текста на чл. 14 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Отъ лѣво: А-а-а! Малцинство е.

Г. Василевъ: Г. председателю!

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете) „Чл. 15“.

Г. Василевъ: Чакайте!

Докладчикъ И. Петровъ: Не Ви е дадена думата.

Г. Василевъ: Какъ така! Г. председателю! Азъ направихъ предложение и го депозирахъ на г. Марковъ. Съ моето предложение азъ искамъ да се премахне само алинея трета отъ чл. 14. Моето предложение трѣбваше да се гласува предварително.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Чл. 14 се гласува изцѣло.

Г. Василевъ: Тогава не познавате реда. Най-напредъ се гласуватъ отдѣлнитѣ предложения.

Азъ не съмъ противъ цѣлия членъ. Ще гласуваме най-напредъ предложението ми за премахване на алинея трета.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Чл. 14 се гласува изцѣло.

Г. Василевъ: Не знаете реда. Всѣко предложение за поправка или допълнение се гласува преди предложението на комисията. Много естествено е туй.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 15. Искане да се прочете въ заседанието декларация, протестъ или други изявления извънъ въпроситѣ, поставени въ дневния редъ, не се уважава“.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Еню Поповъ.

Е. Поповъ: Отказвамъ се.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата орѣховскиятъ народенъ представителъ г. Димитъръ Илиевъ.

Д. Илиевъ: (Отъ трибуната): Г. г. народни представители! Токущо приехте чл. 14 отъ правилника за вътрешния

редъ на обикновеното Народное събрание. Следва да се подложи на разискване чл. 15, съ който се внася единъ особенъ дисонансъ, който подчертава общия назаднакъ и реакционенъ духъ на цѣлия правилникъ. Ако преди малко вие приехте народнитѣ представители да бждатъ заковани на опредѣленитѣ имъ тукъ мѣста, съ този членъ вие внасяте вече нѣщо ново, нѣщо, което е познато на старитѣ сатрани, които не сѣмъ желали да чуятъ нито единъ гласъ на протестъ отъ когото и да било. (Рѣкоплѣскания отъ лѣво) Г. г. народни представители! Този текстъ по-хубаво бѣше да го нѣмаше въ правилника, за да не могатъ да се правятъ смѣнения, каквито всѣки незаинтересованъ човѣкъ отстрани може да направи.

Правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание показва лика на това Народное събрание. Вие забранявате да се изнесе тукъ единъ протестъ, една декларация — нѣщо, което може да стане за една минута — за да бжде чуто тя отъ отговорнитѣ институти, за да бжде чуто отъ г. г. министритѣ, та да се изпълни чл. 107 отъ конституцията, по силата на който народнитѣ представители иматъ право на контролъ върху изпълнителната власт. Съ какво повече вие, г-да, искате да вържете народния представителъ? Азъ не зная защо отбѣгвате да четете една декларация, съ която група народни представители или единъ народенъ представителъ желае да изкаже единъ народенъ протестъ предъ отговорнитѣ фактори.

Г. г. народни представители! Този текстъ може да нѣма въ друго време значение, но днесъ, когато имаме цензура на печата, когато сѣмъ забранени събранията на българскитѣ граждани, когато нѣма начинъ, по който може да се изкаже единъ протестъ срещу едно действие на извѣстенъ административенъ органъ, само протестътъ на народнитѣ представители, декларацията имъ, ще служи за указание на този или онзи административенъ органъ, че народното представителство, частъ отъ него или частъ отъ българския народъ не е съгласенъ съ неговото действие.

Народнитѣ представители могатъ да бждатъ заковани на дадени мѣста тукъ, може да имъ се забрани да правятъ протести по това или онова действие, по тая или оная дейностъ на този или онзи административенъ органъ; тукъ може да се четатъ нотации за моралнитѣ устои на държавата, тукъ може да се говори, че опозицията, че лѣвицата спъвала работата на Народното събрание, но вие трѣбва да знаете, отъ друга страна, че въ основата на една държава лежи правото на народа свободно да казва своята дума. (Рѣкоплѣскания отъ лѣво) И ако въ продължение на четири години се направи опитъ да не се чува народната дума и най-после достигнахме до днешния Парламентъ, то значи, че на народа се признава правото да каже думата си за управлението на държавата. (Единични рѣкоплѣскания отъ лѣво) Шомъ по начало признахте това, г-да, направете и другата отстъпка, която, ако не искате да я ладете изрично, поне не я забранявайте съ правилника. Защо забранявате на народния представителъ да изкаже единъ протестъ? Чие ухо ще бжде смутено, чий слухъ ще бжде, така да се каже, нахърненъ отъ това, че ще се чуе единъ протестъ? Протестътъ е легаленъ изразъ на едно негодувание, напластено може би въ хиляди души. Този грѣмоотводъ се дава, за да може това негодувание да мине по единъ легаленъ пътъ и да дойде до надлежния органъ. Защо съ правилника вие спъвате това, което се казва на политически езикъ грѣмоотводъ; защо пресичате пътъ, по който може едно негодувание да се прояви по единъ законенъ начинъ? Ако днесъ народнитѣ представители бждатъ вързани, както се каза тукъ, съ синджиръ на опредѣлени мѣста; ако следъ това имъ се забрани да правятъ протести, да изнасятъ декларации по извѣстни въпроси — кажете ми, г-да, по каквъ начинъ вие утре ще можете да вържете българския народъ? Вие отъ тукъ (Сочи надѣсно), колкото и да претендирате, че се мъчите да издигате престижа на България, да издигате престижа на българския народъ, не забравяйте, че и тѣзи отъ тукъ (Сочи надѣсно) се борятъ по другъ пътъ също така за престижа на България и за престижа на българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ лѣво)

Д-ръ Н. Найденовъ: За престижа на Съветска Русия!

Д. Илиевъ: Вие можете да служите на нея — ние никога.

Д-ръ Н. Найденовъ: А радио Москва?

Д. Илиевъ: Какъ смѣте да оскърбявате българския народъ! Забележете, г. г. народни представители, всѣка ваша дума има отражение върху онова, което вие наричате мо-

рални устон на българския народ. Вие вчера казахте: „избраници на Съветска Русия“.

Д-ръ Н. Найденов: Да, факт!

Д. Илиев: Моля Ви се, не оскърбявайте българския народ. Той нѣма радиоапарати и не чува онова, което се говори въ Москва.

Председателстващъ Д. Пешев: (Звън). Моля Ви, г. Илиев, да не споменавате името на една държава, съ която сме въ редовни дипломатически отношения.

Д. Илиев: Това кажете на него. (Сочи д-ръ Н. Найденов)

Председателстващъ Д. Пешев: Азъ нѣма да позволя на никого да опоменава името на Съветска Русия. Вие сте първият, който правите това. Азъ Ви моля да пазите реда.

Д. Илиев: Г. г. народни представители! Съ текста на чл. 15 ние се излагаме извънредно много като народни представители. По този поводъ ми идва на умъ за единъ новъ, 19-майски, селски кметъ, който глобиль едно лице съ 50 л. затова, защото чукалъ по-силно на вратата му отъ обикновено приетото. И съ този текстъ на чл. 15 вие искате да кажете: г. г. народни представители, не смущавайте ничий слухъ, ничие ухо съ нѣкакви декларации и съ нѣкакви искания!

Щомъ вече има въ проектоправилника тоя текстъ, който предлага комисията, а именно: „Искане да се прочете въ заседанието декларация, протестъ или други изявления извънъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ“, тоя ще трѣбва да се допълни, като вмѣсто да се пише „не се уважава“, се каже: „се прави преди започване на дневния редъ“. Това трѣбва да бѣде узаконено въ нашия правилникъ, защото по тоя начинъ ние ще докажемъ, че третираме народния представителъ малко по-високо, отколкото една гѣна, малко по-високо отъ нѣкой несъзнателенъ човѣкъ, който може да прави само обструкция. Народниятъ представителъ идва тукъ да изпълни своя дългъ къмъ народа. Той знае, че всѣка негова дума се преценява не само отъ неговитѣ избиратели, но и отъ цѣлия български народъ. И когато ще се реши да направи единъ протестъ, той не има предъ видъ не само това, че е народенъ представителъ, отъ дадена област, но ще има предъ видъ и друго — че въ тази си функция и въ тази си работа изпълнява своя дългъ къмъ цѣлия български народъ.

И заради туй, г. г. народни представители, за да не припичаваме авторитета на народния представителъ, за да не унижаваме и нашия Парламентъ, съгласете се — ако при чл. 14 не се съгласихте съ апелитъ, които се отправиха отъ тая страна (Сочи налѣво) — текстътъ на чл. 15 отъ правилника да бѣде заличенъ съвсемъ или пъкъ, щомъ е вписанъ въ проекта, да бѣде допълненъ, че това право народниятъ представителъ има преди започване дневния редъ на Народното събрание. Защото иначе онова, което тукъ не може да се каже като протестъ и декларация, онова, което вънъ въ пресата не може да се каже, онова, което българскиятъ народъ не може да го каже на своитѣ събрания, съсловни, организационни, другарски и пр., то не може да остане така, то непременно ще намѣри други начини да бѣде изнесено, а тия начини и вие отъ тамъ (Сочи надѣсно) и ние отъ тукъ (Сочи налѣво) осмѣждаме. Затуй, за да не се търсятъ незаконни и неподозвоени начини, дайте това, което предлагамъ — то не е много. Въ повечето случаи, г-да, опозицията въ даденъ моментъ се е борила за ония, които на другъ денъ ставатъ опозиция. И тогава, ако тѣ използватъ тѣзи постановления днесъ, може би утре същитѣ постановления ще бѣдатъ използвани отъ онѣзи, които днесъ сѣ противъ тѣхъ. Помнете и това, когато ще гласувате.

Д-ръ Н. Найденов: Това нѣма да стане.

Д. Илиев: И то може да стане — не е чудно. — Приемете това, което предлагамъ, за да се подчертае, че между насъ тукъ има разбиращество, че вие приемате нѣщо отъ оного което опозицията иска. Съ това ще покажемъ, че разбираме защо дадено предложение трѣбва да бѣде прието и защо не. Иначе, приемете ли всички текстове на този правилникъ безъ каквото и да е прибавка, измѣнение или заличаване, вие показвате, че новото, за което се боримъ всички, за което нѣкои отъ васъ не сѣмъ се борили никога, но за което мнозина отъ тукъ (Сочи налѣво) сѣмъ се борили отъ 10—20 години, не се желае отъ васъ.

Д-ръ Н. Найденов: Кое е това ново?

Д. Илиев: Знаете ли какво значи ново? Искате ли да Ви отговоря? Новото не е това, отъ бизишъ, да кажемъ, едиктътъ партизанитъ, да станешъ отведнажъ чистъ новистъ. Новото е това, да се боримъ за обновлението на обществения и политически животъ въ една държава. За това сме се борили ние, за това смѣтамъ, че и вие днесъ се борите. За да подчертаете, че държите за новото, отхвърлете всички реакционни постановления отъ този правилникъ. А текстътъ на чл. 15 е най-реакционното постановление. То не е съществувало никога; навсѣкжде, ако на нѣкого е била забранена организация или борба въ всѣкъ случай позволявано му е било да каже една дума на протестъ. Позволявайки това, ние ще добиемъ поне малко вѣра, че вие наистина мислите за онова ново, за което и ние се боримъ, за което и вие утре, щете не щете, ще се борите. (Ръкоплѣскания отъ лѣво)

Д. Гичев: Този чл. 15 значи: като те биятъ, да не можешъ да плачешъ!

Председателстващъ Д. Пешев: Които приематъ чл. 15 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ С. Василев: (Чете)

„Чл. 16. Председателътъ записва въ особенъ списъкъ имената на народнитѣ представители, които сѣмъ поискали думата въ заседанието и я дава по реда на записването. Записалитѣ се оратори могатъ по взаимно съгласие да поискатъ отъ председателя да имъ размѣни реда на говоренето.“

Народенъ представителъ, който се е отписалъ, не може отново да се запише.

Председателстващъ Д. Пешев: Има думата софийскиятъ народенъ представителъ г. Тодоръ Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ съмъ принуденъ да взема думата по чл. 16, който гласи: (Чете) „Председателътъ записва въ особенъ списъкъ имената на народнитѣ представители, които сѣмъ поискали думата въ заседанието и я дава по реда на записването. Записалитѣ се оратори могатъ по взаимно съгласие, да поискатъ отъ председателя да имъ размѣни реда на говоренето. Народенъ представителъ, който се е отписалъ, не може отново да се запише“. Въ сѣщностъ, този членъ не съставлява нищо ново. Това е било така и така ще бѣде въ всички парламенти, защото желателно е да има единъ редъ при говоренето. И ако азъ говоря именно по този членъ, то е, защото не преди много г. председателстващиятъ, ми се струва, неправилно ме лиши отъ думата да се изкажа по чл. 14. Съгласно новия правилникъ, предложение за прекратяване на дебатитѣ може да се направи, следъ като сѣмъ се изказали осемъ души. Това, обаче, не значи, че не може да се даде правото на деветия да се изкаже, ако се е записалъ своевременно. Това е по новия правилникъ. А по стария правилникъ бѣше шестъ души. Както виждате, новиятъ правилникъ е по-либераленъ. Азъ се записахъ своевременно. И нека ми позволѣ г. Пешевъ да изкажа своето огорчение, че той ме лиши отъ думата, подъ предлогъ на това, че имало предложение да се прекратятъ дебатитѣ, направено отъ петия ораторъ, следъ като се изказали шестъ души. Поневже ще обновяваме този Парламентъ и понеже думата е за обновление, азъ много желасхъ да кажа нѣщо по чл. 14 не отъ любовъ къмъ реториката. Увѣрявамъ ви, г-да, този досаденъ занаятъ може би, вече не е на мода. Нѣмахъ желание смѣло и да раздухамъ страсти: не е въ темперамента ми. Азъ съмъ вече човѣкъ съ побѣлѣли коси. Монитѣ стари другари ме помнятъ, че едно време бѣхъ побусенъ тукъ. Годишнитѣ, обаче, правятъ своето, успокоихъ се и никога не съмъ смѣталъ да си хаяя нервитѣ при дебатитѣ по единъ правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, въ който нѣма и сѣществени измѣнения. Какво има? Намалява се времето за говорене.

Председателстващъ Д. Пешев: Това не е по чл. 16.

Т. Кожухаровъ: Азъ изхождамъ отъ убеждението, че никое мѣсто тукъ не може да ме спре да изпълня дългъ си като народенъ представителъ, тъй както моята съвестъ го диктува. Тукъ ли ще ме поставите (Сочи налѣво), тамъ ли ще ме поставите (Сочи надѣсно), за мене е безразлично, защото азъ съмъ далъ клетва (Нѣкои отъ дѣсно ръкоплѣскатъ), че ще изпълнявамъ своя дългъ, колкото ми стига разумътъ.

Азъ взехъ думата, защото бѣхъ предизвиканъ отъ излизането на председателя на Камарата г. Стойчо Мошановъ на тази трибуна. Увѣрявамъ ви, искрено се зарадвахъ, когато го видѣхъ, че излизъ на трибуната. Ето, г. Георги Петровъ е свидетелъ, и той даже го поздрави. Ние останахме съ впечатлението, че г. председателятъ, щомъ като е решилъ да слѣзе отъ високото си мѣсто и да вземе участие въ дебатитѣ, сигурно се е въодушевявалъ отъ благородното желание да внесе едно примирение въ раздвоеното тукъ. И, действително, ако той бѣше успѣлъ да внесе едно обединение въ нашитѣ гледища — азъ смѣтамъ, че тѣ не сѣ толкова непримирими, защото, въ край на краищата, България нѣма да пропадне, ако Тодоръ Кожухаровъ седне два метра по въ лѣво или два метра по въ дѣсно — ако той бѣше намѣрилъ едно примирително, тъй да се каже, становище, което да обедини Камарата, ето, въ този именно неговъ жестъ азъ бѣхъ наклоненъ искрено да поздрави единъ жестъ за обновлението на българския Парламентъ. (Нѣкои отъ лѣво ржкоплѣскаха) Обаче, иска ме извини моятъ старъ приятелъ, азъ останахъ разочарованъ. Той, като наруга нѣкои отъ депутатитѣ, че не знаели какво говорятъ, повтори една истина, която въ сѣщностъ е много стара и известна. Той каза: „Парламентътъ е властенъ да опредѣли, кой къде трѣбва да седи и, щомъ като той си каже думата, всѣки трѣбва да се подчини“. Ами това е старо толкова, колкото е старъ дѣдо Ной. Въ това нѣма нищо ново. То се знае, че Парламентътъ е всемогущъ. Англичанитѣ иматъ една стара поговорка, че парламентътъ можелъ да направи всичко, само не можелъ да направи отъ момчето — момиче. (Веселостъ) Обаче животътъ е показалъ, че, въпрѣки, всички многобройни решения на парламентитѣ, оставали сѣ трайни, постоянни, полезни само тѣзи, които сѣ били въ съгласие съ разума, които сѣ били и въ съгласие съ пуждитѣ на живота, и че нищо изкуствено, нищо скроено така, хитро, не е можело да бѣде трайно и неговитѣ автори никога не сѣ го преживѣвали.

Щомъ като е така, г-да, защо и ние въ дадения случай да не създадемъ нѣщо трайно, нѣщо разумно, което, тъй да се каже, ще даде едно доказателство на външния свѣтъ, че ние искрено сме влѣзли тукъ съ желанието да обновимъ българския Парламентъ? Какво налага животътъ? Какъ собствено авторитѣ на този чл. 14 искатъ да мотивиратъ члена и какъ да обяснимъ голѣмата нагървеностъ, съ която тѣ го защитаватъ?

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. Кожухаровъ! Дебатитѣ по чл. 14 се свършиха и се гласува. Не мога да Ви позволя да говорите по този членъ.

Т. Кожухаровъ: Г. председателю! Азъ ще мина на чл. 16. Увѣрявамъ ви, че нѣма да раздухвамъ страститѣ. Увѣрявамъ ви, че това, което ще кажа — ласкава се отъ тази мисль — ще бѣде полезно и за по-нататѣшнитѣ дебати. Може би, ще спестимъ много усилия и нерви, ако ми позволите да си кажа думата. Увѣрявамъ ви, отъ това нѣма да пострададе Вие, нѣма да пострада и Парламентътъ, толкова повече, че въпросниятъ членъ е вече гласуванъ. Азъ ще се върна пакъ на чл. 16.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Ще водимъ работитѣ тъй, както повелява правилникътъ. Нѣма смисълъ да се продължаватъ разискванията по единъ членъ, който е вече приетъ.

Т. Кожухаровъ: Напълно съмъ съгласенъ. И така, въпросътъ бѣше, какъ да седимъ ние тукъ по мѣстата. Мотивътъ бѣше този, че има единъ законъ следъ 19 май, който е разтурилъ формално и фактически българскитѣ политически партии; има единъ законъ, който не позволява на българскитѣ граждани да се организиратъ политически. Вториятъ мотивъ е, че има единъ манифестъ отъ 21 априлъ 1935 г., който съмъ редактиралъ азъ, въ който имало една фраза: „Връщане назадъ нѣма“, сир., въ България вече партии нѣма да има. Г-да! Щомъ като ме обвиняватъ нѣкои приятели, че азъ съмъ автора на този членъ отъ манифеста, ще ми позволите да му издамъ и коментара

Нѣкой отъ лѣво: И да си го купятъ. (Сочи къмъ дѣсно)

Т. Кожухаровъ: Но ще ми позволите това удоволствие при другъ случай, напр., когато започнатъ дебатитѣ по отговора на тронното слово. Сега ви моля да ме извините отъ това задължение да ви обяснявамъ, какъ азъ редактирамъ манифеста отъ 21 априлъ 1935 г. Но азъ заставамъ

на становището на нѣкои господа, които тълкуватъ стриктно фразата „Връщане назадъ нѣма“, сир. — законътъ отъ 19 май за разтуряне на политическитѣ партии остава во вѣки вѣковъ въ България и свободата за политически организации у насъ е завинаги ограничена. Азъ изхождамъ отъ това тълкувание, което нѣкои господа даватъ на манифеста и казвамъ: прекрасно, за изпълнението на тази идея вие изработихте единъ подходящъ избирателенъ законъ, при който народътъ въ еднолични избирателни колегии, по свой вкусъ и усмотрение, имаше правото да изтъкне своитѣ народни представители.

Д. Гичевъ: Малко мъчно бѣше да се упражни това право!

Т. Кожухаровъ: Азъ нѣма да говоря за техниката и за кухнята на нашия парламентаризъмъ. Всички сме наблюдавали и не веднажъ сме слушали тукъ упрѣки за тероръ.

Д. Гичевъ: Тоя пътъ — надсвири Стоянъ баща си!

Т. Кожухаровъ: Азъ съмъ старъ депутатъ и тия обвинения съмъ ги слушалъ постоянно. Нѣма да ги приповтарямъ, защото не желая да бѣда баналенъ. Но, г-да, ако тълкуваме стриктно съдържанието на манифеста отъ 21 априлъ 1935 г., азъ питамъ: самото почитаемо правителство не е ли, което го наруши съ факта, че то раздѣли Парламента на две половини, на наши и ваши, на правителствено мнозинство и на опозиция? Трѣбва да признаемъ една елементарна истина, която, за голѣмо съжаление, азъ много пъти се опитвахъ да доказвамъ, кждето трѣбва. Азъ никога не съмъ си правилъ илюзия, че всички правителства отъ 19 май насамъ, които издаватъ свои декрети и закони възъ основа на чл. 47 отъ конституцията, никога не съмъ предполагалъ, че тѣ сѣ толкова наивни да мислятъ, че всички тия шестъ милиона българи ще се обединятъ нѣкога да мислятъ еднаково; нито пъкъ съмъ билъ толкова наивенъ да мисля, че българската конституция е толкова гъвкава, че може да правятъ надъ нея всички насилия. Моятъ старъ приятелъ г. Стайновъ ще ме извини, но даже отъ каучукъ да е направена, като я хвърлите три пъти отъ върха на Айфеловата кула, отъ нея поменъ нѣма да остане — не отъ желѣзо, а отъ каучукъ да е.

И на мене направи твърде-тежко впечатление, че настървено той се нахвърля на бившия министъръ-председателъ Андрея Тошевъ, който се осмѣлилъ да предложи единъ проектъ за измѣнение на конституцията. Какво грѣшно има въ това, че г. Тошевъ е искалъ да предложи единъ проектъ за измѣнение на конституцията, възъ основа на царския манифестъ отъ 21 априлъ 1935 г.? Мене ми се струва, че не е грѣхъ да се мисли за нѣкакви измѣнения на конституцията и нѣма защо да се протестира толкова шумно въ такива случаи, а пъкъ да се мълчи при много други по-брутални и по-непозволени насилия върху конституцията.

Тази приятелска забележка азъ бѣхъ длъженъ да направя на моя старъ приятелъ г. Стайновъ и като мой другаръ, и като членъ на Парламента, и като другаръ на единъ български общественикъ, г. Андрея Тошевъ, за които добри, почтени намѣрения да нормализира общественния и политически животъ на страната азъ мога да свидетелствувамъ предъ васъ.

Г. г. народни представители! Щомъ като самиятъ животъ наложи да се съгласимъ съ една елементарна истина, че, докато има правителство въ България, ще има известна частъ отъ Парламента, която ще одобрява неговитѣ дѣла, а ще има и друга частъ, която нѣма да одобрява тия дѣла — щомъ тая елементарна истина бѣше призната отъ самото правителство, азъ ви питамъ: какво ви прѣчи да я признаете и тукъ, при самата дислокация на мѣстата на народнитѣ представители въ Парламента? Ето, г. Стойчо Мошановъ ни разви цѣла теория, какъ става разпредѣлението на депутатитѣ въ парламентитѣ на другитѣ страни: въ Англия било така, въ Франция било така. И нашиятъ Парламентъ навремето имаше една опредѣлена структура, една опредѣлена физиономия. Знаеме се, че тамъ (Сочи надѣсно) стоятъ поддържницитѣ на правителството; тукъ нѣкаде (Сочи центъра) всѣки можеше да напила и ноцно време представителитѣ на срѣднитѣ буржуазно-демократични партии; а тукъ (Сочи надѣсно) — бай Никола Сакаровъ; да го утрепешъ — тамъ стои. (Смѣхъ)

Т. Стоилковъ: Той никмде не е.

Т. Кожухаровъ: Г. Стоилковъ! Вие ще се съгласите, че ако не е билъ тамъ г. Никола Сакаровъ, имаше други

доста постоянни фигури: тамъ стояха постоянно широкитѣ социалисти; вие помните, че тѣ бѣха винаги съ бради, като жрецитѣ отъ „Аида“. Сега искате да разбъркате тая дислокация, да не можемъ да намѣримъ кой на къде е. И какво фактически ще постигнете? Завчера, като казахъ на единъ мой добъръ приятелъ отъ мнозинството: какво направихте, раздѣлихте българския народъ на две половини, правителствена и опозиционна, той отвърна: „Е, казва, ами че и това е една голѣма печалба — по-рано бѣха 20 партии, сега ги направихме две“. Виждате ли, азъ бихъ желалъ да помислите внимателно, дали има печалба отъ това.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Завършете, г. Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ: Още две минути. — Азъ бихъ желалъ да зная, дали народътъ, страната ще бѣде много оцѣтливена отъ туй, ако не само тукъ, но и долу, въ низинитѣ, ние раздѣлимъ народа на две рѣзко различаващи се половини, често пѣти враждуващи съ настървение, ако нѣма златна срѣда. И ако ние сме дошли до това раздѣление, азъ ви питамъ, кой вѣрва въ него? Вѣрвате ли, че тукъ (Сочи налѣво) има една група опозиционна, хомогенна? Вие хомогенни ли сте тамъ? (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Можете ли съ своята съвѣст да дадете такъвъ отговоръ? И вие не сте хомогенни — признайте го. И въ това, увѣрявамъ ви, нѣма никакво нещастие. Защото цѣли две-три години, и кждето трѣбва, и кждето не трѣбва, азъ повтаряхъ една банална истина — и жалкото е, че отъ 19 май ние сме принудени да доказваме банални истини, а въ доброто общество има политически аксиоми, които не трѣпаятъ доказване — азъ трѣбваше да доказвамъ, че едно управление трѣбва да се крепи на организирана обществена сила. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) И ако вие успѣете да образувате такава организирана обществена сила — това бѣше моето становище и въ кабинета на г. Тошева, и въ кабинета на г. Кюсеиванова — и ако тя се окаже здрава и крепка, да изплъни историческия задачи, които стоятъ предъ нея,...

Г. Петровъ: За доброто на България.

Т. Кожухаровъ: ... азъ ще ви поздравя искрено, защото въ вашата срѣда виждамъ приятели, бивши и сегашни другари, приятелскитѣ връзки съ които нѣма да бѣдатъ скѣсени, защото насъ ни обединява споменътъ за велики въ историята на тая страна събития.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Времето Ви изтече, г. Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ: Свършвамъ. — Направете го това, никой нѣма да се сърди. Но тогава вие ще бѣдете принудени да признаете още една банална, елементарна истина, че държава безъ организирана обществена сила не се крепи. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Когато я направите тая организирана обществена сила, тогава ще си зададете въпроса, да бѣде ли само тя, единствена, както Хитлеръ и Мусолини направиха единствена партия въ своитѣ страни.

Г. Василевъ: И въ Португалия.

Т. Кожухаровъ: Когато намѣрите въ своята срѣда единъ човѣкъ отъ ранга на Хитлеръ или Мусолини, азъ ще се съглася и съ това. (Оживление въ дѣсно)

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ. — Прочее, ако животътъ по силата на своитѣ неумолими закони — а въ политическия животъ има закони по-жестоки и по-неумолими даже отъ законитѣ на икономиката — ако политическия животъ, съ други думи, ни кара да слѣземъ отъ сферата на политическитѣ бълнувания на земята и да признаемъ банални истини, стари колкото е старъ този свѣтъ, защо вие да не признаете въ Парламента едно разпредѣление на мѣстата на народнитѣ представители, което е разумно, което е естествено, което е въ хармония съ фактическото положение на пѣщата? (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Свършете. Изтече Ви времето.

Т. Кожухаровъ: Завчера г. министърътъ на благоустройството ми каза, че тѣзи банки ще бѣдатъ смѣнявани, ще има нови банки. Позволете, като народенъ представителъ, да изкажа едно пожелание — може би ще се

съгласите и вие съ него. Понеже сега сме 160 души, не е ли добре да има 80 чина, по двама души на чинъ? (Оживление) Това ще бѣде по-удобно за сѣдане. А сега, его онзи приятелъ, който е седналъ, за да излѣзе, трѣбва да избута нѣколко души.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Моля Ви, завършете.

Т. Кожухаровъ: Това ще бѣде много по-удобно, а що се отнася до разпредѣлението на мѣстата, оставете да си седне кой кждето обича. Г. Пешевъ! Азъ не съмъ много старъ тукъ — вие сте по-младъ отъ мене — но вѣрвамъ, че съ това ще се направи една полезна работа. Азъ апелирамъ къмъ Васъ, като подпредседател на Парламента, защото това ще бѣде една полезна работа. Не е хубаво, обаче, едно такова издевателство, ... (Смѣхъ всрѣдъ лѣвницата)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Моля, никой не прави издевателство.

Т. Кожухаровъ: ... не е хубаво да се чувстваме като малолѣтни. Увѣрявамъ ви, азъ съмъ билъ 7 години въ Военното училище, билъ съмъ и кадетъ, и юнкеръ, ама такова нѣщо не е било! (Ржкоплѣскания отъ лѣво и смѣхъ) Ами тукъ вие предвиждате наказателни санкции, ако нѣкой отъ представителитѣ на народния съвѣренитетъ не би си седналъ на мѣстото.

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата!

Има думата г. Еню Поповъ.

Т. Кожухаровъ: Азъ свършвамъ, г-да, като ви благодаря за търпението, съ което ме изслушахте и моля председателя г. Пешевъ другъ пѣтъ да не ме лишава по такъвъ неправиленъ начинъ отъ думата, ако искаме да дадемъ надѣло доказателства, че вървимъ къмъ обновление на Парламента. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител г. Еню Поповъ.

Е. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ ще направя едно предложение по чл. 16 отъ проектоправилника. Отъ вчера насамъ нееднократно се подчерта отъ това мѣсто (Сочи трибуната) онова върховенство на Парламента, което, безспорно, му се пада. Въ връзка съ това, че Парламентътъ представлява единъ институтъ, въ който е изразена цѣлокупната народна воля, азъ смѣтамъ, че членоветѣ на Парламента трѣбва да иматъ всичката възможностъ да изразятъ своето мнение по всички въпроси, които се разглеждатъ въ него. Ето защо азъ смѣтамъ, че въ чл. 16 отъ проектоправилника ще трѣбва да се направи едно малко допълнение, съ което не ще се накърнятъ правата на нѣкого, а, напротивъ, съ това малко допълнение ще може да се послужи на народнитѣ представители въ Парламента.

Азъ моля почитаемото наредно представителство да приеме и гласува следната добавка къмъ чл. 16 отъ проектоправилника: „Народнитѣ представители се записватъ въ особенъ списъкъ при председателството за реда, по който ще взематъ думата. Това записване става срещу само-ржченъ подписъ на народния представителъ“.

Може би ще кажете, че това е много дребна работа, но азъ смѣтамъ, че съ това се осигурява по единъ положителенъ начинъ възможността на всѣки народенъ представителъ, който ще пожелаетъ да говори, да каже своята дума по даденъ законопроектъ, който се разглежда въ Парламента.

Г. г. народни представители! Днесъ въ комисията по преглеждане правилника за вътрешния редъ председателтъ на Камарата, г. Стойчо Мошановъ, заяви, че още вчера сж започнали да се записватъ оратори по отговора на тронното слово. Може би ще настѣпи въ нѣкой случай безпорядѣкъ и ще трѣбва да се знае отъ кога почва записването на оратори и начинътъ, по който то става. Азъ мисля, че тая малка добавка, която предлагамъ, е свършено умѣстна и считамъ, че както комисията, така и председателството ще я приеме, защото не представлява абсолютно никакво накърнение на права, а, напротивъ, гарантира още повече възможността на народния представителъ да се изкаже по този или онзи въпросъ, по който е подготвенъ и по който се интересува.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представител г. Христо Георгиевъ.

Х. Георгиев: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Завчера г. проф. Стайновъ, който заяви, че се счита щастливъ, като нему се падна високата честъ пръвъ да открие дебатитъ въ човото Народно събрание, изказа много ценни мисли, и то по начинъ извънредно красивъ. Цялото народно представителство го изслуша съ подобаващо внимание и го изпрати съ ржкоплѣскания. Последващитъ подиръ него оратори изказаха не по-малко ценни мисли отъ него, но си позволиха да раздразнятъ чувствата и душитъ на народнитъ представители, както това е било въ миналото, и съ това се засегна престижътъ на Народното събрание.

Единъ отъ другаритъ тукъ отправи питане: дали нѣкои фактори и въ бъдеще ще се вмѣсватъ въ политическия животъ на България и дали ще посѣгатъ върху конституционнитъ свободи на българския народъ. На това питане може би нѣма да се отговори, но азъ чухъ вече мисълта, че ако процедираме както онзи день, както първия день, то отговора сами ще можемъ да си получимъ.

Нѣкой отъ лѣво: Чакай, бе!

Х. Георгиев: Тукъ говоримъ по правилника, но често пъти вмѣсваме конституцията, защото, наистина, въз основа на тая конституция, първоизточникътъ на нашитъ закони, ние имаме право да участвуваме тукъ и да законодателствуваме. И понеже този правилникъ е единъ инструментъ, чрезъ който ще обработваме нашитъ закони, той често се преплита съ конституцията и затуй ние засѣгаме често ту правилника, ту конституцията. Това е въ реда на нѣщата.

Нѣкой отъ лѣво: Бай Христо, внимавай!

Х. Георгиев: Мнозина отъ бившитъ министри и голѣми общественици, всѣкога, когато сѣмъ въ оппозиция, ни говорятъ за управлението въ Англия, въ Съединенитъ щати, въ Франция, въ тия културни, цивилизовани страни,

И. Пастуховъ: И председателятъ на Събранието говори това.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Пастуховъ.

Х. Георгиев: ... но когато сѣмъ идвали на властъ, не сѣмъ управлявали по английски и американски, а по-страшно и отъ китайски. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра) Тѣ сѣмъ загубили вѣрата и уважението на българския народъ, затуй защото тѣ сѣмъ го подло лѣгали и затуй тия господа (Сочи министритъ) могатъ да управляватъ днесъ спокойно. Българскиятъ народъ, по своя произходъ, по своя духъ, по своя манталитетъ е за демокрацията, за конституцията, за истинския парламентаризъмъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра) Но понеже той е разочарованъ, понеже е лѣганъ и не вѣрва на тия господа, които плачатъ за конституцията, затуй г. г. министритъ управляватъ сега спокойно. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра) Иначе, ако той вѣрваше въ искренности на тѣхнитъ твърдения, той би смѣкалъ авторитарния режимъ само за 24 часа.

Нѣкой отъ лѣво: Нѣма такъвъ режимъ.

Х. Георгиев: Съ какво бихме го убедили ние, че действително ще го управляваме по американски и по английски?

Д. Гичевъ: Загази го, бай Христо!

Х. Георгиев: Тукъ на тая трибуна единъ отъ присѣстващитъ каза: „Вие, г. г. депутатитъ на Негово Величество“. Защо ни хвърли той този упрѣкъ, азъ не можахъ да разбера. Ние дойдохме тукъ и заставахме на банкитъ като народни представители въ духа на закона и нотариалната декларация, която сме подали всички, че не принадлежимъ нито на лѣвица, нито на дѣсница. Той какво иска отъ насъ? Едно време имаше единъ буенъ идеализмъ българинъ, който протестира противъ участието на бившия царъ Фердинандъ въ великото Народно събрание и въ последствие другаритъ на говорившия съумѣха да мобилизиратъ всичко противъ него и да го провалятъ по единъ най-жестокъ начинъ, като него и неговитъ другари ги избиха като бездомни псета. Презъ това време нѣмаше гаранция за живота не на обикновенни граждани, а дори на членоветъ на Парламента. Избиха се народни предста-

вители, пролѣ се кръвта имъ, но г. Григоръ Василевъ не плачеше тукъ тогава, че конституцията е нарушена. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно) Когато бѣ убитъ Петко Петковъ на площада, г. Григоръ Василевъ не плачеше, че конституцията е потъпкана, а сега братътъ на Петковъ — съ съжаление трѣбва да констатирамъ — много ржкоплѣскаше на Григоръ Василевъ. Не знамъ какъвъ конституционалистъ е той. Г. Сакаровъ, ако не бѣше неговиятъ роднина Янко Стоенчевъ, сега нѣмаше да бѣде между насъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно) Но и той плаче за конституционнитъ времена!

Г-да! Отъ всичко онова, което е станало, което е превзѣлъ българскиятъ народъ, той се е наситилъ, той прави една преценка на нѣщата и действително лошъ или добъръ днешниятъ режимъ, той го поддържа. Фактътъ, че не се е направило. . . (Ораторътъ пресипва и пие вода. Смѣхъ всрѣдъ лѣвицата)

Г. Василевъ! Можешъ да се смѣешъ, но не ти е драго.

Г. Василевъ: Говорете, говорете.

Х. Георгиев: Отъ 19 май досега никому не е падналъ косъмъ отъ главата. Може да има много неуредици, може да има много несъобразности, може да има много беззакония, но ние признаваме, както мнозина признаватъ, че ние сами сме докарали това положение.

Н. Стамболиевъ: Това по правилника ли е?

Х. Георгиев: Не е по правилника, но отговарямъ на тия, които плачатъ за конституцията.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Георгиев! Говорете по правилника.

Х. Георгиев: Колкото за банкитъ — бѣдете спокойни. Вие кѣдето и да отидете, кѣдето и да седнете, вашитъ идеи нѣма да се погубятъ. Има хора починали, покойници преди хиляда години, и тѣхнитъ идеи оне тѣржествуваатъ. Това, което говорите, недейте мисли, че остава нечуто, че не се взема подъ внимание отъ ония, които обвинявате, че сѣмъ продали своята съвѣсть. Азъ съмъ отъ онѣзи, които поддържатъ, че народниятъ представител трѣбва да бѣде освободенъ отъ всѣкакви условности, че нему не трѣбва да се налагатъ никакви окови, никакви препятствия. Менъ лично кѣдето искате можете да ме поставите, ако искате въ въздуха да вися, но правителството, като има единъ законъ за разтурянето на политическия партии, иска тукъ да нареди народнитъ представители по области, за да не се знае, че има лѣвица, дѣсница, центъръ, тази или онази партия. Само заради това се прави, защото правителството иска да бѣде последователно на себе си. Но това нищо не значи. Мене ако питате — кой кѣдето иска, тамъ да седне. (Ржкоплѣскания отъ лѣво и смѣхъ)

Н. Стамболиевъ: Значи, не си за чл. 14

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г. Георгиев! Говорете по предмета.

Х. Георгиев: Г. Кожухаровъ ни говори за една обществена сила. Коя е тази обществена сила? Нали на 9 юний организахте тази обществена сила? Какъ я организахте? Защо не устоя? Кѣде е тази обществена сила? По смѣния начинъ и смѣнитъ методи и срѣдства ли ще я организирате? Така ли ще я създадете? (Ржкоплѣскания и смѣхъ отъ лѣво)

Така че, каквото и да правите, г-да, вие нѣма да разколебае това болшинство, затуй защото му е омръзнало и втрѣснало вашето управление. А така сѣщо и на българския народъ е втрѣснало. Вѣрно е, че има нѣкои работи, които не знаемъ, но, щомъ като вие се оплаквате, трѣбва да има нѣкакви неправди и насилия, обаче кажете, какво бѣше въ миналото? Вие не се възмущавате противъ диктатурата изобщо, а се възмущавате затова, защото не искате да я упражнява другъ, а вие да я упражнявате. Нѣмаше ли партийни шефове, които, когато предстоеше за българския народъ да избира свои представители, зачеркваха по 40-50 души отъ тия кандидати, които представяха партийнитъ бюра и туряха свои послушни орѣдия, които се избираха? Това днесъ не се позволява. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра) Азъ искамъ да подчертая единъ фактъ. Г. Гичевъ заличи Дочо Дочевъ отъ Горна-Орѣховица, когато той бѣше посоченъ за кандидатъ да въведе две избирателни околии, Търновската и Горно-орѣховската.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Говорете по предмета.

Х. Георгиев: Г. Гичев го зачеркна и постави Никола Захариев и Стефан Даскалов. След като Дочо Дочев си поправи поведението, той го направи администратор на Земеделската банка. Това конституционно ли беше? Даваше ли се възможност да се прояви свободно волята на българския народ? Не се даваше.

Ето защо аз съм да се гласува чл. 16 тъй, както е редактирант. (Ржкоплъскания от всички страни)

Д. Гичев: Ние ржкоплъскаме на новият иде!

Г. Василев: Съ радио да му се предава гласът! (Възражения от дясно)

Председателстващ Д. Пешев: (Звъни) Пристъпваме към гласуване. (Пререкания) Когато говори председателът, бихте ви молил да спазвате дисциплина и елементарно уважение към него. Иначе не може да се водят заседанията.

Постъпило е писмено предложение от народния представител г. Еню Попов в следния смисъл: (Чете)

„Прибавя се нова алинея към чл. 16: „Записаните народни представители за оратори се разписват саморъчно срещу името си. Алинея втора на проекта става трета.“ Има думата г. докладчикът.

Докладчик И. Петров: Комисията не е съгласна с това предложение, първо, защото то е нецелесъобразно и, второ, защото е изказване на недоверие към председателя. Когато сме облякли председателя с такива права и с такова доверие, да кажем сега с такова измънение на правилника, че този, който се е записал да говори, може да отиде да проконтролира дали е записан, е недостойно за Народното събрание. Ето защо аз се обявявам против това предложение.

Председателстващ Д. Пешев: Които приемат предложението на г. Еню Попов, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Пристъпваме към гласуване на чл. 16 така, както се докладва.

Които приемат чл. 16 така, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик И. Петров: (Чете)

„Чл. 17. Никой народен представител не може да говори повече от един път върху един и същи въпрос, освен за лично обяснение. Говоренето по първо четене на законопроектите, предложенията, тронното слово, министерски декларации, общи разисквания по бюджета не може да трае повече от $\frac{3}{4}$ часа, а личното обяснение — повече от 5 минути.

При второ четене на законопроектите говоренето не може да трае повече от 15 минути.

Председателят може да продължи с няколко минути времето на оратора, за да довърши речта си.

Така фигуриращият текст в проектоправилника е измънен от комисията, като времето за говорене, определено в проектоправилника $\frac{3}{4}$ часа за указаните в същия текст случаи, сега е увеличено на 1 час. По този въпрос станаха дълги разисквания днес в комисията и се взема това компромисно решение.

Председателстващ Д. Пешев: Има думата народният представител г. Петко Стоянов.

Петко Стоянов: (От трибуната) Почитаеми г. г. народни представители! Чл. 17 от правилника е един от важните. Не може да се каже, че другите са по-малко важни, но трябва да се признае, че има в правилника няколко членове, които са от принципино значение, а такъв е и чл. 17. Подъ видимата форма, че се определя времето, в което народните представители ще имат право да се изказват по различните поставени на разглеждане въпроси, въ същност тук се статуйра едно от основните права на народния представител, а именно, какво участие ще вземе и кога може да го вземе в подготовката на решенията на Народното събрание. И понеже това участие е заповедано по силата на мандата, който има всеки един от нас, той може да се освободи от него само под лична своя отговорност. Искам да кажа — и искам да бъде добре разбран — всеки народен представител има длъжност да каже своето мнение по всеки въпрос, който е поставен на разискване. Това негово задължение е абсолютно, за него той дължи отговор не само на своите непосредствени избиратели, но на цялото българско население, който той представлява тук,

за да обясни защо по известни въпроси, които са били сложени на разглеждане тук, а особено по важните въпроси, той не се е изказал. Аз считам, че това е въпросът с всичката доктрина на представителството, независимо от това дали то е консултативно или резолютивно, както е нашето, благодарение на това, че имаме конституция.

Ето защо, г. г. народни представители, уреждането на въпроса за времеворенето е един принципен въпрос, защото преди всичко ограничаването на времеворенето с правилника означава ограничаване или препятстване на изпълнението на това задължение на народния представител да каже своето мнение, защото той е длъжен да има мнение по всички въпроси. Но въпроса за уреждането на времеворенето трябва да се върви ограничително, именно максималното време, което трябва да бъде дадено, трябва да бъде оня необходим период от време, през който той може да изпълни своето задължение, и когато той пожелае да го изпълни, когато той не манкира от своя дълг, не може да съществува никаква власт — а, следователно, и Народното събрание с своя председател — който може да го ограничава.

Но, засенено с това, ние трябва да бъдем и справедливи. Въ живота на парламентите в Западна Европа, в Централна Европа, а още повече в Източна Европа, където се намират и ние, има доказателства за обратното. Едно от съществени обвинения, които днес модерните доктрини на диктаторските концепции предявяват срещу парламентаризма и вобще срещу свободата на словото и свободата на мисълта в парламента, е това, че в парламента се говори много и излишно. Трябва да признаем, че когато некомпетентен се заеме да говори по въпроси, които не познава, действително той злоупотребява с времето. Затова такъв има извинението пред своите избиратели и пред българския народ, като заяви, че не може да се каже по тоя или оня въпрос, защото силите му не помагат. Но същевременно трябва пак да се установи и това, че лансираното обвинение срещу парламентите и твърде често много преувеличено. Че е потребна въ това отношение една експедитивност, това не подлежи на никакво съмнение. Нашите учредители в чл. 94 от конституцията, който имам честта по-рано да цитирам, говорят за ред. Какво е ред? Ред в Народното събрание е да се пазят приличия, да има ред. Това е дисциплината. Друга дисциплина тук не може да има, а най-малко може да има — простете — полицейщина. Приличието заставя всекиго, който не е компетентен, да не се заема да третира един въпрос, който не познава. Също така редът заставя ония, които имат и са задължени да имат грижата за по-голяма експедитивност и бързина в разрешаването на въпросите, да не допускат дълго говорене по въпроси, които могат твърде лесно да бъдат разяснени. Аз разбирам всичко това и, имайки пред вид всичко това, взех думата по въпроса.

Г. г. народни представители! Това е въпрос, който се решава съглед на съвкупността на конкретните условия, тъй както се е съдило управлението в дадена страна. Има морал, има обществена съвест, има публичен контрол, които са също така гаранция за това, че в парламента експедитивността и компетентността трябва да бъдат пред всичко на своето място. Но има и друго нещо, което също така е много важно — има и свобода да изкаже мнението си и оня, който не е толкова въоръжен с познания, но който има здравия смисъл да вижда нещата. Следователно, въ това отношение тя нови пренорми за ограничаване и за никаква дисциплина трябва да се схващат въ ограничителен смисъл. Парламентите в Западна или Централна Европа, на които ние трябва да подражаваме, защото зависим изцяло от тях и въ културно и въ политическо отношение, разрешават въпроса по пътя на самоограничението.

Г. председател на Народното събрание дойде на тая трибуна и изнесе няколко максими. Аз не мога да го поздравя с тоя негов жест, защото той дойде тук да повтори стари грехове на говоренето въ нашите парламенти. Той трябваше да се произнесе по въпроса за табелките, а прекара подред всичко онова, което е говорено преди него. Така се правеше и въ миналото и затова се губеше излишно време. Затова беше излишно и неговото говорене.

Второ, той обяви за единствено решаващо мнозинството. Какво нещо е въпросът за табелките? Въпросът за дисциплина и ред. А кой решава въпроса за дисциплина и ред? Народното събрание. А въ Народното събрание кой решава? Мнозинството. Прочее, веднаж мнозинството е решило, дължи са всички да се подчиняват.

Прекрасно, но това е жестокият закон на грубото, органическото мнозинство. Това не е модерният закон на компетентното творчество, това не е законът на модерното квалифицирано творчество в народните събрания. Когато се съберат сто души, които нищо не разбират, тѣ всѣкога ще заглушат пет души, които всичко разбират. Тѣ могат да ги острикират, да ги изведат вън от законитѣ. Това сѣм грубитѣ проявления на миналото. Защо трѣбваше г. Стойчо Мошановъ да слеза от своя постъ, за да ни заявява тоя грубъ, старъ, архаиченъ, проклетъ законъ? Днесъ народнитѣ събрания работятъ сѣм квалифицираното достоинство, сѣм достоинството на компетентността. Тя трѣбва да бѣде търсена, уважавана, голерирана и, най-главно, тя трѣбва да бѣде ценена.

Нѣкой отъ дѣсно: Поне толкова, колкото народнитѣ представители ценятъ председателя, когато отиде на трибуната.

Петко Стояновъ: (Ние вода) Благодаря Ви, г-не, че ми дадохте време да пия малко вода. (Общъ смѣхъ)

Смѣхътъ отъ дѣсно: Вие приказвате за гатерингъ.

Петко Стояновъ: Г. г. народни представители! Не могатъ да бѣдатъ решавани въпроситѣ сѣм простото, грубото и жестокото болшинство. Тѣ трѣбва да бѣдатъ решавани сѣм смисълъ, сѣм желание на предупреждението и сѣм действителенъ усѣтъ за истинното, справедливото и почетното.

Ето защо, г. г. народни представители, когато тукъ често се цитира Англия и се казва, че въ Англия народнитѣ представители говорели по 10 или 15 минути, трѣбва да се знае, че тамъ толкова е краткъ говорътъ не защото правилникътъ ги заставя, но защото тѣ нѣматъ нужда да говорятъ повече, понеже въ тия 15 минути иматъ достатъчно време да изкажатъ своето мнение. Защо? Кѣде е гаранцията? Гаранцията е въ това, че народниятъ представител въ Англия има неограниченото право въ всѣки моментъ, дори предъ 5 души, свободно, въ всѣко мѣсто на Англия, да каже своето мнение. (Рицкопльскания отъ лѣво) Ако английскитѣ парламентъ не може да направи онова, за което говори г. Кожухаровъ, той не може да го направи, защото то е вънъ отъ възможноститѣ му. Но тоя парламентъ, както казва същата пословица, прави всичко. Защо? Защото той се намира въ непрекъснато общение съ народа. Англия, г-да, има другъ строй. Тамъ не управлява парламентътъ. Въ Англия управлява народътъ непосредствено. Посрѣдникътъ — това е парламентътъ. Той акушира правителството. Той има великата мисия, сѣм бързината и компетентността на мисълта, да формулира онова, което чувства и разбира народътъ и, експонирайки представителитѣ на тия чувства и разбирания, да го формира въ властта, като постави тамъ ония, които иматъ довѣрието на парламента.

Вие говорите тукъ: трѣбва да се ограничи времето за говорене, защото, щомъ въ Англия се говори 15 минути, какъ може въ една парализа България да се говори единъ часъ! Това е единъ неправиленъ методъ, едно невѣрно тълкуване на пѣщата, на действителността. Нѣщата трѣбва да се взематъ такива, каквито сѣм. У насъ условията сѣм съвършено други, особено днесъ. Когато сѣм затворени устата на всѣкого, когато никому не се позволява нищо да каже, когато свободата на събранията и на мисълта по единъ антиконституционенъ начинъ е суспендирана, тогава да се ограничава правото на говоръ, това значи да се нарушава конституцията.

Г. г. народни представители! Говоренето въ българския Парламентъ е необходимо, защото тоя Парламентъ, по своя съставъ и по своята правна, политическа и социална функция, е на ония времена, въ които Англия се е намирала къмъ края на XVIII и началото на XIX вѣкъ. Тоя прогресъ, който иматъ тамъ вече зарежирани, не можемъ да го достигнемъ веднага. Онова, което днесъ тамъ важи, тукъ не може да бѣде дадено.

Ето защо времеогворенето у насъ не може да бѣде съкращавано въ ония размѣри, както въ Англия. Трѣбва да се намѣри мѣрка собствена за насъ, отговаряща на нашитѣ условия.

Защо се иска ограничаване на времеогворенето отъ тия проноспирани обвинители на парламентаризма? Затова, защото се разтакали речитѣ, не могло да бѣдатъ вземани решения, губѣли се сроковетѣ, закѣснѣвало се.

Г. г. народни представители! Това не е вѣрно, колкото се отнася до българскитѣ условия. Азъ сѣмъ убеденъ, позовавайки се пакъ на това, което така красноречиво

изложи тукъ г. Кожухаровъ, че вие и поотдѣлно, и по своитѣ групи, ще почувствувате много скоро, ако приметете тоя чл. 17 така, както се предлага, неговата жестокостъ и антиконституционностъ, защото тогава вашата собствена уста ще бѣде затворена.

Но, казва се, какво прави народниятъ представител? Днесъ въ карикатури и въ хумористични стихове се ругае българското Народно събрание, а достоинството на народния представител се свежда до обикновено ратайство или попрошничество за пари. А правителството не взема никаква мѣрка срещу това убиване на авторитета на народното представителство. И когато се говори, че тукъ много се приказвало, азъ искамъ да туря точка върху и-тата: въ Народнитѣ събрания у насъ не се говори много, г-да. Вземете дневницитѣ и ще видите, че това е така. Не се говори много, защото не е имало кой да говори. Въ нашитѣ Народни събрания много е повтаряно — това е вѣрно, тая концесия права. Дайте на хората свободно да се класирагъ, да се подредятъ, и ще се намѣри всѣкога възможностъ да излъже по-компетентниятъ, а онзи, който е по-малко компетентенъ, ще отиде по-назадъ. Така ще стане селекцията. Тая селекція вие ще я направите въ собствената си срѣда. Въ България никога не е имало Народни събрания, които да тиранизиратъ правителствата, защото у насъ досега не е имало истински парламентаризъмъ. Ние трѣбва да го създадемъ. Въ България правителствата, каквито и да сѣм били, всѣкога сѣм създавали свои собствени болшинства и сѣм затваряли устата на всѣки, който иска да приказва. И заради това на ония, които не сѣм били въ тия болшинства, имъ е оставало само едно: да говорятъ. А това и конституцията изисква.

Нѣма да ви отегчавамъ съ цитати, защото това, което цитирахъ по-рано, е ясно: народниятъ представител се изказва, народниятъ представител запитва, народниятъ представител гласува и решава. А всичко това е говоръ, г-да. Когато вие затваряте възможността за тоя говоръ, вие лишавате народния представител отъ тая правна гаранция, която конституцията му дава, за да излъчи своя дългъ. И, повтарямъ, въ България не е имало правителства, които да не сѣм имали болшинства. И, следователно, всѣкога правителствата сѣм могли да прокарватъ експедитивностъ въ работитѣ на Парламента. Ако това не е правено, то е било поради съвършено други причини.

Отъ малкия опитъ, който сѣмъ иматъ въ това Народно събрание, азъ имамъ смѣлостта да твърдя, че, ако нѣкога Народното събрание не е било експедитивно въ своята работа, то е било заради това, защото е имало празноглавски правителства, които не сѣмъ подготвяли работата и не сѣмъ знаели да ръководятъ своето болшинство.

Второ, азъ ще кажа, че ако въ Народното събрание е имало въпроси, по които се е говорило много повече, то е било по ония, които самиятъ животъ, самиятъ нашъ правенъ и политически строй е изтъквалъ — по отговора на тронното слово и по бюджета. По тия въпроси е говорено повече.

Какво искате вие сега, г-да? Съ този текстъ, който се предлага, дебатитѣ по отговора на тронното слово и дебатитѣ по бюджета сѣмъ сведени къмъ тия на обикновенитѣ законопроекти. Това не може да стане, затова защото това сѣмъ два акта, които по своето огромно значение се издигатъ високо съ своя рѣстъ надъ всички други обикновени законопроекти и работи на Парламента. Затова тѣ трѣбва да бѣдатъ уважавани и тѣмъ трѣбва да бѣде дадено подобаващо мѣсто. Днесъ, обаче, когато следъ 4 години, въпрѣки всичкия подвотъ, въпрѣки всичкото старание на господата отъ 19 май до днесъ да принизятъ Парламента, да го направятъ изниженъ, да го направятъ смѣшенъ, той, като фениксъ, отново се роди и ще укрепне, г-да, съ вашето съдействие Тоя Парламентъ ще стане Парламентъ народенъ, демократически, съ своето допиране непосредствено до основнитѣ ядра въ нашия социаленъ, правенъ и стопански животъ. Този Парламентъ сега, когато той се роди отново и му е потрѣбно да заякне, има нужда по принципнитѣ въпроси да се изказва по-свободно и по-дълго. И азъ пледирамъ: за отговора на тронното слово, г-да, и за бюджета да бѣде резервирано повече време за говорене отъ това, което се предлага. Тѣсва предложение азъ изложихъ и мотивирахъ и въ комисията, макаръ че, както казахъ по-рано, не сѣмъ неинъ членъ. Това пледирамъ азъ предъ васъ, почитаеми господа! Бюджетътъ на съвременната държава е най-важниятъ, най-големиятъ актъ не заради това, защото така го желае нѣкой. Ние можемъ даже да кажемъ днесъ, че никой не желас да му отдава онова значение, което той постепенно си е извоювалъ и завзелъ и въ парламентарнитѣ държави, и въ диктаториалнитѣ държави, г-да. Бюджетътъ е най-големиятъ актъ, защото тамъ се прави ре-

капитулация на всичко свършено и още нѣщо много важно — тамъ се строи мисълта за долавянето на бъдещето, и не само за единъ периодъ отъ една година. Днесъ се работи навсѣкжде по планове: отива се далечъ напредъ за 4, за 5 години. Защо?

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Г. Стояновъ! Предупреждавамъ Ви, че Ви оставатъ още 5 минути.

Петко Стояновъ: Азъ следя, г. председателю. Имамъ още 7 минути, . . .

Председателстващъ Д. Пешевъ: Грѣшка имате.

Петко Стояновъ: . . . безъ тая минута, която Вие ми отнехте сега. (Смѣхъ)

Бюджетътъ на съвременната държава, г-да, е актъ, съ който се строи бъдещето, за което се взематъ огромни отговорности. Съвременниятъ бюджетъ поставя на прегледъ цѣлото законодателство, за да го нагоди къмъ тия именно прогнози и осъществения, които трѣбва да станатъ. Съвременниятъ бюджетъ ни поставя въ положението твърде често да законодателствуваме съ закона за бюджета върху цѣлата плоскостъ на цѣлия правенъ строй на държавата. Това не може да стане, г-да, въ $\frac{3}{4}$ или въ 1 часъ.

Азъ не пледирамъ за праздословието, г-да; азъ не пледирамъ кредитъ за невежеството и некомпетентността. Азъ пледирамъ за честта на Парламента, за необходимостта да даде той доказателства за израстване и за крепване.

Ето защо, г-да, азъ мисля, че всички тия възражения, които се правятъ срещу многото приказване, сѣ свършено неоснователни. За нашитѣ условия дългото приказване е излишно, когато е праздословие, а е необходимо, когато то е компетентно и допира непосредствено до покупката, която ни дава реалниятъ животъ.

Ето защо, г-да, азъ моля да се гласува моето предложение.

Д-ръ К. Милановъ: Г. Стояновъ! Ако ми позволите единъ въпросъ: дайте критериумъ какъ да преценимъ кой ораторъ е некомпетентенъ, та да му кажемъ: недей говори повече.

Петко Стояновъ: Ще отговоря на стария парламентаренъ ветеранъ г. д-ръ Милановъ, когото уважавамъ и обичамъ.

Д-ръ К. Милановъ: И азъ Ви уважавамъ, затуй Ви давамъ този въпросъ.

Петко Стояновъ: Ще Ви отговоря.

Нѣкой отъ лѣво: Безъ комплименти.

Петко Стояновъ: Г. Милановъ! Вие поставяте единъ много важенъ, същественъ въпросъ: кой е компетентенъ? Дайте да видимъ кой е компетентенъ! Тоя въпросъ не е само въ тия малки рамки, въ които се поставя.

Д-ръ К. Милановъ: Кой ще го прецени?

Петко Стояновъ: То е още по-важно. — Днесъ има нѣкои господа, които се удрятъ въ гърдитъ и казватъ: „Ние ще го направимъ, ние, водачитъ, ние, избраницитъ“.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Така говорѣше и Радославовъ.

Петко Стояновъ: Кои сте вие? Тия нови герои, които тѣпчатъ нашия правенъ животъ, които тѣпчатъ нашата култура. Въ продължение на 4 години нашата бюрокрация, съ подписи на правителствата, е създадала повече отъ 1.200 наредби-законо, съ които е нанесла кървави рани на цѣлия нашъ животъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Тропане по банкитъ отъ дѣсно) Разрушени сѣ и се разрушаватъ най-големитъ ценности, тия, които е създадала културата на тоя беденъ български народъ.

Нѣкой отъ дѣсно: Вие, които ржкоплѣскате тамъ, сте виновни за всичко това.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Моля, безъ прекъсване.

Петко Стояновъ: Вие питате кой е компетентниятъ? И ние сѣщо така питаемъ кой е компетентниятъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Вие съ вашитѣ безобразия докарахте 19 май.

Н. Стамболиевъ: Ти трѣбва да мълчишъ!

Председателстващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Найденовъ.

Петко Стояновъ: Г. Милановъ! Обществото се състои отъ социални групи; обществото се групира около принципи, убеждения и разбираня. Социалнитѣ групи, по своето естество и поради своята социална функция, винаги експониратъ своитѣ представители. Групитѣ, събрали се въз основа на убеждения, принципи или вѣрвания, сѣщо така естествено извършватъ въ себе си селекцията и изтъкватъ напредъ като свой ръководител, като свой компетентенъ оня, който знае, оня, който може, оня, който е по-почтенъ . . .

Нѣкой отъ дѣсно: Това не е вѣрно.

Петко Стояновъ: . . . и оня, който действително може да бѣде представителъ. По тия линии става подборътъ въ обществата, и политически, и социални, и стопански. Когато вие правите едно акционерно дружество, кого поставяте вие за председателъ? Нали най-компетентния?

Нѣкой отъ дѣсно: Или който има паритѣ.

Петко Стояновъ: Или най-малкото оня, който има паритѣ. (Възражения отъ лѣво) Моля недейте ме пресича. Съ това нито ще ме объркате, нито ще ме поправите въ нѣщо.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Г. Стояновъ! Свършва Ви се времето за говорене.

Петко Стояновъ: Още една минутка имамъ. Точно въ 19 ч. и 40 м. почнахъ. Азъ съмъ твърде лояленъ и ще бѣда точенъ, г. председателю, недейте ме пресича. Така щото селекцията въ обществата става или по линията на паритѣ, или по линията на бруталността, или по линията на звѣрството, или по линията на благородството, добродетелта и познанията. Ние се прекланяме предъ благородството, познанието, честта и порядъчността.

Нѣкой отъ дѣсно: Паритѣ?

Петко Стояновъ: Следователно, паритѣ, насилието, бруталността и звѣрството оставяме за васъ — вземете си ги! (Ржкоплѣскания отъ лѣво. Тропане отъ дѣсно)

Заклучавамъ, г-да. Моля ви да приемете да се говори по отговора на тронното слово и по бюджета по 2 часа, а говоренето по обикновенитѣ законопроекти, както е измѣнено отъ комисията, да се увеличи на 1 часъ.

Нѣкой отъ дѣсно: 20 минути.

Петко Стояновъ: Да отворя на този апострофъ една скоба. Ако вие намалите времето на 20 минути, тогава намалете го на 2 минути, намалете го на 0 минути! Ония, които трѣбва да говорятъ, ще намѣрятъ възможността. Тѣ сѣ дължни, обаче, тукъ да кажатъ мнението си. Ако имъ отнемете възможността и правото тукъ да го кажатъ, тѣ ще го кажатъ вънъ и толкова по-зле и за Парламентъ, и за държава, и за общество, и за правителство. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Д. Пешевъ: Моля, г. Стояновъ, дайте си предложението писмено.

Петко Стояновъ: Ще го дамъ на края, следъ като свършатъ другитѣ оратори.

Председателстващъ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Петровъ. (Председателското мѣсто заема подпредседателтъ г. Георги Марковъ)

Г. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато се разискваше по чл. 2 отъ правилника, азъ засегнахъ мимоходомъ въпроса за времеворенето въ Събранието. Направиха ми се възражения неоснователни и нѣмахъ възможностъ да имъ отговоря, като се аргументирамъ добре. Азъ поддържамъ и сега това, което казахъ по-рано, че времето за приказване въ нашето Народно събрание не е голѣмо, не е дълго. Азъ имамъ опитъ

отъ практиката въ миналото. Имашъ съмъ случай да говоря по нѣкои въпроси, по специални законопроекти и опредѣленото въ сегашния правилникъ време отъ 1 часъ се е оказвало недостатъчно.

Дали отъ желанието само да се приказва се явява човѣкъ на трибуна или човѣкъ отъ желанието да печели свѣтна слава? Не, изпитвайки своя дългъ, народниятъ представител е длъженъ да положи усилия да изясни въпроса, поставенъ на разискване, основно, изчерпателно. По закона за облекчение на длъжниците и за заздравяване на кредита, твърде важенъ законъ, азъ говорихъ единъ часъ и после, като прочетохъ дневниците, констатирахъ, че съмъ газониралъ, като съмъ произнесълъ конспективна речъ, навързали съмъ само мисли, безъ да мога да ги обоснова, да ги аргументирамъ както трѣбва. Говоренето въ Народното събрание не е луксъ. Народното събрание, както казахъ и отведе, е тѣкмо за това създадено, за да се говори, за да се размѣнятъ мисли, за да се изказватъ мнения по поставени на разглеждане законопроекти, по мѣроприятия на правителството или по тия, които сѫ предложени отъ страната на народното представителство, съгласно конституцията. Сѣмшността на изказването тукъ е поддържането на единъ непрекъснатъ контактъ съ общественото мнение, върху което трѣбва да се въздействува, което трѣбва да се формира въ известни направления, което трѣбва да се посвети въ известни политически идеи и да се спечели за тѣхъ. Ако искаме политическото развитие да се движи правилно, нашата задача е да осигуримъ най-широка възможностъ за проявление на ораторитѣ, на ония, които ще взематъ думата да се изкажатъ. Ако за единъ законопроектъ, като тоя, за който споменахъ, времето отъ единъ часъ се явява свършено недостатъчно, давате ли си смѣтка дали въ това време човѣкъ може да се произнесе върху оня комплексъ отъ въпроси, които трѣбва да засегне при разискванията по отговора на тронното слово и при разискванията по бюджетопроекта? Това е абсолютно изключено. И отговорътъ на тронното слово, и бюджетопроектътъ на държавата засѣгатъ общата политика на управлението и по тѣхъ народниятъ представители трѣбва да се изкажатъ изчерпателно.

Ето защо по тия голѣми въпроси Камарата трѣбва да даде възможностъ на народните представители да разполагатъ съ повече време, за да могатъ да аргументиратъ своята мисль. Оня, който не чувствува възможността за това, той нѣма и да злоупотреби съ търпението на Събраниято, той нѣма и да се яви на тази трибуна, за да приказва — въ това нѣма съмнение. Но за хора компетентни, за хора просвѣтени по работитѣ, за хора, които представляватъ дадени политически нюанси, тази свобода трѣбва да бѣде гарантирана.

Г. г. народни представители! Азъ се позовавамъ на правилника за Софийския общински съветъ. Въ чл. 20 отъ този правилникъ е казано, че при общитѣ разисквания по бюджета на Столичната община, по заемитѣ, по финансовия отчетъ на общината и по други важни въпроси говоренето може да трае до единъ часъ, а съ разрешение на съвета и повече — неограничено. Имайте предъ видъ, че въ общинския съветъ могатъ да се изказватъ не 8 души, не 9 души, както е по нашия проектъ, а могатъ да се изказватъ, споредъ състава на Софийския общински съветъ, точно 26 души, всичкитѣ, ако тѣ биха се записали да говорятъ. Споредъ правилника на Софийския общински съветъ, предложение за прекратяване на дебатитѣ може да се направи следъ като сѫ се изказали 5 души, то се гласува и, ако се приеме, изказватъ се всички други, които сѫ се записали. Вие виждате какъ общинскиятъ съветъ на столицата има възможностъ по бюджета и по други важни въпроси, като заеми и пр., да разисква повече, отколкото ние имаме възможностъ. Тамъ иматъ възможностъ да се изказватъ много хора, да се лансиратъ различни мнения, да се обсъждатъ по-подробно и свършено изчерпателно въпроситѣ, сложени на разискване. На народното представителство тази възможностъ е отнета.

Азъ трѣбва да отбележа, че не мога да се съглася съ г. Робевъ, че не е имало тенденция при съставянето на този правилникъ да се ограничи свободата на говорене на народните представители. Видно е отъ различнитѣ текстове на правилника, че тѣкмо това се е преследвало. Вие виждате тукъ най-напредъ ограничение на времето за говорене общо по законопроектитѣ, което, за щастие, сега е увеличено съ 15 минути — става единъ часъ. Ограничена е възможността да се говори на второ четене — дадена е една много малка възможностъ. Ограничено е правото на народния представител да развие питаеето си. Той може да прочете питаеето си, но да го развие — не може. Ограничено е и правото на народния представител,

сѣмшувало досега, да даде лично обяснение въ случая, когато му се наложи дисциплинарно наказание. Виждате тази тенденция, прокарана навсѣкжде — да се ограничи свободата на говорене, да се отнеме колкото е възможно свободата на критика въ Народното събрание. Ето, това е ръководното начало при съставянето на този проектоправилникъ. Азъ намирамъ, че тия постановления на правилника не могатъ да бѣдатъ приети отъ Народното събрание. Тѣ не трѣбва да бѣдатъ промѣнени, трѣбва да се даде голѣма възможностъ за изказване. Нѣма никой да загуби отъ това. Възможността да се влѣзе, както казахъ, въ контактъ съ общественото мнение — при една свобода на печата, разбира се — утакожва страститѣ долу и премахва възможността за политически спекулации. Тамъ интригата нѣма да има възможностъ да се прояви и това, което тукъ се пуска като такава, нѣма да стане една легенда долу. Вие сами, и правителството, имате интересъ да дадете повече възможностъ на обществото да проникне въ сѣмшността на работата ни и да не се поддава на зловердни интриги.

Азъ нѣмамъ основание да твърдя съ положителностъ, че това е така, но се дочува и една друга мисль, лансира се отъ нѣкои срѣди — дали за да се опита бродитѣ, не зная, или е истинско намѣрение — че правителството ще иска пълномощие да управлява по времето, когато Камарата не заседава.

Нѣкой отъ дѣсно: Нѣма такава нѣщо.

Г. Петровъ: Кой опровергава? Вие не сте членъ на правителството. Отъ тази маса (Сочи министерската маса) никой не опровергава. Когато влѣзете въ правителството, тогава ще дамъ цена на думитѣ Ви.

Г-да! Това би било най-накостната мѣрка, която Народното събрание може да предприеме. Има страни, където министритѣ получаватъ пълномощие, но следъ като сѫ получили едно потвърждение на народното доверие въ своя полза по единъ блестящъ начинъ, следъ като законодателството, което има да вършатъ, става възъ основа на една доктрина, на опредѣлени политически възгледи, на опредѣлена програма. Това го има въ Германия, това става и въ Франция въ нейната парламентарна практика, но това става тамъ при други условия на политически животъ.

Азъ ви питамъ: коя е програмата, въ името на която нашето правителство би поискало едни пълномощия? Знаете ли основнитѣ линии на неговата политика? Видѣхте ли ги изразени нѣкъде въ нѣкои негови актове, въ нѣкоя декларация, въ нѣкои изявления, за да можете да дадете едни такива пълномощия?

Министъръ М. Йововъ: Дѣлата ни отъ две и половина години насамъ сѫ нашата политика.

Г. Петровъ: „Дѣлата ни отъ две и половина години насамъ“ — се обажда г. министъръ Йововъ — „сѫ нашата политика“. Азъ въ тия две и половина години — безъ да желая да обиждамъ — не съмъ видѣлъ една основна ръководна идея, една политика ясно установена. Въ тия две и половина години, а бихъ рекълъ и малко по-късничко следъ 19 май — защото тогава нѣкъ имаше една чудовишна идеология — следъ като звенаритѣ паднаха отъ властъ, азъ виждамъ не идея, не програма, а само регистриране на фактитѣ и нагаждане на законодателството къмъ ония нужди, които животътъ вече е изнесълъ. Азъ не виждамъ едно предвиждане на нѣщата, не виждамъ едно законодателство пригодно за положение, което ще настѣпи. Това, г. Йововъ, може всѣки да направи, но задачата на правителството не се свежда до това да бѣде регистраторъ на факти. Задачата на правителството е да предвижда, да упражнява влияние и въздействие върху живота, да способствува за реорганизиране на стопанството, да предотвратява лошитѣ, пакостни проявления въ другитѣ области на живота. Такава политика, г-да, не е налице, за да може да си позволи нѣкой да иска пълномощия.

Струва ми се, че и въ това направление, ако се приеме нѣщо, все ще трѣбва да има ръководна идея, а не да не може да се чуе проявление на волята на народа, да не може да се чуе мнението на народните представители, народното представителство да бѣде поставено предъ свършенъ фактъ, за да лойдемъ до положението, въ което, напѣвамъ се, ще ни поставятъ скоро съ предложението за гласуване на всички наредби-законали отъ 19 май насамъ, оправданieto на което искане ще бѣде: фактическата обстановка, г-да, ни наложи да действуваме по този начинъ.

Това сж пакостни намърения, това сж — какъ да кажа — проявления на една тенденция, ясно подчертана, да се ограничи възможността на критика на народното представителство. Но азъ съмъ дълженъ да предупреди, че този път не води къмъ благополучие, не води къмъ успокоение, а той води къмъ борби, пакостнитъ последици на които ще има да се видятъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Това не води къмъ постни дробчета!

Г. Петровъ: Азъ за постни дробчета никога не съмъ говорилъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Това не е вѣрно!

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Златаревъ.

Г. Петровъ: Г. Марковъ! Вие трѣбва да ни защитите, а не да допускате такива възражения. Азъ никога не съмъ говорилъ за постни дробчета. Вие, г. Найденовъ, никога не сте се интересували, изглеждатъ, отъ политическия животъ, за да знаете това, или пъкъ постоянниятъ Ви контактъ съ Вашитъ пациенти е упражнявалъ влияние върху умствения Ви складъ, за да си позволявате такива обиди. (Възражения)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Моля, г-да, запазете тишина!

Г. Петровъ: Азъ се отказвамъ отъ мандата си, ако се установи, че съмъ казалъ такава нѣщо.

Д-ръ Н. Найденовъ: Ако не бѣха вашитъ дробчета и вашитъ биволци, нѣмаше да дойдемъ до такава положение. И Вие сте единъ отъ голѣмитъ отговорници!

Г. Петровъ: Азъ винаги съмъ стоялъ на тая трибуна честно и добросъвестно и никого не съмъ обиждалъ.

Д-ръ Н. Найденовъ: Голѣмъ грѣшникъ сте Вие. И Вие ще говорите!

Г. Петровъ: Да, азъ ще говоря, а не Вие!

Д-ръ Н. Найденовъ: Нѣма дробчета, нѣма джигерчета.

Г. Петровъ: Вашата морална стойностъ ми е много добре известна. Имате дѣла още, а сега сте на другия фронтъ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да! Има думата г. Иванъ Златаревъ.

И. Златаревъ: Г. г. народни представители! За голѣмо съжаление, ние трѣбва да констатираме, че хората отъ миналото каточели не сж вземали поука отъ това, което споделятъ мирната дейностъ на нашата държава. Ние, стопанскитъ съсловия долу, отъ чиято срѣда изхождамъ и азъ, декларираме, че има нѣщо ново въ нашия политически животъ вече отъ три години насамъ, че се твори съ дѣла, а по-малко се приказва. Именно по този пунктъ азъ искамъ да кажа нѣколко думи, когато виждамъ, че тукъ се слята да извоюватъ и въ бъдеще да се говори колкото може повече, и то отъ сериозни и отъ несериозни хора, отъ компетентни и отъ некомпетентни. И тамъ бѣше много силенъ уважението мой приятелъ г. проф. Стайновъ. Ние каточели пакъ искаме да дадемъ възможностъ да се тури кръстъ на единъ режимъ, който биде създаденъ съ много и много усилия отъ добри българи. Нека не се забравя, че все пакъ долу народътъ е спокоенъ. Тукъ се казватъ често нѣшти неистини — че българскиятъ народъ долу се молилъ само за свобода и свобода, въ чистото име въ миналото сж причинявани много голѣми пакости на българския народъ. И излизатъ хора да защитаватъ конституцията, да искатъ пълни свободи, да искатъ да отидемъ до слободни, чрезъ които ще нанесемъ голѣми и голѣми пакости.

Българскиятъ народъ иска вече по-малко приказки въ Парламента. Българскиятъ народъ иска повече грижи за неговия стопански халъ. („Браво“! и ржкопѣскания отъ дѣсно) Както каза уважаемиятъ г. проф. Стайновъ, досега, до близкото минало, само политици разполагаха съ българската държава. Ние, стопанскитъ съсловия, претендираме въ бъдеще да имаме дѣлъ въ управлението на нашата държава, за да изградимъ една мощна стопански

България. („Браво“! и ржкопѣскания отъ дѣсно) А азъ съмъ длъженъ да заявя, че българскиятъ народъ долу вѣрва на днешното управление. Той е съ една вѣра въ насъ тукъ и очаква, че ние ще работимъ и мислимъ само за неговото стопанско възможване. Него не го интересува много кой и какъ управлява, него го интересува какъ да изкара своята прехрана, да задоволи своитъ нужди, които, за съжаление, сж много скромни. Нека ми бѣде позволено да направя една бележка на професионалнитъ политики — че, за съжаление, каточели и за въ бъдеще ще се мѣчатъ да влагатъ бащата на разложението долу между насъ, за да се гледаме братъ срещу брата съ лоши очи.

Нека тукъ си дадемъ ръка за ръка, ние всички български граждани, избрани съ таково голѣмо довѣрие долу, да създадемъ единъ стопански миръ, да създадемъ една България, въ която да има миръ и повече благоденствие за трудящитъ се. (Ржкопѣскания отъ дѣсно и отъ центъра)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Цановъ

Г. Петровъ: Г. председателю! Частъ е 8½. Не можете да продължавате повече заседанието.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Може до 9 ч., по правилника.

С. Цановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! И азъ, както мнозина хора на днешното време, отричамъ словооборството, отричамъ схоластиката, отричамъ словоизлияния, които повече може да прѣчатъ на работата, отколкото да помагатъ. Но, г. г. народни представители, не трѣбва ли сами да разберемъ, че рамкитъ, които поставя този членъ, сж свършено недостатъчни, за да може народниятъ представителъ да каже своето слово и да изпълни своя длъгъ? Искане се въ единъ часъ да се изкажемъ по отговора на тропното слово, въ което сж засегнати всички въпроси отъ вътрешната и външната политика на държавата — тамъ, където може и е длъженъ народниятъ представителъ да се произнесе по всичко онова, което интересува и което вълнува народа. Искатъ тѣ по единъ часъ само да се говори по бюджетитъ. Ами единъ часъ не е достатъченъ само да се прочетатъ параграфитъ, които сж въ бюджета, та нежелателно да може човѣкъ да се спре на по-важнитъ поне отъ тѣхъ! Смятамъ, г. г. народни представители, че това време не е достатъчно.

Азъ смятамъ също така, че не е достатъчно определеното време за говорене и по законопроектитъ, много отъ които сж доста важни и съ които първа ще се занимава народното представителство. По моего, а вѣрвамъ и по дълбокото убеждение на мнозина отъ васъ, и да е направено нѣщо отъ 19 май досега, онова, което трѣбва да се направя, което очаква българскиятъ народъ, не е направено. А вие сте длъжни да му го дадете.

Нѣкой отъ дѣсно: Кажете го де!

С. Цановъ: Ние ще трѣбва да му дадемъ законъ за задълженията. Така ли лесно може да се приказва по тая материя и така ли бѣгло можемъ да я минемъ? Ние ще трѣбва да разгледаме и въпроса за съотношението между ценитъ на земеделскитъ и на индустриалнитъ произведения; ние ще трѣбва да разгледаме и въпроса за похитенитъ права на българския народъ, защото, когато има Парламентъ, когато можемъ тукъ свободно да изказваме своитъ мнения, ние не можемъ да оставимъ нашитъ избиратели да бѣдатъ играчка въ ръцетъ на всевъзможни самозабравени се полицейски органи. (Ржкопѣскания отъ лѣво) Всичкото това, г. г. народни представители, иска да бѣде обсъждано, да бѣде обсъждано зрѣло, да бѣде обсъждано продължително. И азъ вѣрвамъ, че тамъ ние ще бѣдемъ единодушни, макаръ че днесъ се боримъ помежду си. И вѣрвамъ, че нѣма да се намѣри народенъ представителъ, който ей-така само ще се качи на парламентарната трибуна и ще иска да убива скѣпото време на българския Парламентъ. Всички знаемъ какво се говори вънъ на улицата. Неприятелитъ на Парламента това и чакатъ. Тѣ желаятъ да ни чуватъ само да споримъ, тѣ желаятъ да ни чуватъ само да се караме, за да инсинуиратъ по поводъ на нашата дейностъ и за да подготвятъ нови катастрофи, не за да оправдаятъ нѣкой принципъ по-възвишенъ, по-великъ, не за да осъществятъ нѣкое дѣло по-народно и по-човѣшко, а за да провеждатъ своитъ лични интереси, на които въ тъмнината по-добре се служи и които въ тъмнината по-добре се защитаватъ. Това ние не можемъ да желаемъ, това ние не можемъ да позволимъ. И азъ ви моля, г. г. народни представители, следъ като се

съгласихте да се закове народният представител на мястото му като прикования Прометей, ...

Обаждайте се от дясно: Е-е-е!

С. Цановъ: ... поне да се не съгласявате да му се запушат устата, защото запушените ли устата на народния представител, запушват устата на народа; а той ще намери начин да проговори.

Обаждайте се от дясно: Ей-й-й!

С. Цановъ: Но когато той проговори, вас тук няма да ви има. (Ръкопляскания от ляво)

Председателстващ Г. Марковъ: Има думата народният представител г. Георги Говедаровъ.

Г. Говедаровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тръбва да призная, че въз основа на Петко Стояновъ, който и тогава, когато застъпваше позиции, отречени от демократията, намираще ръководения от ляво, и който забрави една мъдрост стара, но неръждяла даже в течение на вековете, която Паскаль, познатият френски философ и литератор, а преди него един от философите на елинската култура беше изказал духовито въ края на едно писмо до свой близък приятел: „Драги приятелю! Писмото ми този път излезе много дълго; причината е, че имах много малко време“. Искате с, да каже авторът-философ: ако имах повече време да обмисля моето писмо, респ. моята реч, щях да пиша по-малко, щях да говоря по-малко.

Искам да кажа, че не е времето от два часа непрекъснато, което представлява гаранция, че речта ще бъде сериозна, обективна, компетентна, добросъвестна, полезна. Важно е орасторът да има чувство на отговорност пред себе си, пред Парламента, пред българския народ и тук на тази трибуна да застъпва не временни, не преходни интереси, не групови смътки, а интереси на българската обществено, на българския народ и на българската държава. Важно е, когато депутатът ще дойде на тази трибуна, да си е дал труда предварително да проучи въпросит, да се документира и тогава всяка кауза и всяка реч, при една подготовка, каквато е необходима, ще може да склочи и въ половин час, и въ един час. Следователно, ние, които претендираме, че депутатът ще тръбва да си изпълни дълга, нека потърсим правилния път и сигурния начин да направим апел към себе си, към нашето чувство на отговорност и на дълг и да се подготвим по въпросит, по които ще вземем думата. Така ще улесним и себе си, ще улесним и Парламента и ще служим на България. (Ръкопляскания от дясно и от центъра)

Г. г. народни представители! Уважаемият г. Петко Стояновъ, който и при режима на най-свободолюбивата — няма да кажа друга дума — въ кавички, демокрация, при режима на блоковото управление, не намери признанието за своята компетентност и няма куража да отправи обвинението си към оня режим на партизанско озлобление, на партизанска олигархия, днес от този Парламентъ, при едно ново време, което иска да стъпим върху грешките на миналото, като стъпала на мъдрост, иска гаранции, когато има такива, които са достатъчни, за да му обезпечат правото да си каже думата. Но той има — нека ми бъде позволено да кажа — наивния кураж да претендира, че това е малцинството, че това са 5—10 души, не които знаят и могат да знаят, но които тръбва да решават кое е правото и кое да бъде волята на Парламента. Компетентни — да, но тръбва да бъдат и годни да убедят съезки аргументи и съ честна мисъл болшинството от Парламента въ правотата на своята мисъл, защото и маниациит — позволете ми това неудачно сравнение — и тѣ обикновено претендират за компетентност, и тѣ смѣтат, че сами могат и знаят повече отъ болшинството. Е добре. Това болшинство е за демократията, но то ви казва: няма друг начин, няма друг способ да се претегли една теза отъ болшинството въ

Парламента, защото това болшинство представлява не себе си, а болшинството на българския народ. (Ръкопляскания отъ дясно и отъ центъра)

Д. Гичевъ: Представлява меншеството отъ българския народъ.

Г. Говедаровъ: Това болшинство не говори тукъ отъ свое име, то не носи само своята мисъл, то носи копнежъ, то отразява съвѣстъта, то изразява и волята на тоя народъ да се скъса съ известни преграждения, да се признае кои са порочноститъ на миналото и да прояви една методична, една разумна, една пестихваща воля и, при разчистени пътища, съ нови методи, съ нови срѣдства, подъ знака на конституцията, да се твори дѣлото на България. (Ръкопляскания отъ дясно и отъ центъра)

Следователно, г. проф. Стояновъ не беше правъ, когато даде едно невѣрно тълкуване на мисълта на г. Стойчо Мошановъ. Няма другъ начинъ, няма обективенъ критерий, няма другъ пътъ за обществата, които се самоуправляватъ, освенъ този, специално за Парламента: болшинството да каже думата си и да опредѣли съ чиста съвѣст, съ здравъ разумъ, обективно, кое намира за правилно и полезно.

Въ Парламента, г. г. народни представители, всички сме равни, всички сме съ еднакво достоинство, въ смисълъ, че можемъ да вдигнемъ гласъ отъ името на тоя народъ, да застъпимъ едно становище и сборътъ на гласовѣтъ на болшинството — това е законътъ, който ще реши каква е волята на Парламента. Колективнитъ тѣла, парламентитъ, чрезъ вота на болшинството, опредѣлятъ кое се смѣта отъ Парламента и народа за най-подходящо, за най-полезно и за най-добро. Тръбва да призная, уважаеми г. г. народни представители, че болшинството прояви всички духъ на примирителност, всичката добра воля да се търси една срѣдна, разумна, резултантна линия. Отзарапа, въ заседание на комисията по изработване на правилника, комисията се вслуша и възприе безъ възражения и безъ дебати изказаното желание: времетраенето за говорене да бъде, въместо 45 минути, единъ часъ. Нима това не е доказателство, че въ тази комисия, въ която, изключая уважаемия г. Рашко Маджаровъ, останалитъ 8 комисари са единодушни членове на болшинството, има една добра воля, има една честна мисъл, има едно желание да се търсятъ разумни, примирителни и обединяващи формули?

Но, г-да, нека обърнемъ погледъ назадъ. Вземете чл. 15 отъ стария правилникъ, който гласи: (Чете) „Никой представител не може да говори повече отъ единъ пътъ върху единъ и същъ въпросъ. Говоренето по въпроса не може да трае повече отъ единъ часъ, а пояснението или личното обяснение — повече отъ 10 минути“. Това е то.

Нѣкой отъ ляво: А втората алинея?

Г. Говедаровъ: Да ви прочета и нея: (Чете) „При общи дебати по бюджетопроекта говоренето трае два часа“. Значи, въ всички други случаи времетраенето на говора на единъ ораторъ беше единъ часъ. Ние сега възприемаме едно подобрене съ новия текстъ. Въ него е казано: (Чете) „Говоренето по първо четене на законопроектитъ, предложенията, тронното слово“ — и пр. — „не може да трае повече отъ единъ часъ... Председателътъ може да продължи съ нѣколко минути времето на оратора, за да довърши речта си“. Но нека да ви обясня. При дебатитъ, които станаха въ комисията, всички бѣхме единодушни върху едно, че председателството има не само правото, но и дълга, обективно и добросъвестно, съ всички такт и чувство на мѣрка, да прецени за дадени оратори, при дебатитъ по отговора на тронното слово и особено при бюджета, и да продължи времетраенето на говора до завършване на речта имъ. Нима това не е една гаранция, нима това не е манифестиране волята и решението на болшинството да се гарантиратъ всички възможности на известни оратори, които Камарата желас да слуша, чиято дума и мнение са компетентни, чийто авторитетъ е безспоренъ? Тая гаранция вие я имате въ лицето на председателството и при новия текстъ, който, въ сравнение съ стария текстъ на чл. 15 отъ правилника, представлява едно подобрене, защото той дава правото на председателя — а то е и едно косвено вмѣняване въ дългъ — да продължи времето на говоренето, за да може ораторътъ да довърши своята речъ.

Г. г. народни представители! Нека бъдемъ искрени, нека бъдемъ честни въ нашата критика, нека не пледираме мисълта, че два часа за говорене са недостатъчни. Спомнете си изъ близкото минало печалния фактъ, че бюджетитъ на българската държава се гласуваха отъ

Парламента въ заседания, на които присъствуваха едва 20—25 души отъ 270 народни представители!

Отъ дѣсно и отъ центъра: Позоръ! (Ржкоплѣскания)

Г. Говедаровъ: Азъ съмъ убеденъ, че новата Камара, безъ да правя разлика между дѣсно и лѣво, въ това отношение ще има по-високо съзнание, ще има по-сериозна воля, ще има по-честно отношение къмъ себе си и къмъ своя дългъ и че тя нѣма да позволи бюджетитъ на българската държава, както бѣше въ миналото, да бждатъ гласувани отъ 20—30 депутати, отъ които 20 са едни и същи лица, а 5—10 се мѣнѣха всѣки на свой редъ.

Ето гаранцията, ето това искайте, това е демократизъмъ, това е ролята на Парламента и на парламентаризма. Дайте да му дадемъ съдържание и животъ.

Отъ дѣсно и отъ центъра: Браво! (Ржкоплѣскания)

Г. Говедаровъ: Не въ двата часа дебати и празднословия, не въ реплики, недостойни като закачки и унизяващи Парламента, а въ критическото отношение къмъ работата на депутата е гаранцията. И нека вие отъ тукъ (Сочи на лѣво) и ние отъ тамъ (Сочи надѣсно) лоялно насочимъ нашитъ усилия, избѣгвайки старитъ похвати, издигайки се надъ дребнавитъ партизански страсти, да манифестираме дѣломъ, а не съ приказки и декларации, волята да се помага на България, да се улесни процесътъ — подчертавамъ, процесъ, който има нужда отъ време — на пълна нормализация на управлението. Това ще стане, когато Парламентътъ бжде на висотата на своя дългъ, когато депутатътъ бжде носителъ и служителъ на държавни и национални интереси, когато той има задъ себе си единъ господарь — своята съвѣсть — и единъ пътъ — пътътъ на дълга къмъ България. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра)

Г. г. народни представители! Азъ ви моля, прочес, при обясненията, които ви се дадохъ, при тѣзи схващания и на комисията, която днесъ прие окончателно текста на проектоправилника, да се съгласите спокойно и безъ колебание да гласувате за редакцията на чл. 17 така, както бѣ докладвана отъ докладчика на комисията. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра)

Председателстващъ Г. Марковъ: Други записани нѣма.

Има направени предложения:

Първо, отъ комисията: въ чл. 17, алинея първа, думитъ „3/4 часа“, да се замѣнятъ съ думитъ „единъ часъ“.

И, второ, предложение отъ г. Петко Стояновъ, който предлага чл. 17 да добие следната редакция: (Чете)

„Нѣкой народенъ представителъ не може да говори повече отъ единъ пътъ върху единъ и същъ въпросъ, освенъ за лично обяснение. Говоренето по тронното слово и въ общитъ разисквания по бюджета трае два часа. По първото четене на законопроектитъ, предложениата, министерскитъ декларации трае единъ часъ, а за лично обяснение — не повече отъ 5 минути.

При второ четене на законопроектитъ говоренето не може да трае повече отъ 15 минути.

Председателътъ може да продължи времето на оратора, за да довърши речта си“.

Докладчикъ И. Петровъ: Отъ името на комисията заявявамъ, че не съмъ съгласенъ съ предложението на г. Петко Стояновъ.

Председателстващъ Г. Марковъ: Които сж съгласни съ предложението, направено отъ г. Петко Стояновъ, моля, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ предложението на комисията, въ чл. 17, алинея първа, думитъ „три четвърти часа“ да се замѣнятъ съ думитъ „единъ часъ“, моля, да вдигнатъ ржка. Абсолютно мнозинство, Събранието приема.

Които приематъ чл. 17 съ токущо гласуваната поправка, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 18. Дума за лично обяснение се дава следъ като ораторътъ, който е предизвикалъ това лично обяснение, завърши речта си.

Който нарушава реда, прекрѣва или оскърбява, нѣма право на лично обяснение.

Председателътъ е властенъ да реши дали има обстоятелства, които създаватъ личенъ въпросъ и даватъ основание за лично обяснение

Председателътъ определя момента, когато ще бждатъ изслушани личнитъ обяснения“.

Въ текста на този членъ комисията направи една поправка, като въ четвъртата алинея, следъ думата „момента“ се вмѣкватъ думитъ „въ същото заседание“. Значи, алинеята добива следната редакция: „Председателътъ определя момента въ същото заседание, когато ще бждатъ изслушани личнитъ обяснения“.

За да направи тази поправка, комисията имѣ предъ видъ следнитъ съображения. Нѣкой отъ присъствувашитъ въ заседанието на комисията народни представители направи бележки или възражения: кога председателътъ ще управи бележката интервенция по отношение възникнали инцидентъ, съ други думи, кога той ще защити засегнатия депутатъ. Затова, предъ боязньта да не би да се отнесе въпросътъ ad calendas graecas или въ други заседания, направи се тази поправка — че въ същото заседание председателътъ ще интервенира.

Председателстващъ Г. Марковъ: Понеже нѣма записани, ще гласуваме.

Които приематъ чл. 18, както се докладва, съ направеното допълнение въ четвъртата алинея, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 19. На министритъ, комисаритъ (чл. 91 К.) и докладчицитъ на комисията се дава думата колкото пъти и когато я поискатъ“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Поради това, че въпроситъ, които ще повдигна, ще бждатъ не само отъ интересъ за установяване у насъ на единъ правиленъ и истински парламентаренъ животъ, но, ако щете, дори и отъ интересъ повече на самото болшинство, отколкото на тѣзи отъ тази страна (Сочи на лѣво), надявамъ се, че ще бжда оставенъ спокойно да се изкажа.

Г. Говедаровъ: Не за интереса на болшинството, а на Парламента.

Д. Гичевъ: Г. Говедаровъ! Нѣма, приказвайки противъ злостата, да говоря съ такова озлобление. Претендирамъ, че съмъ далъ доказателство какъ могатъ хора, много страдали, да прощаватъ и да забравятъ.

Г. г. народни представители! Касае се за правото на говорене на министритъ, на царскитъ комисари и на докладчицитъ въ Парламента. Въ България почти никога не се е спорило, при конституцията такава, каквато я имаме отъ последното нейно измѣнение отъ 1911 г., дали ние сме едно конституционно управление, една монархия, ограничена отъ Парламента, или действително у насъ има конституционно-парламентаренъ животъ. Азъ ще си позволя, за да спестя говоренето, да се позова на казаното отъ тогавашния министъръ Теодоръ Теодоровъ при последнитъ измѣнения на нашата конституция, станали въ великото Народно събрание презъ 1911 г., за да се види какъ, споредъ духа на нашата конституция, за да имаме истинско парламентарно управление, отъ кжде трѣбва да изхождатъ г. г. министритъ и кои могатъ да бждатъ министри при единъ режимъ, който ще иска да се нарече напълно конституционенъ и истински парламентаренъ.

Т. Стоилковъ: По линията на джентлеменскитъ споразумения!

Д. Гичевъ: Бай Таско! Както виждашъ, днесъ въ свѣта се избѣгватъ много катастрофи само заради туй, че се върви по линията на споразуменията. Ако и вие нѣкога бѣхте вървѣли по тази линия, много нещастия, па, ако щете, и много срамъ въ нашата земя, щѣха да бждатъ избѣгнати.

Т. Стоилковъ: Преди 19 май правителството бѣше въ пленъ поради тия джентлеменски споразумения.

Д. Гичевъ: Покойниятъ Теодоръ Теодоровъ, като твърди, че ние сме една парламентарна страна, казва: (Чете) „Държавниятъ глава, който по чл. 152 отъ конституцията има право — изрично се казва — да назначава и уволнява министритъ, може ли да бжде съгласенъ въ туй свое право, да вземе министритъ отъ кждето ще, или той ще трѣбва да се подчини на нѣкои правила на конституцията — ето въпросътъ, който се поставяше.

„Но въ какво се състои“ — казва той — „срещнияската разлика между единия и другия режими?“ — между истински парламентарния и непарламентарния режим? — „По нашето разбиране, разликата се състои въ това, че, ако режимът е парламентарен, държавният глава, упражнявайки прерогативата, която има по чл. 152 от конституцията, е длъжен да вземе министрите си от болшинството на народните представители“ — не претендираме, значи, да се вземат от тая страна (Сочи на лъво).

Отъ дъсно: Ей-й-й! (Оживление)

Д. Гичевъ: (Продължава да чете) „Това е възгледът за парламентарния режим. Възгледът за личния режим се състои въ това, че понеже чл. 152 от конституцията казва, че държавният глава назначава и уволнява министрите, той може да състави кабинетъ, ако иска, от непартийни хора, може да състави кабинетъ от хора, които никога не сѣ принадлежали на нѣкаква партия и никога не сѣ били избрани отъ една околия на България, които избирателитѣ могатъ свѣршено да не познаватъ; могатъ да бѣдатъ запасни офицери, генерали или други, които никога не сѣ боравили съ политика, могатъ да бѣдатъ лица бюрократи, вънпартийни хора, които се дори кичатъ съ това, че не принадлежатъ на никоя партия. А който въ България казва, че не принадлежи на партия, той казва: азъ презирамъ този народъ, затова не отивамъ въ неговитѣ политически редове“. „Защото единъ българинъ нѣма право да се издигне надъ главитѣ на всинца ни и да каже: азъ стоя по-високо отъ всички васъ, които водите нѣкакви политически борби и говорите за нѣкакви принципи; азъ имамъ умни начала, които сѣ въ моята глава и тѣ сѣ заради мене всичко, а вие всички заради мене сте нищо. Това е безпартиенъ човѣкъ“. Или, г. г. народни представители, това е напоследѣкъ нарекли и обявили себе си политически елитъ. Това сѣ онѣзи, които смѣтатъ, че сѣ каймака на нашата обществено-политическа себе си така сѣ претеглили, самообявили сѣ се, че сѣ изправени отъ providението, миропомазани сѣ, за да промишляватъ за добринитѣ на българския народъ, като не му позволяватъ, обаче, той да прави една свободна и публична преценка нито на управлението, нито на резултатитѣ отъ него. И азъ трѣбва да призная голѣмата болка, която изпитвахъ оде, отъ единъ мой бившъ приятелъ, когато го чувахъ да казва: каквото и да е, може да нѣмаме права, може да нѣмаме свободи, може да сме лишени отъ възможността да кажемъ кѣде ни сѣрби, кѣде ни боли, но все пакъ, казва, народътъ е доволенъ.

Нѣкой отъ дъсно: Посочете го.

Д. Гичевъ: Кѣде е това доволство, кога го видѣ и кѣде го видѣ не зная, когато предъ мене е резолюцията на българскитѣ индустриалци — едно съсловие, за което всички бихте помислили, че е предоволно; предъ менъ е резолюцията на българскитѣ занаятчи, писанията на в. „Земедѣлска задруга“ — на всички тѣзи казионни организации, въ които сѣщо нѣма свобода на организиране, свобода на представителство, а има назначаване отъ министри на съграждани, на приятели, на удобни ръководители и изразители на тѣзи организации. (Ржкоплѣскания отъ лъво)

Д. Марковъ: Само баджана ни нѣма!

(Вдигнато въ 21 ч.)

Председателъ: СТОЙЧО МОШАНОВЪ

Подпредседатели: { Г. МАРКОВЪ
ДИМ. ПЕШЕВЪ

Секретаръ: Д-ръ Н. НАЙДЕНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

Д. Гичевъ: Тѣзи организации ни заявяватъ: не се обръща внимание на нашитѣ искания, не се обръща внимание на нашитѣ резолюции, нѣма кой да се замисли, нѣма кой да вземе актъ отъ това, което ние казваме, че е нужно, че е болка на стопанскитѣ съсловия, които представляваме. Това ще стане тогава, когато въ България се създаде едно истинско парламентарно управление. И ето на васъ се пада вие първи да поведете една борба, която нѣма да бѣде борба на кариеристи и на министри-риабли, но ще бѣде една борба за отвари на пѣтя на едно истинско, нормално конституционно и парламентарно управление, което единствено може да подготви условията за единъ стопански и духовенъ възходъ на българското племе. (Ржкоплѣскания отъ лъво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Ще гласуваме. Които приематъ чл. 19, както се докладва, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 20. Ако въ Събранието стане смущение и председателътъ не може да възстанови реда, той вдига временно заседаниеето“.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Които приематъ чл. 20, както се докладва, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Петровъ: (Чете)

„Чл. 21. Предложение за прекратяване на разискванията може да се направи отъ всѣки народенъ представителъ, следъ като сѣ се изказали поне осемъ души. Председателътъ поставя това предложение на гласуване отъ Народното събрание, което го решава по вишегласие“.

Г. г. народни представители! Следъ края на текста на този членъ, комисията прибави следната нова алинея: „Ако отъ изказанитѣ се народни представители никой не е застъпилъ противно на изказанитѣ мнения, председателътъ дава думата на тоя, по реда на записалитѣ се, народенъ представителъ, който заяви, че ще изкаже такова мнение“.

Тази последна алинея, г-да, се постави съ вече явната целъ да се изкажатъ ония лица, изгъ срѣдата на народното представителство, които не сѣ могли да се запишатъ свое- временно, и които сподѣлятъ друго мнение отъ онова, което се е поддържало въ разискванията, респ. по законо-проекта, предложението и пр. По това станаха разисквания и всички въ комисията се обединихме около тази редакция.

Считамъ, че съ това нѣщо този пътъ пакъ не можемъ да бѣдемъ упрѣкнати — защото ние, комисията, сме все подъ тоя упрѣкъ — че сме се стремили да ограничимъ възможността на народното представителство да се изкаже.

Това е обяснението, което дължа да дамъ отъ страна на комисията.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Понеже частъ е вече 9, ще вдигнемъ заседанието за утре, въ 3 ч. сл. пл. съ дневенъ редъ: продължение дебатитѣ по чл. 21 и следващитѣ отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Вдигамъ заседанието.